Rok V WARSZAWA 1949 Nr 10

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

TREŚĆ:

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W SIERPNIU 1949 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań oddziałów)

Wstęp. Gospodarkę narodową w sierpniu cechowała niesłabnąca dynamika procesów wytwórczych, pomyślne zakończenie prac żniwnych w rolnictwie oraz ogólny wzrost zatrudnienia przy całkowitej stabilizacji płac i kosztów utrzymania.

W przemyśle państwowym, mimo trwającego okresu urlopowego, obniżającego zazwyczaj tempo produkcji, obserwujemy na ogół ilościowe przekroczenie poziomu wytwórczości w stosunku do poprzedniego miesiąca oraz wykonanie z nadwyżką planów sierpniowych. Obok rezultatów ilościowych występuje wyraźne wzmożenie wysiłków załóg pracowniczych w kierunku dalszego wzrostu jakości produkowanych towarów. Jednocześnie w dążeniu do realizacji zadań planu trzyletniego w skróconym terminie, w okresie sprawozdawczym zgłaszano dalsze meldunki z poszczególnych dziedzin przemysłu państwowego o wykonaniu planów.

W rolnictwie, pomimo kapryśnej pogody towarzyszącej zbiorom oraz pogarszającej jakość zbóż, ogólne rezultaty w postaci plonów zapowiadają się pomyślnie. Według prowizorycznych danych zbiory roślin kłosowych będą większe, w stosunku do roku ubiegłego — dla żyta o 5%, pszenicy ozimej o 6%, a jęczmienia powyżej 3%. W granicach plonów zeszłorocznych oczekiwać należy zbioru pszenicy jarej, podczas gdy pozostałe zboża siewu wiosennego wykazują wydajność nieco niższą.

Niekorzystne dla zbioru zbóż opady wpłynęły na ogół korzystnie na wegetację roślin okopowych, a późniejsza sucha pogoda, na dojrzewanie i wzrosty. Oczekiwane są o 15% lepsze plony ziemniaków niż w roku ubiegłym, a wydajność buraków cukrowych z 1 ha spodziewana jest w granicach do 200 q (w ub. r. 170 q).

Zbiory owoców wczesnych wypadły korzystnie, podczas gdy zbiory jabłek późniejszych oraz zimowych przekroczą wysoko średni poziom urodzajów z lat ubiegłych.

W dziedzinie inwestycji budowlanych nastąpiło szczytowe nasilenie robót, powodujące odpowiednie ożywienie produkcji w całym łańcuchu przemysłów zaopatrujących budownictwo.

Wzrost zapotrzebowania na siły robocze, dalsze usprawnienie systemu premiowania wydajności pracy z położeniem nacisku na jakość, spowodowały zwiększenie ogólnego funduszu płac co, na tle osiągnięć stabilizacji cen, stanowi realną zdobycz świata pracy.

Na rynku towarowym obserwujemy w okresie sprawozdawczym obniżkę ceny towarów produkcji rolniczej i sadowniczej, powodującą zmniejszenie ogólnych kosztów utrzymania oraz poprawę warunków bytu ludności pracującej.

Na odcinku wymiany, całkowitemu opanowaniu dystrybucji na szczeblu zbytu i hurtu, towarzyszy proces systematycznego opanowywania handlu detalicznego przez uspołeczniony aparat obrotu towarowego, przy czym szczególnie pomyślnie rozwija się działalność spółdzielni rolniczych i spożywczych miejskich.

Ogólnym rysem sytuacji finansowej kraju w okresie sprawozdawczym (sierpniu), podobnie jak i sytuacji ogólnogospodarczej, jest dalszy wysiłek gospodarki narodowej w celu przedter-

minowego wykonania planu trzyletniego. Jako moment dodatkowy należy podkreślić okres zbiorów rolnych (żniwa), który miał pewien wpływ sezonowy na sytuację finansową i pieniężną kraju. Ogólnie rzecz biorąc sytuacja przedstawiała się pomyślnie. Przebieg akcji kredytowej jak i rozwoju obiegu pieniężnego nie wykazał żadnych specjalnych oznak.

1. **Przemysł węglowy** wyprodukował w sierpniu 1949 r. 6.342 tys. ton węgla kamiennego, co w porównaniu do 6.044 tys. ton wydobytych w lipcu, stanowi wzrost produkcji o 298 tys. ton, przy czym plan wydobycia w stosunku do poprzedniego miesiąca został zwiększony. Plan wydobycia węgla brunatnego wykonano w 110%, osiągając 390 tys. ton wobec 357 tys. ton w lipcu. W innych asortymentach produkcji przemysłu węglowego osiągnięto znaczne przekroczenie wielkości planowanych.

Tabela 1

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu węglowego (w tys. ton)

Treść	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.
Węgiel kamienny	6.044	6.342
„ brunatny	357	390
Brykiety z węgla kamiennego	59	62
Koks	311	312

Poniższa tabela przedstawia produkcję węgla według zjednoczeń.

Tabela 2

Wydobycie węgla kamiennego w sierpniu 1949 r. według zjednoczeń (w tys. ton)

Zjednoczenie	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.
Rybnickie	626	661
Dąbrowskie . . .	746	789
Gliwickie	698	751
Jaworzn.-Mikołowskie	601	625
Rudzkie.	775	799
Bytomskie	588	628
Chorzowskie . . .	611	657
Katowickie . . .	598	634
Zabrskie	549	529
Dolnośląskie . . .	252	269
Razem	6.044	6.342

W miesiącu sprawozdawczym nastąpiła poprawa wydajności na robotniko-dniówkę przeciętnie o 6 kg. W Zjednoczeniu Katowickim wydobycie na robotniko-dniówkę wyniosło — 1.369 kg, w Chorzowskim — 1.359 kg, w Bytomskim — 1.344 kg.

Stan zatrudnienia w przemyśle węglowym na dzień 1.VIII 1949 r. wynosił 248.758 pracowników fizycznych i 34.623 umysłowych (personel techniczny i administracyjny), podczas gdy na dzień 31 grudnia 1948 r. zatrudnienie obejmowało 266.332 pracowników fizycznych i 31.765 umysłowych, czyli o 14,7 tys. więcej. Jednocześnie w porównywanych okresach miesięczne wydobycie węgla kamiennego wzrosło o 373 tys. ton (5.969 tys. t w grudniu 1948 r. i 6.342 tys. t w sierpniu br.), a wydajność na robotniko-dniówkę wzrosła w tym samym czasie z 1.232 kg do 1.369 kg. Wzrost powyższy jest wynikiem rozwoju socjalistycznego współzawodnictwa pracy oraz postępu technicznego w metodach produkcji.

W ramach akcji o przedterminowe wykonanie planów gospodarczych w dn. 16.IX 1949 r. kopalnia »Karol«, należąca do Rudzkiego Zjednoczenia, jako pierwsza w przemyśle węglowym wykonała plan trzyletni. W tym samym dniu wykonały trzyletni plan tartaki podległe Centrali Dostaw Drzewnych Przemysłu Węglowego, które zaopatrują kopalnie węgla w kopalniaki i materiały tarte.

W miesiącu sprawozdawczym znacznie posunęły się prace przy budowie magistrali piaskowej na Śląsku, łączącej Pustynię Błędowską i Tarczynowską z zagłębiem węglowym. Zatrudnieni przy budowie junacy Służby Polsce zbudowali już 15 km linii kolejowej normalnotorowej przedterminowo, zaoszczędzając w ten sposób 34 mil. zł. Dzięki uruchomieniu magistrali powstaną duże oszczędności na transporcie piasku niezbędnego do zasypywania wyeksploatowanych szybów i sztolni, w celu zapobieżenia obsuwaniu się ziemi.

Plan sześcioletni, w odniesieniu do przemysłu węglowego, przewiduje m. in. zwiększenie wydajności w górnictwie węglowym o 26% w stosunku do 1949 r., przy czym na cele inwestycyjne przewiduje się kwotę 229 mlrd. zł, z czego znaczne kredyty zużyte będą na rozbudowę przetwórstwa.

Rozbudowa przetwórstwa węgla dostarczy gospodarce narodowej potrzebne w wielu dziedzinach przemysłu (organicznym, farmaceu-

tycznym, materiałów wybuchowych, farb i lakierów) wartościowe produkty węglopochodne. Eksport artykułów przetwórczych będzie gospodarczo znacznie korzystniejszy od eksportu węgla, którego popyt na rynku światowym podlega ciągłym wahaniom.

2. **Przemysł energetyczny** wykonał miesięczny plan produkcji energii elektrycznej w sierpniu br. w 107%, osiągając 392.887 MWh wobec 370.509 MWh wyprodukowanych w lipcu. Elektrownie cieplne wykonały plan w 103%, wodne — w 162%.

Tabela 3

Produkcja energii elektrycznej.
(dane prowizoryczne)

Rok i miesiąc	Planowano	Wykonano	% wykonania planu
	w MWh		
1949 r.			
lipiec	338.720	370.509	109
w tym:			
elektr. cieplne	316.644	325.354	103
„ wodne	22.076	45.153	204
sierpień . . .	366.430	392.887	107
w tym:			
elektr. cieplne	342.168	353.624	103
„ wodne	24.262	39.263	162

Wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną zaspokajany był dotychczas drogą maksymalnego wykorzystania istniejących urządzeń energetycznych. W tych warunkach skrócenie czasu remontów stanowi poważne źródło oszczędności. W akcji tej wyróżniła się brygada remontowa elektrowni Szombierki, która wykonała remonty turbozespołu o mocy 24 MW i kotła 6,5 MW w 23 dni, skracając czas naprawy o 53%.

Przez przedterminowe uruchomienie turbozespołu uzyskano dodatkowo produkcję 4 mil. KWh energii elektrycznej wartości 6 mil. zł zaoszczędzając na kosztach własnych 3 mil. zł, co stanowi wyraz właściwej realizacji planowego systemu oszczędzania.

3. **Przemysł naftowy** wykonał miesięczny plan wydobycia ropy oraz produkcji gazoliny surowej w 103% (w lipcu 101% i 120%). W zakresie przetworów rafineryjnych osiągnięto także ponadplanowe nadwyżki produkcyjne wynoszące np. dla benzyny 88%, dla nafty 52%, gazu płynnego 78%.

W związku z pomyślnie rozwijającą się produkcją przemysłu naftowego, zaspokaja ona w coraz wyższym stopniu zapotrzebowanie rynku wewnętrznego w dziedzinie produktów rafinowanych m.in. w zakresie nafty świetlnej.

W ciągu ośmiu miesięcy br. sprzedano nafty o 25% więcej niż w analogicznym okresie ub.r., rozprowadzając w miesiącu sprawozdawczym 4,5 tys. ton podczas gdy we wrześniu sprzedaż wyniesie 13 tys. ton.

W miesiącu sprawozdawczym został utworzony w Instytucie Naftowym w Krakowie referat psychotechniczny, który będzie przeprowadzał badania umiejętności pracowników przemysłu naftowego i ich przydatności do pracy zawodowej.

4. **Przemysł hutniczy** wykonał w sierpniu ogólny plan produkcji, wartościowo według cen z 1937 r., z nadwyżką, tj. w 106%. Procent wykonania planu ważniejszych artykułów w porównaniu do poprzedniego miesiąca przedstawia się następująco:

Tabela 4

Wykonanie planu produkcji ważniejszych artykułów przemysłu hutniczego
(wg danych prowizorycznych)

Nazwa artykułu	% wykonania planu w lipcu 1949 r.	% wykonania planu w sierpniu 1949 r.
Koks	103,9	105,6
Surówka.	99,0	102,1
Wyroby walcowane .	98,8	102,4
Stal surowa. . . .	100,0	98,8
Wyroby kute i prasowane	103,2	108,0

Pomyślne wyniki produkcyjne przemysł hutniczy zawdzięcza w znacznej mierze rozwijającemu się nadal współzawodnictwu pracy, które z dotychczasowego charakteru współzawodnictwa indywidualnego przekształca się w zespołowe i międzyoddziałowe. W akcji współzawodnictwa bierze obecnie udział 86,7% ogółu pracowników fizycznych i 63,1% pracowników umysłowych przemysłu hutniczego.

W najbliższych miesiącach spodziewany jest dalszy wzrost produkcji w związku z zakończeniem całego szeregu robót inwestycyjnych, jak m. in. odbudowy pieca martenowskiego w hucie »Florian«, co oznacza zwiększenie zdolności produkcyjnej o 9.000 t rocznie oraz uruchomienie nowej prasy kuźniczej w hucie »Batory« i przebudowanie 2 pieców, co powiększy zdolność wytwórczą o 2.400 t rocznie.

W ostatnim czasie przeprowadzono pewne zmiany organizacyjno-strukturalne. I tak:

1) Wydzielono z Biura Projektów Urządzeń Przemysłu Hutniczego i włączono do przemysłu hutniczego Nową Hutę, jako zakład wydzielony o charakterze inwestycyjnym.

2) Przedsiębiorstwo Budowy Zakładów Przemysłu Ciężkiego, podległe bezpośrednio Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego, przejęło od CZPH Hutnicze Przedsiębiorstwo Budowlane.

Zjednoczone Zakłady Metali Nieżelaznych wykonały plan produkcji w okresie sprawozdawczym w 102,7%. W zakresie produkcji poszczególnych artykułów przemysłu metali nierdzewnych procent wykonania planu sięgał nawet 123,2%.

5. Przemysł metalowy. Produkcja przemysłu metalowego w sierpniu br. kształtowała się następująco:

Tabela 5

Produkcja globalna podstawowych artykułów państwowego przemysłu metalowego

(dane prowizoryczne w tonach)

Wyszczególnienie	1949 r. lipiec	1949 r. sierpień	% wykonania planu w sierpniu 1949 r.
Obrabiarki do drzewa i metali ogółem . . .	502	269	97
Maszyny rolnicze i młynarskie ogółem . . .	2.900	2.713	104
Silniki ogółem	26	41	198
Maszyny włókiennicze .	386	.	.

Miesięczny plan produkcji w sierpniu został w większości asortymentów wykonany, w niektórych pozycjach nawet znacznie przekroczony.

Najpomyślniej kształtowała się produkcja Centralnego Zarządu Przemysłu Maszynowego, który ukończył w okresie sprawozdawczym plan trzyletni, produkując w jego ramach wyroby ogólnej wartości 645 mil. zł, według cen z 1937 r. Poza osiągnięciami ilościowymi — wytwarzamy obecnie np. pięć razy więcej obrabiarek niż w Polsce przedwojennej — utworzono w zakresie działania tego przemysłu całe nowe gałęzie produkcji, przed wojną nie istniejące, jak np. części zamiennych do maszyn włókienniczych, co uniezależniło przemysł włókienniczy na tym odcinku od importu z zagranicy; poza tym rozpoczęto produkcję całego szeregu nowych artykułów, jak zgrzebłarek bawełnianych, selektorów, igieł oczkarskich itp.

Dynamika rozwojowa wyrażająca się tak szybkim wykonaniem planu możliwa była do osiągnięcia głównie w warunkach socjalistycznego współzawodnictwa pracy — obejmującego w niektórych zakładach ponad 80% pracowników — oraz rozwijającego się żywiołowo ruchu racjonalizatorskiego. W lipcu i sierpniu br. pracownicy przemysłu maszynowego zgłosili 143 projekty oszczędnościowo - usprawniające; zastosowanie części z nich dało w wyniku 15 mil. zł oszczędności.

6. Przemysł elektrotechniczny wykonał plan wytwórczy w sierpniu w 111%, przy czym w poszczególnych branżach osiągnięto następujące wyniki:

Branża	Ilość w tonach	% wykonania planu
maszynowa	811	118
aparatowa	595	101
kablo-chemiczna	3.789	112
telekomunikacyjna	229	100
Ogółem	5.424	111

Plan wykonano więc we wszystkich gałęziach, przy czym w niektórych, a przede wszystkim maszynowej, osiągnięto nadwyżki. Wyniki te zyskują na znaczeniu, jeśli porównamy je z analogicznym okresem roku ubiegłego. I tak ogólna produkcja wzrosła o 20%; największy wzrost wykazuje wytwórczość branży telekomunikacyjnej — o 60%, następnie maszynowej i aparatowej — o 30%. Rezultaty te wiążą się ściśle z rozwijającym się stale współzawodnictwem pracy, które obejmuje już obecnie: w branży maszyn elektrycznych — 53%, w branży kablo-chemicznej — 44%, w branży aparatów elektrycznych — 62% i w branży telekomunikacyjnej — 47% zatrudnionych.

Wykonanie planu w najważniejszych asortymentach towarowych przedstawia tabela 6.

Tabela 6

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu elektrotechnicznego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Ilościowo lipiec 1949 r.	Ilościowo sierpień 1949 r.	% wykon. planu w sierpniu 1949 r.
Maszyny wirujące. . .	szt.	4.324	4.507	113
Liczniki i zegary elektr. .	„	17.257	19.427	111
Baterie i ogniwa . . .	ton	86	156	179
Żarówki oświetleniowe .	t. szt.	1.016	2.238	106

Dzięki osiąganym systematycznie nadwyżkom w skali rocznej wykonano już 85% planu produkcji maszyn wirujących, 70% planu produkcji żarówek, 71% planu liczników i zegarów elektrycznych itp.

7 **Przemysł chemiczny** wykonał w okresie sprawozdawczym plan wytwórczy, przekraczając go w wielu pozycjach. Obrazuje to tabela 7 obejmująca produkcję niektórych artykułów.

Tabela 7

Produkcja niektórych artykułów Centralnego Zarządu Przemysłu Chemicznego
(w tonach)

Wyszczególnienie	Ilość wykonana		% wykonania planu w sierpn. 1949 r.
	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.	
Kwas solny w przeliczeniu na 100%-wy. . . .	—	—	108
Soda surowa	17.680	18.400	92
Karbid	12.837	12.763	104
Azotniak	14.163	13.876	108
Superfosfat	33.776	32.589	102
Smoła surowa.	2.348	2.423	113

Osiągnięcia te zasługują na specjalne podkreślenie, zwłaszcza jeśli uwzględnimy stałe przekraczanie miesięcznych planów produkcyjnych, dzięki czemu powstały znaczne nadwyżki wytwórcze tak, że plan roczny został wykonany o wiele przed terminem. Przykładowo przytoczymy, iż wykonano już 103% rocznego planu produkcji farb, lakierów i emalii nitroglicerynowych, 123% salicylanów, 97% planu wytwórczego litoponu, 93% sulfamidów, 125% alkaloidów makowych itd.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto produkcję wyrobów chlorokauczukowych, mających zastosowanie przy zabezpieczaniu żelaza przed szkodliwym działaniem kwasów nieorganicznych stężonych; równocześnie celem wykorzystania posiadanych większych remanentów nitrolakieru bezbarwnego matowego, przemysł chemiczny rozpoczął produkcję nitroemalii w różnych kolorach, co umożliwi zaspokojenie dużego popytu na rynku na ten artykuł.

8. **Przemysł włókienniczy.** a) **Przemysł bawełniany** wykonał w okresie sprawozdawczym plan wartościowy produkcji, według cen z 1937 r., w 105,4% wytwarzając wyroby o wartości globalnej 72.844 tys. zł, to jest o 3.435 tys. więcej niż w poprzednim miesiącu.

Wykonanie planu produkcji ważniejszych artykułów w sierpniu br. przedstawia poniższe zestawienie (dane prowizoryczne).

Artykuł	Jedn. miary	Wykonano	% wykonania planu
Przędza cienkoprzędna	kg	370.319	104
„ średnioprzędna	„	6.123.861	103
„ odpadkowa	„	804.408	106
Tkaniny surowe	mtr.	35.364.037	105
„ wykończone	„	35.663.506	106

Plan przekroczono we wszystkich pozycjach, osiągając w niektórych znaczne nadwyżki.

W okresie sprawozdawczym przemysł bawełniany kontynuował przechodzenie zakładów na produkcję przędzy i tkanin ze sztucznego włókna ciętego. W dalszym ciągu kładziono duży nacisk na wykonanie produkcji eksportowej, zwłaszcza w odniesieniu do tkanin przeznaczonych na eksport do ZSRR.

Zaopatrzenie zakładów przebiegało na ogół bez przeszkód. W związku z nagromadzeniem się w niektórych zakładach nadmiernej ilości bawełny, materiałów pomocniczych i technicznych, są one obecnie przerzucane powoli do innych przedsiębiorstw, celem właściwego ich wykorzystania.

Stan zatrudnienia wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 1.370 osób i wynosił na ultimo sierpnia 137.037 pracowników, z czego fizycznych 126.697 i umysłowych 10.340. Zaznaczyły się w okresie sprawozdawczym pewne trudności na odcinku zatrudnienia wynikające z nasilenia urlopowego i pory żniwnej (na prowincji). Stan zakładów (38) nie wykazał zmian.

b) **Przemysł wełniany.** Wartość produkcji przemysłu wełnianego wyniosła w okresie sprawozdawczym, według cen z 1937 r., 63.480 tys. zł.

Produkcja w ważniejszych asortymentach przedstawiała się następująco:

Artykuł	Jedn. miary	Wykonano
Przędza czesankowa	kg	881.000
„ zgrzebna i odp.	„	2.382.000
Tkaniny	mtr.	4.299.000

Plan zasadniczy wykonany został w 102,1%. Produkcja eksportowa do ZSRR wykonana została w 112%.

Zaopatrzenie w wełnę czesankową uległo w sierpniu poprawie i było dobre. Dostawy przędzy zgrzebnej w grubszych gatunkach wyniosły 55% ilości planowanej, gdyż zakłady mając nadmiar tej przędzy z poprzednich okresów, zrezygnowały z części zamówień.

Ilość zatrudnionych pracowników na ultimo sierpnia wyniosła 68.478, z czego pracowników fizycznych 62.942 i umysłowych 5.536. W sto-

sunku do miesiąca poprzedniego nastąpił wzrost zatrudnienia o 1.500 osób, co wiąże się ze stałym rozwojem produkcji.

c) **Przemysł jedwabniczo - galanteryjny.** Przemysł jedwabniczo - galanteryjny wykonał w okresie sprawozdawczym swój plan produkcji w 111,2% osiągając wartość produkcji, według cen z 1937 r., 19.162 tys. zł.

Osiągnięcia wytwórcze w poszczególnych asortymentach przedstawia poniższe zestawienie:

Artykuł	Jedn. miary	Wykonano	% wykonania planu
Tkaniny jedwabne	m	3.342.395	111
Plusze i pokrewne	„	554.057	111
Dywany i chodniki	m²	49.634	107
Firanki, tiule, gaza	„	218.317	108
Koronki klockowe	m	936.018	100
Pasmanteria	„	28.594.900	111

Plan produkcji przeznaczonej na eksport wykonany został w 209%.

Zaopatrzenie miało na ogół przebieg pomyślny; pewne trudności o charakterze przejściowym miały natomiast miejsce na odcinku zbytu, co było spowodowane niedostateczną koordynacją planów produkcyjnych z zapotrzebowaniem Centrali Tekstylnej.

Stan zatrudnienia na ultimo miesiąca wynosił 24.988 osób, z czego pracowników fizycznych 22.678 i umysłowych 2.310.

d) **Przemysł dziewiarski.** Wartościowy plan produkcji, według cen z 1937 r., wykonany został w 105,5% przy czym wartość produkcji wyniosła zł 18.741 tys.

Wykonanie planu w ważniejszych asortymentach przedstawiało się następująco:

Przemysł			Ilość	% wykonania planu
a. **pończoszniczy:**	pończochy	par	2.099.631	105,4
	skarpety	„	2.069.062	111,5
b. **dziewiarski:**	bielizna	szt.	1.268.390	102,9
	trykotaże	„	328.001	106,8
	różne	„	248.433	110,4

Plan wykonano we wszystkich pozycjach, osiągając w niektórych asortymentach znaczne nadwyżki.

Stan zatrudnienia na koniec sierpnia wynosił 26.152 pracowników, w tym fizycznych 23.879 i umysłowych 2.273.

e) **Przemysł włókien łykowych** wykonał plan produkcji w 105,9% a w stosunku do miesiąca poprzedniego wytwórczość wzrosła o 5,7%. Wartość produkcji, według cen z 1937 r., wyniosła 20.692 tys. zł.

Wykonano według asortymentów następujące ilości przędzy i tkanin:

Artykuł	Jedn. miary	Wykonano	% wykonania planu
Przędza lniana i pakulana	kg	1.472.526	109
„ jutowa	„	736.757	129
„ różna	„	769.046	138
Tkaniny jutowe	m	1.504.342	111
„ różne	„	932.122	101

W dziale zaopatrzenia odczuwano trudności w dostawach barwników i igieł.

Stan zatrudnienia wyniósł 35.982 pracowników, w tym fizycznych 33.404 i umysłowych 2.578. Wzrost zatrudnienia o 1.681 osobę nastąpił w związku z sezonową zwózką lnu.

f) **Zjednoczenie Przemysłu Włókien Sztucznych.** Plan wytwórczy wykonany został w 103,6%, przy czym wartość produkcji wyniosła 14.186 tys. zł, według cen z 1937 r.

Ilościowo produkcja według asortymentów wyniosła:

Artykuł	Jedn. miary	Wykonano	% wykonania planu
Jedwab sztuczny	kg	801.129	103
Włókno cięte	„	1.113.293	101
Przędza »Artex«	„	55.554	100
Tomofan	„	28.042	108
Tkaniny	m	37.057	103
Sznury spec.	kg	219.598	112
Steelon — przędza	„	1.389	113
„ — żyłki	„	691	115

Obok stałego wzrostu produkcji i przekroczenia planu, ulega także stałej poprawie i jakość produkcji jedwabiu sztucznego. Wyrazem osiągnięć jakościowych w produkcji włókien sztucznych jest maksymalny udział pierwszych gatunków w produkcji sierpniowej, co ilustruje poniższe zestawienie:

I gat.	—	65,1%
II „	—	16,8%
III „	—	11,6%
IV „	—	6,5%
braki	—	—

Zatrudnienie na koniec sierpnia wynosiło 15.099 pracowników, w tym fizycznych 13.821 i umysłowych 1.278.

g) **Zjednoczenie Przemysłu Artykułów i Tkanin Technicznych** wykonało plan produkcji w 105,4%, przy czym wartość wytworzonych artykułów wynosi 9.685 tys. zł (według cen z 1937 r.).

Zatrudnienie na koniec sierpnia wynosiło 6.505 pracowników, z czego fizycznych 5.590 i umysłowych 915.

9. **Przemysł odzieżowy** wykonał w sierpniu br. wartościowy plan produkcji w 90%, a war-

tość produkcji, według cen z 1937 r., wyniosła 24.490 tys. zł.

Procentowe wykonanie planu w poszczególnych działach wynosiło:

przemysł konfekcyjny — państwowy	96,5%
„ „ — prywatny (nakład.)	56,2%
„ guzikarski	115,7%
„ kapeluszniczy	105,1%

Wyniki ilościowe produkcji w poszczególnych działach i asortymentach były następujące:

Przemysł konfekcyjny:		
Płaszcze	szt.	83.125
Ubrania i mundury . . .	„	90.790
Bielizna osobista	„	612.585
„ pościelowa . . .	„	548.248
Przemysł guzikarski:		
Guziki	grosy	268.130
Dodatki krawieckie . . .	„	13.489
Przemysł kapeluszniczy:		
Kapelusze	szt.	39.042
Filc	kg	21.025

Zaopatrzenie w tkaniny bawełniane było dobre; natomiast pewne trudności spowodowane były niedostatecznymi dostawami tkanin wełnianych na płaszcze damskie; z dodatków krawieckich w dalszym ciągu brak było włosianki. Przemysł kapeluszniczy otrzymał w sierpniu głowice i noże do strzyżenia velourów, skutkiem czego powiększono produkcję artykułów z puchu zajęczego, likwidując nadmierne ilości tego surowca.

Na odcinku zbytu ustalono dyrektywy dotyczące usprawnienia zbytu przez: upłynnienie remanentów, aktywizację sprzedaży na wsi przez Powiatowe Związki Gminnych Spółdzielni jako detalistę, zwiększenie sprzedaży przez subdystrybutorów (»Społem«, PDT), rozbudowę sieci składnic i sklepów CHPO itp.

Stan zatrudnienia wyniósł na koniec sierpnia 45.080 pracowników, w tym fizycznych 40.800 i umysłowych 4.280 osób.

10. Przemysł skórzany. Plan produkcji przemysłu skórzanego wykonany został w okresie sprawozdawczym w 102,8%, przy czym wartość produkcji, według cen z 1937 r., wyniosła 22.299 tys. zł.

Wykonanie planu produkcji w poszczególnych działach było następujące:

przemysł garbarski	112,0
„ futrzarski	122,4
„ białoskórn.-ręk.	130,3
„ prod. pomocn.	121,0

Rozmiary ilościowe produkcji w poszczególnych asortymentach oraz procent wykonania planu w sierpniu, w porównaniu do poprzedniego miesiąca przedstawia tabela 8

Tabela 8

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu skórzanego
(dane prowizoryczne)

Artykuł	Jedn. miary	Ilość wykonana w lipcu 1949 r.	Ilość wykonana w sierpniu 1949 r.	% wykonania planu w sierpniu 1949 r.
Produkcja garbarska				
ogółem w przelicz. na wagę surową	ton	3.877,5	4.013,8	111,1
Produkcja ważniejszych gatunków skór:				
podeszwowa	„	1.112,2	1.082,4	106,8
wierzchnia	tys. m²	126,2	144,3	110,5
juchtowa	ton	83,2	84,2	110,8
pasowa.	„	78,2	66,6	164,8
techniczna	„	23,7	50,0	173,0
blankowa	„	21,2	26,1	173,5
świńska	tys. m²	57,2	65,7	103,0
Produkcja obuwia				
ogółem	tys. par	637,2	596,6	98,7
w tym: skórzane	„ „	417,6	431,5	93,2
„ nieskórzane	„ „	219,6	165,1	116,6
Produkcja pasów pędnych	ton	28,5	28,2	114,5
„ chemikaliów i garbników	„	87,7	83,9	133,2

Przemysł skórzany wykonał w większości asortymentów swe plany ze znaczną nadwyżką. Niewykonanie planu produkcji obuwia zostało spowodowane opóźnieniem w dostawach z Czechosłowacji nowych urządzeń do produkcji damskiego obuwia skórzanego. W okresie sprawozdawczym przeprowadzone zostało w garbarniach dokładne wysortowanie skór surowych, mające na celu jak najwłaściwsze wykorzystanie surowca, co spowodowało także pewne przekroczenie względnie niewykonanie planu produkcji w niektórych asortymentach. Rozpoczęto także stosowanie skór świńskich, garbunku chromowego, do obuwia na gumie.

Ogólny plan zbiórki skór surowych w sierpniu wykonany został w 89%, zbiórka ta wyniosła 1.633 t. Plan zbiórki skór bydlęcych wykonany został w 85,6%, świńskich w 81,5%, końskich w 132,1%, cielęcych w 97,2%. Z ogólnej zbiórki przypada na skóry reglamentowane 1.168 t, niereglamentowane 67 t, świńskie 398 t.

Import skór surowych bydlęcych w sierpniu wyniósł 2.645 t i wykonany został w 96%. Poza tym nadeszła druga partia skór surowych króliczych z Francji w ilości 20.000 sztuk z przeznaczeniem na imitację fok oraz z Bułgarii 20.000 szt. skór jagnięcych dla produkcji białoskórniczej. Import garbników w sierpniu wyniósł 495 t.

Stan zatrudnienia na koniec sierpnia wyniósł 23.127 pracowników, z czego fizycznych 20.601 i umysłowych 2.526.

11. Przemysł drzewny. Wartość produkcji zakładów podległych CZPD wyniosła w sierpniu 14,5 mil. zł, według cen podstawowych z 1937 r., przy czym plan został wykonany w 110%.

Tabela 9

Wartość produkcji Centralnego Zarządu Przemysłu Drzewnego według przedsiębiorstw

(w tys. zł z 1937 r.)

Przedsiębiorstwo	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.
Dolnośląskie	2.481	2.380
Krakowsko-Śląskie . .	1.501	1.646
Mebli giętych	1.229	1.299
Zachodnie	2.167	2.461
Centralne	1.214	1.461
Pomorskie	3.057	2.877
Mazurskie	1.567	1.607
Zamojskie	187	280
Bydgoskie	423	505

W okresie sprawozdawczym ogólna wartość produkcji w poszczególnych przedsiębiorstwach CZPD utrzymała się na nieco wyższym poziomie niż w ubiegłym miesiącu, wykazując jedynie nieznaczne odchylenie w kilku pozycjach, co uwidocznia tabela 10.

Tabela 10

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu drzewnego w sierpniu 1949 r.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Produkcja	% wyk. planu miesięczn.
Sortymenty tarte:	m^3	23.710	123
deski miękkie . . .	„	14.637	.
„ twarde	„	5.975	.
inne sort. tarte . . .	„	3.088	.
Skrzynie:	szt.	333.017	.
skrzynie grubościen.	„	26.030	.
„ cienkościen.	„	306.987	.
Meble gięte:	„	91.436	103
krzesła	„	74.877	.
fotele	„	4.504	.
inne wyroby gięte . .	„	12.055	.
Beczki ogółem	„	35.381	168
Sklejki i płyty stolarskie	m^3	2.452	109

W zakresie produkcji ilościowej dość znaczne przekroczenie planu produkcji asortymentów tartych tłumaczy się wykazaniem produkcji zakładu w Tychach, przejętego przez CZPD już po sporządzeniu planu. Bardzo poważne przekroczenie planu produkcji beczek zostało spowodowane pilnymi zamówieniami na beczki do masła. W związku z tym praca w zakładach produkcyjnych beczek odbywała się w sierpniu na kilka zmian.

W miarę podnoszenia się stopy życiowej ludności pracującej i rosnących rozmiarów budownictwa mieszkaniowego obserwujemy wzrost zapotrzebowań na meble, który nie znajduje dostatecznego pokrycia w produkcji CZPD. Główną przyczyną trudności jest okoliczność, że prawie wszyscy nabywcy kierują się do punktów CHPD ze względu na dogodne warunki sprzedaży. Jak wynika z danych statystycznych CHPD partycypuje w 44% w krajowym obrocie meblami. Pozostała część obrotu przemysłu meblarskiego przypada na meble drożej kalkulowane, a produkowane przez przemysł miejscowy, wytwórnie lasów państwowych, spółdzielnie pracy, rzemiosło i przemysł prywatny.

12. Przemysł papierniczy. Przemysł papierniczy wykonał plan wytwórczy w 109,1%, przy czym wartość produkcji, według cen z 1937 r., wyniosla 37.226 tys. zł, z czego na przemysł wytwórczy przypada 22.436 tys. zł, a na przetwórczy 14.790 tys. zł.

Tabela 11

Produkcja niektórych artykułów przemysłu papierniczego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Ilość lipiec 1949 r.	Ilość sierpień 1949 r.	% wykon. planu w sierpniu 1949 r.
Papier ogółem	ton	22.146	23.245	104
Tektura	„	3.299	4.075	127
Pudełka monopolowe . .	tys. szt.	29.147	29.715	107
Bruliony	„ „	1.946	1.826	128
Zeszyty.	„ „	7.616	11.950	114

Wykonanie planu produkcji w poszczególnych działach kształtowało się nader pomyślnie, przy czym we wszystkich pozycjach ilości zaplanowane przekroczono, osiągając znaczne nadwyżki. Ilość zakładów w sierpniu zwiększyła się do liczby 95. Stan zatrudnienia wykazał wzrost o 441 osobę i wynosił 31.965 pracowników, z czego fizycznych 28.241 i umysłowych 3.724.

W dziale zaopatrzenia prowadzono w dalszym ciągu akcję zastąpienia importowanego wosku Carnauba krajowym woskiem syntetycznym. Wprowadzono także decentralizację operatywnego zaopatrzenia zakładów, co skraca wydatnie cykl zaopatrzenia drogą zaopatrywania bezpośredniego przez placówki rejonowe.

Na odcinku zbytu panowało w sierpniu duże zapotrzebowanie na wszelkiego rodzaju papiery, przeważnie piśmienne i tekturę brązową. Miesiąc sprawozdawczy był okresem uzupełniania zapasów w detalu w związku z sezonem szkolnym i wprowadzeniem działów papierniczych w spółdzielniach powiatowych Samopomocy Chłopskiej (PZGS). W związku z tym obroty hurtowe CHPP wzrosły dwukrotnie, przy czym szczególnie zaznaczył się duży popyt na ołówki.

13. Przemysł mineralny wykonał plan sierpniowy w 106%, osiągając najwyższą w br. miesięczną wartość produkcji, która wyniosła 33,6 mil. zł, według cen podstawowych z 1937 r. Szczególnie znaczny wzrost nastąpił na odcinku produkcji cegły pełnej i dziurawki oraz papy smołowcowej, co tłumaczy się wzmożonym zapotrzebowaniem budownictwa na te artykuły.

Tabela 12

Produkcja ważniejszych wytworów przemysłu mineralnego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.	% wykonania planu w sierpniu 1949 r.
Wapno palone . .	ton	66.199	67.725	104
Cement portl. . .	„	211.931	211.589	101
Szkło okienne . .	tys. m²	980	854	106
Cegła pełna i dziur.	„ szt.	80.563	86.023	114
Papa smołowcowa.	„ m²	2.647	3.197	112

W miesiącu sprawozdawczym Fabryka Cementu w Wejherowie wykonała przedterminowo trzyletni plan produkcyjny, jako pierwsza z wytwórni cementu.

Ostatnio przeprowadzone wiercenia w Wierzbicy k/Radomia stwierdziły istnienie tuż pod powierzchnią gleby bogatych złóż wapnia, żelaza i gliny, nadających się do wyrobu cementu portlandzkiego. Będzie tam uruchomiona cementownia o dużych zasobach surowcowych i możliwościach produkcyjnych; rozpoczęto już dla niej import maszyn i urządzeń fabrycznych z ZSRR.

W sierpniu Państwowe Zakłady Ceramiki Czerwonej zostały powiększone o dwie cegielnie wapienno-piaskowe, z których jedna została uruchomiona w Olsztynie, druga w Iławie. Zdolność produkcyjna nowych cegielni wynosi 10 mil. cegieł rocznie.

Realizacja tegorocznego planu eksportu wyrobów przemysłu mineralnego przebiega nadzwyczaj pomyślnie. W ciągu siedmiu pierwszych miesięcy br. wyeksportowano 60% volumenu planowanego na cały rok, a w stosunku do tego samego okresu w ub. r. eksport przemysłu mineralnego wzrósł o 37%.

Przemysł mineralny otrzymał w okresie sprawozdawczym szereg poważnych zamówień zagranicznych; m. in. większe ilości szkła okiennego zamówiły Chiny i Syjam. Ostatnio też rynek zbytu dla naszego cementu, obejmujący kraje: ZSRR, Brazylię, Argentynę, Indie, Holandię, Persję, państwa Afryki Płd. oraz Turcję i Palestynę, powiększył się o nowego importera — Australię. W sierpniu eksport cementu wyniósł 40.169 t.

14. Przemysł fermentacyjny wykazał w sierpniu pewien spadek produkcji spowodowany sezonowym jej ograniczeniem; niemniej plan we wszystkich ważniejszych pozycjach, z wyjątkiem słodu, został znacznie przekroczony.

Tabela 13

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu fermentacyjnego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.	% wykonania planu w sierpniu 1949 r.
Piwo	hl	240.000	230.000	149
Wino . . .	„	3.260	2.755	111
Ocet	„	4.102	3.577	106
Drożdże (prasowane)	ton	405	504	131

Na odcinku produkcji octu spirytusowego notujemy w okresie sprawozdawczym zainstalowanie nowoczesnej aparatury wytwórczej, m. in. na terenie fabryki w Zielonej Górze. Pozwoli to na skrócenie okresu produkcji oraz na uzyskanie znacznego wzrostu wydajności octu z jednego litra alkoholu 100%.

W ciągu II kwartału 1949 r. przeciętna liczba pracowników fizycznych i umysłowych zatrudnionych w zakładach Centralnego Zarządu Przemysłu Fermentacyjnego wynosiła łącznie 9.333 pracowników (w tym w grupie przemysłowej 8.736); przepracowali oni łącznie 5.251 tys. pracowniko-godzin.

15. Przemysł mięsny. Wartość przetworów mięsnych wyprodukowanych przez Centralny Zarząd Przemysłu Mięsnego osiągnęła w sierpniu kwotę 24,8 mil. zł, według cen podstawowych z 1937 r., przy czym plan miesięczny został przekroczony o 48%.

Tabela 14

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu mięsnego w sierpniu 1949 r.

(w tonach)

Artykuł	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.
Tłuszcze topione . . .	793	410
Wędliny.	1.536	1.887
Konserwy mięsne . . .	736	531
Szynki w puszkach . .	198	125
Wyroby peklowane . .	193	116

Liczba pracowników zatrudnionych w przetwórniach mięsnych na 1.IX wynosiła 8.738 osób, co stanowi wzrost o 1.604 osoby w porównaniu z miesiącem poprzednim.

W wykonaniu zarządzenia ministra handlu wewnętrznego, w całym kraju odbywa się przejmowanie przez przedsiębiorstwa państwowe, Centralę Mięsną i Centralny Zarząd Przemysłu Mięsnego, zakładów przetwórstwa mięsnego oraz obrotu mięsem i przetworami. Terenem, na którym najszybciej uregulowano przejęcie wytwórni i sklepów mięsnych był Kraków i województwo krakowskie, gdzie już od początku sierpnia zostały one upaństwowione.

Zarządzeniem ministra handlu wewnętrznego z dn. 1 sierpnia br. wydanym w porozumieniu z ministrem skarbu i PKPG utworzono państwowe przedsiębiorstwo wyodrębnione »Centrala Odpadków i Produktów Poubojowych — »Bacutil«. Dotychczas »Bacutil« posiadał formę spółki akcyjnej pod zarządem państwowym; przeprowadzone zmiany organizacyjne pozwoliły na włączenie »Bacutilu« do systemu finansowego przedsiębiorstw uspołecznionych.

16. Przemysł tłuszczowy wykonał plan miesięczny w 109,5%, wytwarzając produkty o łącznej wartości 24,4 mil. zł, według cen podstawowych z 1937 r., co zarazem stanowi wzrost wartości produkcji o 1,5 mil. zł w porównaniu z miesiącem ubiegłym.

Przerób nasion oleistych wyniósł w sierpniu 6.786 ton, wobec 6.240 ton w lipcu. Wzrost produkcji w poszczególnych asortymentach, w porównaniu do poprzedniego miesiąca, ilustruje tabela 15.

Tabela 15

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu tłuszczowego

(dane prowizoryczne w tonach)

Wyszczególnienie	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.	% wykonania planu w sierpniu 1949 r.
Olej surowy . .	3.350	3.266	101
Olej rafinowany	2.150	2.546	120
Margaryna . . .	1.640	1.700	111
Mydło do prania	4.000	4.166	122

Obok artykułów wymienionych w tabeli, przemysł tłuszczowy wyprodukował znaczną ilość gliceryny, kleju kostnego i skórnego, stearyny oraz artykułów kosmetycznych.

Według ostatnich danych państwowy przemysł tłuszczowy w 36 zakładach produkcyjnych zatrudnia łącznie 6.851 pracowników.

Zgodnie z zarządzeniem ministra przemysłu rolnego i spożywczego o utworzeniu Zjednoczonych Zakładów Przemysłu Kosmetycznego, zakłady te podlegać będą Centralnemu Zarządowi Przemysłu Tłuszczowego. Nowe zjednoczenie połączy wszystkie państwowe fabryki

kosmetyczne, które dotychczas należały do innych centralnych zarządów. Przeobrażenia struktury organizacyjnej państwowego przemysłu kosmetycznego umożliwią skoncentrowanie planów produkcyjnych, rozszerzenie asortymentów i powiększenie ilości produkowanych towarów oraz pozwolą na wzmocnienie kontroli jakości produkcji i wykonania planów wytwórczych.

17. Przemysły pozostałe i wydzielone. *)

a) Zjednoczenie Przemysłu Cukierniczego wyprodukowało w sierpniu 1.956 ton cukierków, wykonując plan w 113% oraz 293 tony czekolady, co stanowi 126% planu.

W celu usprawnienia działalności Zjednoczenia Przemysłu Cukierniczego minister przemysłu rolnego i spożywczego instrukcją z dnia 8 sierpnia br. zarządził utworzenie zespołów administracyjnych dla rejonowych zakładów cukierniczych z zarządami w Cieszynie, Bydgoszczy i Gdańsku. Powołane do życia zespoły podlegają bezpośrednio kierownictwu Zjednoczenia Przemysłu Cukierniczego.

b) Zjednoczenie Przemysłu Surogatów Kawowych i Namiastek Spożywczych w dziale surogatów kawy wykonało plan w 110%, wytwarzając 2.212 ton. Produkcja proszków budyniowych i pulchników wyniosła 198 ton, tj. 174% wykonania planu.

c) Przemysł tytoniowy wyprodukował w miesiącu sprawozdawczym ogółem 1.884 mil. sztuk papierosów, przekraczając plan o 2%, a poziom produkcji lipcowej o 52 mil. sztuk papierosów. W przeliczeniu na przerobiony surowiec produkcja przemysłu tytoniowego, obejmująca poza papierosami, cygara, tytoń fajkowy i tabakę, wyniosła ogółem 1.987.887 kg tytoniu.

d) Przemysł spirytusowy przekroczył na ogół plan produkcji w sierpniu, produkując m. in. 419 tys. l spirytusu rektyfikowanego I gatunku, 299 tys. l spirytusu surowego oraz 1.598 tys. l spirytusu odwodnionego (tj. 1.256 tys. l więcej w stosunku do ub. miesiąca). Poza tym wyprodukowano 3.760 tys. l wódki czystej i 89 tys. l wódki gatunkowej, co stanowi wzrost wytwórczości na tym odcinku w porównaniu z lipcem.

18. Rolnictwo. W całym kraju zakończone zostały w okresie sprawozdawczym żniwa i rozpoczęte przygotowania do siewów jesiennych.

We wszystkich pracach rolnych coraz większą rolę odgrywają ośrodki maszynowe, których sieć z roku na rok wzrasta. W siewach jesiennych ub. roku brało udział około 1.700 spółdzielczych ośrodków maszynowych. W tegorocznej kampanii siewnej weźmie udział 2.700 ośrodków maszynowych i około 4 tys. filii gromadzkich, które w ub. r. jeszcze w ogóle nie istniały.

Wraz z rozwojem sieci spółdzielczych ośrodków maszynowych i zaopatrzeniem ich w coraz większą ilość maszyn rolniczych wzrasta również rozmiar wykonywanych przez nie prac.

Jesienią 1948 r. pracowało ogółem 4.350 siewników, którymi zasiano 73 tys. ha, podczas gdy w tym roku jest 23 tys. siewników gotowych do pracy. Według planu mogą one dokonać obsiewu na obszarze 420 tys. ha, czyli prawie o 600% większym niż w roku ubiegłym.

Wzrosła również znacznie ilość ciągników. Jesienią ub. r. 1.226 traktorów zaorało 33 tys. ha. Do tegorocznych siewów jesiennych przystąpi około 2.400 ciągników, a plan pracy przewiduje orkę na obszarze 200 tys. ha.

Podobnie przedstawia się sytuacja przy omłotach i kopaniu ziemniaków. W ub. r. czynnych było około 1.500 młocarni, które wymłóciły około 2,4 mil. q ziarna. W trwających obecnie omłotach bierze udział już 10 tys. młocarni, dla których plan przewiduje omłot 21 mil. q ziarna. Przy kopaniu w 1948 r. pracowało zaledwie 640 kopaczek, które wykonały prace na obszarze około 2.800 ha. W br. przy kopaniu ziemniaków weźmie udział 4.000 kopaczek, które wykonają pracę na 26 tys. ha.

W związku z nadchodzącym okresem siewów jesiennych, państwo przyszło z pomocą rolnictwu, a w szczególności mało- i średniorolnym chłopom, udzielając im kredytów oraz zaopatrując w materiał siewny.

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych przeznaczyło na zaopatrzenie rolników w doborowy materiał siewny na tegoroczne siewy jesienne ponad 35 tys. t nasion kwalifikowanych, żyta, pszenicy i jęczmienia. Ogólna ilość ziarna kwalifikowanego z przydziałów będzie o 6 tys. t większa, niż w sezonie jesiennym ubiegłego roku. Cały materiał siewny rozprowadzi spółdzielczość rolnicza Związku Samopomocy Chłopskiej, przy czym chłopi będą mogli kupować nasiona za gotówkę lub otrzymać je w drodze wymiany za zboże.

Celem ułatwienia drobno- i średniorolnym chłopom nabycia maszyn i narzędzi rolniczych, Państwowy Bank Rolny uruchomił w III kwartale specjalny krótkoterminowy kredyt w wy-

*) Dane cyfrowe z wykonania planu produkcji w sierpniu przez poszczególne zjednoczenia mają charakter prowizoryczny.

sokości 200 mil. zł. Kredyt jest udzielany na zakup niezbędnych w drobnych gospodarstwach maszyn i narzędzi nabywanych w gminnych spółdzielniach »Samopomoc Chłopska«. Rozprowadzeniem kredytu zajmują się spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe, względnie gminne kasy spółdzielcze. Kredyt ma charakter bezgotówkowy. Przyznane pożyczki nie są wypłacane rolnikom w gotówce lecz w drodze uznania należności gminnych spółdzielni Samopomocy Chłopskiej za wydany chłopom sprzęt rolniczy.

Poważną pomoc dla robotników rolnych i najbiedniejszych chłopów, którzy nie posiadają krów, stanowi ostatnia uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, który, na wniosek ministra rolnictwa i reform rolnych, przyznał dodatkowy kredyt inwestycyjny na zakup bydła użytkowego dla robotników Państwowych Gospodarstw Rolnych (PGR) i drobnych rolników. Uchwała przewiduje, że kredyt ten, zależnie od możliwości zakupu bydła, wyniesie do 1 mlrd. zł. Pożyczki przyznawane będą na okres 5 lat z oprocentowaniem ulgowym, płatne w ratach rocznych.

Równocześnie Komitet Ekonomiczny uchwalił dodatkowy kredyt inwestycyjny bezzwrotny w wysokości 300 mil. zł na zakup bydła użytkowego dla ośrodków szkół rolniczych i dla Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego (PINGW). W ramach rzeczowej realizacji powyższych uchwał za pośrednictwem Centrali Mięsnej, rozprowadzone zostanie dla drobnych rolników 17 tys. szt., dla robotników rolnych 3 tys. szt. oraz dla szkół rolniczych i PINGW 6 tys. szt. bydła użytkowego.

Rozpoczęta w lipcu br. akcja kontraktacji trzody chlewnej na 1950 r. przebiega pomyślnie. Na pierwszy kwartał 1950 r. gminne spółdzielnie miały zakontraktować dostawę 600 tys. szt. tuczników. Do końca sierpnia br. zakontraktowano w całym kraju ponad 425 tys. szt., co stanowi 70,8% planu. Plan za pierwsze dwa miesiące wykonano w 106,3%. W akcji tej przoduje województwo lubelskie, które dzięki wydatnej pomocy ze strony Państwa osiągnęło już przedwojenny stan pogłowia trzody.

Zarówno dobrze zapowiadające się plony, jak i stan przygotowania technicznego do kampanii w przemyśle cukrowniczym wskazują na osiągnięcie większych wyników produkcyjnych w tym roku, aniżeli były dotychczas przewidywane. Częste opady w lipcu i sierpniu wpłynęły korzystnie na wegetację buraków, a towarzyszące opadom ochłodzenie przeciwdziałało rozwojowi chorób i szkodników. Przeciętny plon buraków w br. przewiduje się na 200 q z 1 ha (w 1947 r. przeciętny zbiór stanowił 174 q, w 1948 r. — 189 q). W br. areał uprawowy buraków cukrowych wzrósł, osiągając 250 tys. ha, co przy przewidywanych plonach z 1 ha da około 50 mil. q buraków (w 1948 r. — 42 mil. q). Przy przewidywanej wyższej cukrowości buraka w br. osiągniemy około 735 tys. t cukru, co w stosunku do produkcji ub. r. stanowi wzrost o 112 tys. t. Równocześnie wzrośnie odpowiednio konsumcja cukru, która wynosiła w 1948 r. — 17,2 kg na głowę mieszkańca, a w 1949 r. wyniesie 19 kg, co w stosunku do 1938 r. będzie stanowiło wzrost o 56%. W tegorocznej kampanii weźmie udział 76 cukrowni.

Należy podkreślić, że w związku z dalszym wzrostem kultury uprawowej buraka cukrowego oraz rozwojem przemysłu cukrowniczego, nastąpią w tej dziedzinie korzystne zmiany. Zgodnie z tym plan sześcioletni przewiduje wzrost plonów buraka cukrowego do 240 q z 1 ha, a konsumcja cukru osiągnie stopniowo około 30 kg na głowę ludności.

19. Rybołówstwo. Warunki atmosferyczne w sierpniu nie sprzyjały na ogół pracy na morzu. Ciągle trwające sztormy i deszcze utrudniły wykonanie planu połowów bałtyckich. Mimo to Kołobrzeg przekroczył planowany połów o 27% a Darłowo o 10%. Na Zalewie Odrzańskim notowano łagodniejsze warunki pracy — mniejsza ilość dni sztormowych przyczyniła się do tego, że obwód Wolin wykonał swój plan połowów w 189%, Trzebież w 125% i Szczecin w 117%.

Średnia procentowa dla połowów bałtyckich wyniosła w sierpniu 71%, ogólna ilość wyłowionych ryb 2.679 ton. Doskonałe natomiast wyniki uzyskano w połowach dalekomorskich wyławiając 2.855 ton innego surowca (śledzie, łososie), co stanowiło 168% wykonania planu.

Na odcinku połowów ryb słodkowodnych, na jeziorach mazurskich złowiono w sierpniu 230 t ryb, wykonując 155% planu. W sierpniu złowiono poza tym 5,2 t raków, przekraczając plan; część złowionych raków skierowano na eksport. Dorsz znajduje się nadal w rozproszeniu. Na łowiskach Kołobrzeg-Darłowo przeciętny połów dorsza wynosił zaledwie 400-500 kg na kutro-dzień. Również w Zatoce Gdańskiej pojawiły się niewielkie ilości dorsza.

Połowy śledzi i łososi na wodach przybrzeżnych i bałtyckich wypadły słabo. Na łowiskach kołobrzeskich rybacy kutrowi osiągali 400-600 kg na kutro-dzień. W Zatoce Gdańskiej notowano przeciętne wyniki połowów węgorza 50-60 kg na kuter.

W połowach sezonu śledziowego na Morzu Północnym bierze udział 19 trawlerów »Dalmoru«.

Połowy dalekomorskie prowadzone są nadal z bardzo dobrymi wynikami na łowiskach Gat i Fladenground i zbliżają się zwolna na Doggerbank.

W sierpniu br. komisja połowów próbnych, powołana przez Morski Instytut Rybacki, zorganizowała pierwszą, opartą na wzorach radzieckich, akcję poszukiwawczą nowych terenów połowowych, która wypadła pozytywnie. Oprócz bogactwa materiału badawczo-naukowego, akcja połowów próbnych przyniosła praktyczne korzyści. Między innymi potwierdzono dobrą wydajność łowiska w okolicy Rynny Słupskiej oraz odkryto nowe łowiska na południo-zachód od Bornholmu, na Głębi Arkańskiej i inne.

Gospodarka rybna uległa w ostatnim czasie dalszej rozbudowie. Morskie Zakłady Rybne w Darłowie uruchomiły w końcu ubiegłego miesiąca fabrykę mączki rybnej oraz fabrykę sztucznego lodu, które już pracują w całej pełni. Jeszcze w okresie prób maszyn w ciągu jednego miesiąca wyprodukowały one z odpadków rybnych 1.300 kg wysokowartościowej mączki, przetwarzając 18 t surowca. Fabryka lodu sztucznego pracuje na dwie zmiany po 12 godzin i wyrabia dziennie 2,6 t lodu. W sierpniu została otwarta w Darłowie chłodnia pełnoautomatyczna systemu amoniakalnego o powierzchni chłodzonej 400 m², która może pomieścić około 500 t towaru.

20. Sprawy morskie. Miesiąc sprawozdawczy cechuje osłabienie ruchu przeładunków portów morskich. W stosunku do lipca ogólne obroty spadły o 12%, osiągając 1.220 tys. t. Obroty poszczególnych zespołów portowych przedstawiały się następująco:

	1949 lipiec	1949 sierpień
Gdańsk-Gdynia	1.055 tys. t	847 tys. t
Szczecin-Swinoujście . .	301 „ „	357 „ „
Małe porty	20 „ „	16 „ „

Głównymi pozycjami obrotu zespołu portowego Gdańsk—Gdynia był węgiel, koks i bunkier — 513 tys. t, następnie ruda i inne towary masowe 113 tys. t oraz drobnica 118 tys. t.

Lekkie ożywienie ruchu nastąpiło w porcie szczecińskim, który osiągnął 357 tys. t przeładunku. Eksport objął 229,5 tys. t, w tym węgiel wynosił 219,3 tys. t. W stosunku do lipca poważnie wzrósł wywóz materiałów pędnych i smarów z 4,2 tys. t na 5,4 tys. t oraz różnych towarów pochodzenia mineralnego z 623 t w lipcu na 13.994 t w sierpniu.

Import przez Szczecin wyraził się cyfrą 55,9 tys. t, a główną pozycję w nim stanowiła ruda 28,5 tys. t oraz różne przetwory chemiczne w ilości 18,5 tys. t. Ruch tranzytowy przez port szczeciński obejmował około 99 tys. t towarów odprawionych z przywozu morskiego i 88,1 tys. t towarów przywiezionych z zaplecza.

Poza tym odprawiono około 15 tys. t towarów z transportu rzecznego, idących z Niemiec północnych do środkowych oraz 52,3 tys. t towarów z Niemiec środkowych do północnych.

W sierpniu nadal kontynuowano prace nad odbudową i przebudową portów. W porcie gdyńskim trwają prace związane z pogłębieniem basenu oraz przy oczyszczaniu i poszerzaniu wejścia północnego. Prace te wykonują, na zlecenie Gdańskiego Urzędu Morskiego, ekipy robotników Przedsiębiorstwa Robót Czerpalnych i Podwodnych.

W porcie gdańskim bagrowano wejście do portu oraz kanał portowy. Na tym odcinku robót wykonano plan w 103%. W porcie szczecińskim przeprowadzane są prace pogłębiarskie. Dużą przeszkodą w tych pracach są twarde pokłady iłowe pokrywające dno portu. Kontynuowano prace ziemne i umacniające przy Nabrzeżu Południowym.

Zwiększono wysiłki zmierzające do usprawnienia eksploatacji małych portów, szczególnie Kołobrzegu, gdzie oczyszczono już port rybacki oraz wykonano obramowanie wejścia do kanału. W Darłowie i Ustce trwają prace przy wydobywaniu pozostałych wraków. Równocześnie prowadzi się zasadnicze pogłębianie małych portów.

W Gdańsku-Wisłoujściu nastąpiło w sierpniu otwarcie nowego portu drzewnego, morskiego oddziału »Pagedu«. Pierwszą czynnością nowego portu było załadowanie na norweski parowiec z Oslo 800 standardów *) polskiej tarcicy sosnowej skierowanej do angielskiego portu Millwendock.

*) 1 standard = 7,2 m³.

Decyzję w sprawie budowy nowego punktu przeładunków drzewa powzięto w lutym br., a już po 5 miesiącach oddano do użytku port zdolny do pracy, uzbrojony w kilka nowozbudowanych bocznic kolejowych, 6 tys. m torów kolejki dojazdowej itp. W tym samym czasie przygotowano do odbioru i wysyłki drzewa plac składowy mogący pomieścić 4 tys. standardów drzewa.

21. **Handel państwowy.** a) **Obroty Państwowej Centrali Handlowej** osiągnęły w sierpniu 13.215,9 mil. zł, co w stosunku do obrotów lipcowych stanowi wzrost o 561,4 mil. zł.

Poniżej podajemy obroty poszczególnych pionów organizacyjnych PCH:

	w milionach złotych 1949 r.	
	lipiec	sierpień
Oddziały Branżowe Zaopatrzenia	2.504,2	2.718,5
Hurtownie Spożyw.-Przemysłowe	8.103,5	8.273,3
Sklepy Detaliczne PCH	1.951,1	2.192,6
Oddział Morski	24,8	29,2

Rynek cechuje nadal dość duża chłonność. W obrotach PCH zaznaczył się dalszy wzrost sprzedaży artykułów spożywczych. Wzmożony popyt wystąpił zwłaszcza w miejscowościach letniskowych. Opóźnienie tegorocznych żniw oraz przedłużenie okresu przednówkowego zwiększyły w dużym stopniu obroty przetworami zbożowymi. Notowano również duże zapotrzebowanie na wyroby cukiernicze.

Obroty na szczeblu hurtu, w stosunku do lipca, wykazywały wzrost, na co w dużym stopniu wpłynęło zwiększenie zapotrzebowania na artykuły pierwszej potrzeby.

Na szczeblu zbytu zaznaczył się również pewien wzrost. Wahania w zakresie wielkości obrotów na szczeblu zbytu wynikały z normalnych wahań sezonowych i nasilenia lokalnego popytu. Największy wzrost notowano w okręgu kieleckim, największy spadek w okręgu rzeszowskim. Natomiast obroty detalu cechuje stały wzrost. Wpływa na to stały rozwój własnej sieci sklepów detalicznych oraz coraz większe usprawnienie pracy. Największy wzrost obrotów detalicznych zaznaczył się w okręgu białostockim.

b) **Powszechne Domy Towarowe** osiągnęły w sierpniu obroty wynoszące 3.880 mil. zł, realizując plan miesięczny w 115%.

Tabela 16

Obroty PDT według grup towarowych

(w mil. zł)

Nazwa grupy towarowej	1949 r. lipiec		1949 r. sierpień	
	osiągnięty obrót	% wykonania planu	osiągnięty obrót	% wykonania planu
Spożywcza. . .	485	124	515	118
Tkaniny	1.323	105	1.551	111
Konfekcja . . .	703	117	783	118
Metale	148	154	151	145
Papier.	53	148	78	168
Szkło i ceram. .	46	143	47	126
Chemiczna. . .	149	121	155	119
Meble	13	158	15	138
Skóra	442	102	484	102
Towary miesz. .	85	156	101	167
Ogółem . .	3.447	114	3.880	115

W stosunku do odpowiedniego okresu ub. r. obroty PDT wzrosły prawie dwukrotnie tj. o 94,7% w stosunku zaś do lipca br. prawie 13%.

Wzrost obrotów daje się zauważyć również w każdej grupie towarowej. Najsilniejszy wzrost obrotu nastąpił w dziale tekstylnym, a to w związku ze zbliżającym się sezonem zakupów jesiennych.

Cechą charakterystyczną obrotów PDT jest ponadto procentowa stabilizacja udziału poszczególnych grup towarowych w obrocie globalnym. Wyjątek stanowią: grupa spożywcza, która w lipcu partycypowała w ogólnym obrocie 14,1%, w okresie zaś sprawozdawczym stosunek ten wynosi 13,3%, obniżył się więc o 0,8% oraz tkaniny, gdzie udział zwiększył się o 1,6% w globalnym obrocie (w lipcu 38,4%, obecnie zaś 40%). W miesiącu sprawozdawczym we wszystkich grupach towarowych plan przekroczono. Najwyższe przekroczenie planu osiągnęła grupa towarowa — papier — o 68,4%.

PDT w okresie sprawozdawczym obsłużyły ogółem 4.925,5 tys. klientów tj. o 341 tys. więcej niż w lipcu br., co stanowi wzrost o 79% w stosunku do sierpnia ub. r.

Na jednego sprzedawcę przypadało przeciętnie w sierpniu 1.902 klientów. Tę przeciętną znacznie przekraczają sprzedawcy w dziale artykułów spożywczych, gdzie na jednego sprzedawcę przypadało 3.415 klientów, w dziale artykułów chemicznych jeden sprzedawca obsłużył 3.187 klientów.

Przeciętny obrót miesięczny na jednego sprzedawcę wynosił w sierpniu 1.494 tys. zł (w grupie skóry — 2.507 tys. zł, mebli — 1.896 tys. zł, spożywczej 903 tys. zł, chemicznej 845 tys. zł).

W sierpniu Powszechne Domy Towarowe zatrudniały ogółem 6.676 osób, w tym 5.017 pracowników umysłowych i 1.659 fizycznych.

c) **Polskie Zakłady Zbożowe** zakupiły w sierpniu br. 219.755 t zboża realizując plan w 110%, a pod względem wielkości zakupu, w stosunku do poprzedniego miesiąca, był on przeszło sześć razy większy. Odbiór zboża i zmagazynowanie objęło 144.630 t. Odbiór zbóż według rodzajów w porównaniu do stanu z ub. miesiąca ilustruje poniższe zestawienie:

	lipiec 1949 r.	sierpień 1949 r.
żyto	20.044,9	118.221,4
pszenica	8.804,7	24.511,2
jęczmień	1.197,5	1.068,3
owies	628,7	692,0
gryka	208,6	68,6
proso	56,8	19,8
inne	254,8	48,4
Razem w tonach:	31.196,1	144.629,7

Najlepsze wyniki skupu dały województwa: poznańskie (70.315 t), bydgoskie (30.302 t), warszawskie (29.952 t) i wrocławskie (24.360 t).

Najsłabsze wyniki notowały województwa: krakowskie (460 t) i rzeszowskie (483 t).

Jeżeli chodzi o procentowe wykonanie planu, to najkorzystniej wypadły okręgi: warszawski (270%) i kielecki 189%).

Produkcja Polskich Zakładów Zbożowych w sierpniu objęła przemiał 167.089 t zboża wykonując 114% planu.

Mimo zwiększonego odbioru zbóż w miesiącu sprawozdawczym stopień zapełnienia magazynów PZZ osiągnął dopiero ca 42%, co stwarza dalsze możliwości intensywnego skupu zboża i rozładowania podaży pożniwnej obserwowanej w całym kraju.

Eksport sierpniowy objął żyto, z czego 23 tys. t skierowano do Bizonii, 7,8 tys. t do Belgii i 450 t do Danii.

W ramach umów handlowych pozostaje do wykonania przez PZZ dostawa 356,6 tys. t żyta, w tym do Anglii 200 tys. t, do Francji 79,6 tys. t i Bizonii 77 tys. t.

Import pszenicy objął 38.920 t z ZSRR i 10.000 t z Rumunii.

d) **Centrala Mięsna** rozprowadziła w miesiącu sprawozdawczym 39.377 ton żywca rzeźnego wartości 6.441 mil. zł, wykonując w ten sposób plan w 112%. Z ogólnej ilości żywca 22.554 t przypada na trzodę chlewną, a 13.404 t na bydło rogate. Wydajność poubojowa wyniosła 26.447 t mięsa, tłuszczu i podrobów. W sierpniu Centrala Mięsna dokonała obrotów żywcem hodowlanym skupując 7.907 sztuk o wartości 215,2 mil. zł oraz rozprowadzając 8.383 szt. żywca o wartości 239.7 mil. zł.

Począwszy od 1948 r. Centrala Mięsna prowadzi tucz zwierząt rzeźnych. Akcja ta z jednej strony daje przyrost wagowy żywca, z drugiej zaś poprawia jakość mięsa, podnosząc ją z III klasy przeważnie do klasy I-ej, co przyczynia się z kolei do wzrostu kaloryczności mięsa.

W ub. r. letni wypas bydła objął 2 tys. sztuk, natomiast zimowy opas przeprowadzany na terenie 9 województw objął już ca 13 tys. sztuk. Celem opasu zimowego było stworzenie puli dyspozycyjnej bydła rzeźnego oraz wykorzystanie nadwyżek środków paszowych pozostających w dyspozycji majątków państwowych, jak również odpadków z przetwórstwa rolnego (wytłoki buraczane, makuchy itp.). W br. akcja tuczu ulega systematycznemu rozwojowi. Między innymi, na terenie powiatu gołdapskiego w województwie białostockim, Centrala Mięsna zorganizowała eksperymentalne bazy wypasowe. Od drugiej połowy maja br. do okresu sprawozdawczego przeszło przez pięć baz tuczowych powiatu gołdapskiego, dysponujących 5 tys. ha pastwisk, ca 2.500 szt. bydła i 2.000 owiec. Poza tym Centrala Mięsna prowadzi również opasy systemem powierniczym u drobnych rolników oraz w Państwowych Gospodarstwach Rolnych.

22. **Spółdzielczość.** Na odcinku gospodarki spółdzielczej zaobserwować można dalszy wzrost produkcji i obrotów w dostosowaniu do ogólnych potrzeb gospodarki narodowej. Większość central sygnalizuje rozszerzenie swej działalności, o czym najlepiej świadczy fakt powiększania się liczby spółdzielni zrzeszonych, jak też podległych centralom i spółdzielniom zakładów przemysłowych i usługowych oraz placówek handlu hurtowego. Stały wzrost sieci spółdzielczej idzie w parze z powiększeniem ilości członków. Równocześnie nastąpiło zwiększanie liczby pracowników, zwłaszcza w grupie przemysłowej, przy jednoczesnym dążeniu do likwidacji przerostów w aparacie biurowym. Reasumując, stwierdzić można, że okres sprawozdawczy (tzn. miesiące lipiec i sierpień) kształtował się pomyślnie w dziedzinie spółdzielczości.

Sytuację na tym odcinku gospodarki narodowej scharakteryzuje bliżej przegląd działalno-

ści poszczególnych central spółdzielczych i spółdzielczo-państwowych wraz z podległymi im spółdzielniami. W przeglądzie tym nie zostały omówione spółdzielcze ośrodki maszynowe (SOM), które uwzględniono w dziale rolnictwa.

a) Centrala Spółdzielni Rolniczych »Samopomoc Chłopska«, obejmowała w lutym 3.157 spółdzielni gminnych i 267 Powiatowych Związków Gminnych Spółdzielni (PZGS) zrzeszających 1.933.728 członków, w tym 373 tys. kobiet.

Działalność gospodarcza Centrali i podległych spółdzielni rozwijała się w miesiącu sprawozdawczym pomyślnie. Obroty na szczeblu detalicznym wyniosły 17.242 mil. zł, przy czym zanotować można znaczny obrót tkaninami bawełnianymi, cukrem i artykułami monopolowymi. Na szczeblu hurtowym rozprowadzono duże ilości towarów, zwłaszcza do rolniczych spółdzielni gminnych, na ogólną sumę 14.772 mil. zł.

Na odcinku skupu można było zaobserwować w lipcu br. znaczne ożywienie. Ogólna wartość skupu dokonanego przez spółdzielnie gminne wyniosła 8.564 mil. zł, przez PZGS. — 614 mil. zł. Szczególnie dobrze kształtował się, w związku z pomyślnymi zbiorami, skup ziemiopłodów, głównie zbóż i roślin strączkowych, przede wszystkim zaś żywca. W spółdzielniach gminnych dokonano skupu zwierząt rzeźnych wagi 40.647 ton o wartości 7.027 mil. zł.

Stan zatrudnienia w miesiącu sprawozdawczym w całym aparacie spółdzielni rolniczych wynosił 114.860 osób w tym 25.337 kobiet. Na terenie kraju funkcjonowało w lipcu 17.201 rolniczych sklepów spółdzielczych, 3.910 wytwórni, 3.329 zakładów usługowych. Ilość punktów skupu wzrosła do cyfry 9.248, z czego przeważająca liczba przypadała na punkty skupu żywca, zboża i nabiału.

b) Centrala Spółdzielni Spożywców »Społem« Spółdzielnie podległe CSS »Społem« dokonały na szczeblu detalicznym w sierpniu br. obrotów na ogólną sumę 23.315 mil. zł, co stanowi znaczny wzrost w porównaniu z miesiącem ubiegłym (22.056 mil. zł). Zasadnicze pozycje w obrotach stanowią, jak zwykle, mięso i tłuszcze, tekstylia, pieczywo oraz wyroby monopolowe.

Na szczeblu hurtowym zakupiono towarów na kwotę 15,868 mil. zł, rozprowadzając równocześnie masę towarową na łączną sumę 18.005 mil. zł.

Ilość spółdzielni zrzeszonych w CSS »Społem« pozostawała w sierpniu br. bez zmian (462). Natomiast liczba członków tych spółdzielni wzrosła do 1.810.846 osób.

W miesiącu sprawozdawczym na terenie Centrali i spółdzielni zatrudnionych było 75.047 pracowników. W okresie tym czynnych było 11.131 sklepów, 571 gospód i stołówek oraz 2.096 zakładów przemysłowych i usługowych, w tym m. in. 723 piekarnie, 394 masarnie, 143 wytwórnie wód gazowych.

c) Centrala Spółdzielni Mleczarsko-Jajczarskich, wyprodukowała w lutym br. znaczne ilości artykułów o łącznej wartości 3.140.515 tys. zł. Zasadniczą uwagę, tak jak i dotychczas, zwrócono na produkcję masła (3.112 tys. kg) oraz mleka konsumcyjnego (29.122 tys. litrów); dobre wyniki osiągnięto w działach wytwarzania twarogu jadalnego i serów chudych, gdzie uzyskano nadwyżki ponad ilości zaplanowane.

W ramach działalności handlowej zakupiono w miesiącu sprawozdawczym towarów na kwotę 2.706 mil. zł przekazując równocześnie do sprzedaży produkty wartości 2.731 mil. zł, w tym na eksport — 229 mil. zł.

Ilość zatrudnionych spadła z 13.093 osób w czerwcu do 12.897 w lipcu, a to na skutek redukcji pracowników w grupie nieprzemysłowej, przy równoczesnym wzroście w grupie produkcyjnej. Z ogólnej liczby osób zatrudnionych przypadło na pracowników fizycznych 9.148, na umysłowych 3.749. Ilość zakładów CSM-J wzrosła z 827 w czerwcu do 840 w lipcu.

d) Centrala Spółdzielni Ogrodniczych rozszerzyła w lipcu znacznie zakres swej działalności gospodarczej. W hurcie dokonano zakupów na łączną sumę 1.401 mil. zł i rozprowadzono towarów za 1.576 mil. zł. Obroty w detalu wyniosły 1.340 mil. zł.

Wartość produkcji osiągnęła 1.295 mil. zł, co znacznie przekroczyło wartości zaplanowane. Szczególnie dobrze wypadła produkcja przetworów owocowych.

Liczba członków w spółdzielniach podległych CSO wynosiła w lipcu 34.246 osób. Stan zatrudnienia zwiększył się, w porównaniu z miesiącem ubiegłym, o dalsze 1.055 osób, osiągając cyfrę 6.772 pracowników, w tym 5.960 fizycznych i 812 umysłowych. Ilość sklepów w lipcu wynosiła 254; prócz tego czynne były 52 wytwórnie przemysłowe i 26 zakładów usługowych.

e) **Centrala Rybna** wykonała plan obrotu towarowego w lipcu ze znaczną nadwyżką. W sprzedaży hurtowej rozprowadzono ogółem 3.245,6 tony towaru o łącznej wartości 943 mil. zł co stanowi 152,9% wykonania planu. Szczególnie duże ilości artykułów rybnych skierowano do detalu obcego (1.806 t), znacznie mniejsze do własnych detalicznych placówek Centrali. Sprzedaż hurtowa na eksport wyrażała się ilością 386,8 tony. Na szczeblu zbytu przekazano do sprzedaży krajowej 2.858,8 tony o wartości 745 mil. zł (158,7% wykonania planu), na eksport zaś 386,8 tony o wartości 60 mil. zł. Wartość skupu w lipcu br. wyniosła 212 mil. zł. Wartość produkcji i usług w miesiącu sprawozdawczym wynosiła 374 mil. zł.

Ilość placówek handlu hurtowego Centrali Rybnej w lipcu wynosiła 135 (z tego 30 hurtowni, 46 podhurtowni i 59 punktów sprzedaży hurtowej); ilość punktów sprzedaży detalicznej — 275, zaś ilość punktów skupu — 112. W lipcu pracowało 15 przetwórczych zakładów rybnych podległych Centrali.

f) **Centrala Spółdzielni Wydawniczych i Księgarskich** dokonała w lipcu zakupu na łączną sumę 192.353 tys. zł przy równoczesnym rozprowadzeniu artykułów księgarskich i piśmiennych na kwotę 217 mil. zł. Wartość obrotów 575 sklepów detalicznych wyniosła 217 mil. zł oraz 13 placówek hurtowych 25 mil. zł.

Wartość produkcji wydawniczej i materiałów piśmiennych wykonanej w podległych Centrali zakładach osiągnęła kwotę 17 mil. zł. W miesiącu sprawozdawczym było zatrudnionych na terenie Centrali i spółdzielni 2.701 osoba, zaś ilość zrzeszonych członków wynosiła 50.622.

g) **Centrala Rzemieślnicza** pracująca głównie na zasadach systemu nakładztwa wiązanego zrzeszała w lipcu 383 spółdzielnie z 34.552 członkami.

W ramach akcji wiązanej obsługiwano ponadto 7.001 warsztatów rzemieślniczych z 10.775 pracownikami.

Ogólny obrót podległych Centrali spółdzielni w lipcu br. wyniósł 631 mil. zł, z czego przeszło połowę (337 mil. zł) przypada na branżę skórzaną.

Centrala dokonała zakupu surowców w lipcu na 410 mil. zł, w sierpniu na 397 mil. zł. W tym samym czasie skierowano do produkcji surowiec wartości 412 mil. zł w lipcu i 425 mil. zł w sierpniu. Wartość wytworzonych w przeciągu okresu sprawozdawczego wyrobów gotowych i półgotowych wyniosła 1.588 mil. zł, co stanowi znaczne przekroczenie wartości zaplanowanych (118.8% wykonania planu w lipcu, 104,1% — w sierpniu). W tym samym czasie Centrala rozprowadziła na rynku krajowym towarów na łączną sumę 1.247 mil. zł.

23. Handel zagraniczny. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów na posiedzeniu w dniu 9 sierpnia rozpatrzył projekt dekretu o utworzeniu Polskiej Izby Handlu Zagranicznego. Mająca powstać Izba będzie instytucją prawa publicznego, a nadzór nad nią sprawować będzie minister handlu zagranicznego. Izba będzie posiadała członków zwyczajnych, honorowych i członków korespondentów. Członkami zwyczajnymi będą: centrale państwowe i państwowo-spółdzielcze o uprawnieniach importowych i eksportowych, związane z finansowaniem handlu zagranicznego, towarzystwa ubezpieczeniowe oraz towarzystwa żeglugi morskiej.

Central tego typu jest 34, a do podstawowych ich zadań na odcinku obrotu zagranicznego należy nawiązywanie kontaktu z firmami zagranicznymi i zawieranie kontraktów handlowych opartych o umowy międzypaństwowe.

Akcja tzw. »eksportu wewnętrznego« zdała swój egzamin i rokuje dalszy pomyślny rozwój. Głównym dystrybutorem w eksporcie wewnętrznym jest Państwowa Centrala Handlowa. Należy podkreślić, iż asortyment towarowy paczek przeznaczonych dla odbiorców krajowych ulega stałemu rozszerzaniu. Asortyment ten poczynając od żywności (mąka, cukier, schab, boczek) poprzez artykuły kolonialne, obejmuje maszyny do szycia marki »Zetina«, rowery niklowe damskie i męskie o skórzanym wyposażeniu, kalkulowane tanio i estetycznie wykonane. Wprowadzono również nowy typ młocarni, pięciozębowy kultywator sprężynowy, następnie meble, towary włókiennicze a nawet węgiel.

PCH w pełnym zrozumieniu podwójnej korzyści płynącej dla naszego gospodarstwa narodowego z akcji eksportu wewnętrznego w formie dopływu dewiz do kraju oraz przekazania w zamian odbiorcom wartościowych dóbr konsumcyjnych podnoszących ich stopę życiową, dokłada wszelkich starań, aby podnieść i usprawnić towarową oraz techniczną obsługę eksportu wewnętrznego.

24. Komunikacja i łączność. Przewozy Polskich Kolei Państwowych objęły w miesiącu sierpniu br. 11,7 mil. t towarów (98% planu) oraz 34,9 mil. osób (108% planu).

Państwowa Komunikacja Samochodowa przewiozła w omawianym okresie 315 tys. t prze-

syłek (bagaż, poczta, towary) wykonując plan miesięczny w 158% oraz 4.556 tys. pasażerów, co stanowi 135% planu.

Polskie Linie Lotnicze »Lot« osiągnęły w sierpniu 137 t przewiezionych przesyłek (bagaż, poczta, towar) i przewiozły 11.742 osoby.

Przewozy żeglugi śródlądowej na Wiśle i Odrze kształtowały się następująco:

	na Wiśle	na Odrze
przewozy towarów	21,8	84,6
„ osób	153,0	12,5

We wrześniu ma nastąpić połączenie dwóch państwowych przedsiębiorstw: Państwowej Żeglugi na Wiśle i Państwowej Żeglugi na Odrze, które po połączeniu przyjmą nazwę »Państwowa Żegluga Śródlądowa«. »Państwowa Żegluga na Wiśle« obsługiwała drogi wodne na Wiśle, Noteci, Warcie, kanały na linii Gdańsk-Elbląg, Ostróda oraz jeziora mazurskie. Przedsiębiorstwo »Państwowa Żegluga na Odrze« obsługiwało rzekę Odrę. Fuzja obydwóch przedsiębiorstw komunikacji rzecznej na Wiśle i Odrze pozwoli na skoordynowanie działalności gospodarczej i administracji w zakresie żeglugi śródlądowej oraz umożliwi racjonalne wykorzystanie taboru rzecznego dla komunikacji pasażerskiej i masowego przewozu towarów.

Działalność Państwowego Przedsiębiorstwa Poczta Polska, Telefon i Telegraf w czasie od stycznia do sierpnia br. włącznie ilustruje poniższe zestawienie:

Usługi pocztowo-telekomunikacyjne w okresie styczeń — sierpień 1949 r.

Przesyłki listowe zwykłe	w tys.	481.668
„ „ polecone	„	24.650
Paczki i listy wartościowe	„	8.700
Czasopisma	„	260.110
Telegramy	„	3.771
Rozmowy telefoniczne	„	333.869

Stan placówek pocztowych na dzień 31 sierpnia wynosił 4.680, w tym 2.187 urzędów, 2.212 agencji, 228 pośrednictw i 33 innych.

Plan sześcioletni, w porównaniu do 1939 r., przewiduje zmniejszenie przeciętnego czasu przebiegu przesyłki listowej z 26,5 godz. na 20 godzin. Czas przebiegu telegramu z urzędu nadawczego do adresata zmniejszy się z 6 do 2,6 godz., a średni czas oczekiwania na rozmowę telefoniczną międzymiastową ze 140 do 30 minut.

Niżej załączona tabela obejmuje dokonane przesyłki pocztowe w obrocie pocztowym z Polską.

Tabela 16

Przesyłki pocztowe w obrocie zagranicznym za czas od 1.I. — 31.VIII.1949 r.

(w tys. szt.)

Nazwa kraju	Z Polski			Do Polski		
	Listy	Paczki	Czasopisma	Listy	Paczki	Czasopisma
ZSRR i kraje Dem. Lud..	2.113,9	4,5	604,3	1.911,6	5,9	7.816,9
Pozostałe kraje Europy	12.492,2	2,9	1.159,2	15.560,1	288,7	1.263,8
Ameryka	3.229,8	2,4	34,0	5.059,1	416,6	14,1
Inne kraje pozaeuropejskie	289,5	—	36,9	194,3	—	18,1
Ogółem . .	18.125,4	9,8	1.834,4	22.725,1	711,2	9.112,9

25. Praca, płaca i ceny. Sytuacja na rynku pracy w miesiącu sprawozdawczym kształtowała się nadal pomyślnie, przy czym szczególne ożywienie zanotowano w dziedzinie budownictwa.

Znaczny popyt na siły robocze umożliwił urzędom zatrudnienia zapośredniczenie większej ilości rejestrujących się osób, w tym wiele kobiet i robotników niewykwalifikowanych. Duża chłonność rynku powoduje, że mimo pewnego wzrostu ilości osób zgłaszających się do urzędów celem zapośredniczenia, pozostaje wiele miejsc wolnych. Ilość osób, które chwilowo jeszcze nie otrzymały, względnie nie przyjęły oferowanego zajęcia, spadła jeszcze bardziej w ostatnim miesiącu.

Stawki wynagrodzenia za pracę w miesiącu sprawozdawczym nie uległy żadnej zmianie. Ze względu jednak na wzrost zatrudnienia, a zwłaszcza zatrudnienia sezonowego związanego z pracą na wsi oraz w przedsiębiorstwach budowlanych, ogólny fundusz płac wzrósł.

Stabilizacja cen detalicznych, a nawet częściowa zniżka wskaźnika kosztów utrzymania świadczy, że płace realne nieco wzrosły.

Wynikiem pomyślnej sytuacji finansowej i pieniężnej jest spokojna, a w niektórych wypadkach nawet zniżkowa tendencja rozwo-

jowa cen detalicznych. Dodatnim objawem jest fakt, że spadek dotyczy artykułów żywnościowych, a więc pozycji najpoważniejszej w budżecie mas pracujących. Niektóre jednak artykuły, jak odzież i obuwie nieco podrożały.

Na rynku towarowym nastąpiła w sierpniu br. dalsza obniżka cen artykułów konsumcyjnych, co wydatnie wpłynęło na zmniejszenie ogólnych kosztów utrzymania. Dane wskaźnikowe za ostatnie trzy miesiące ilustruje załączona tabela.

Tabela 17

Wskaźnik kosztów utrzymania rodziny robotniczej w Warszawie

(1947 = 100)

Rodzaj wydatków	1949 r.		
	czerwiec	lipiec	sierpień
Wskaźnik ogólny	111,5	107,9	106,4
w tym:			
Żywność	111,5	106,0	102,9
Alkohol i tytoń	136,2	136,2	136,2
Mieszkanie	132,5	132,4	134,9
Opał i światło	83,9	83,9	83,9
Odzież i obuwie	100,0	98,9	101,9
Higiena i zdrowie . . .	118,6	120,7	121,4
Wyd. kult. i ośw.. . . .	95,2	95,3	95,7
Inne	217,2	217,2	217,2

Źródło: G. U. S.

Ogólny wskaźnik cen detalicznych poszczególnych rodzajów artykułów i usług nabywanych przez rodzinę robotniczą w Warszawie, wyrażał się spadkiem ze 107,9 na 106,4. Specjalnie dało się to odczuć na odcinku artykułów żywnościowych, podczas gdy poziom wydatków na mieszkanie, odzież i obuwie oraz higienę i zdrowie wykazywał pewną zwyżkę. Natomiast jeśli chodzi o ceny kształtujące poziom kosztów nabycia wyrobów monopolowych oraz opału i światła, obserwowano znaczną ich stabilizację.

Kształtowanie się cen detalicznych w większych miastach wojewódzkich w sierpniu br. przedstawia tabela 18.

Jak wynika z tabeli 18 na odcinku przetworów zbożowych nastąpiła całkowita stabilizacja cen, przy czym ceny innych płodów rolnych, jak ziemniaków, warzyw i roślin uległy obniżce. W branży mleczarsko-jajczarskiej zwyżkowała znacznie cena masła, a to na skutek sezonowych prac rolnych, które w znacznej mierze powodują zmniejszenie dowozu przetworów mleczarskich na rynek miejski. Ceny jaj i mleka nie uległy większym wahaniom.

W dziale artykułów przemysłowych nie zachodziły bardziej istotne zmiany cen, z wyjątkiem branży włókienniczej, gdzie nastąpiła nieznaczna zwyżka w dziale wyrobów wełnianych, bawełnianych i jedwabnych.

26. Sytuacja finansowo-pieniężna. a) Finansowanie produkcji i wymiany

Dalszy wzrost produkcji i wymiany wymagał powiększenia środków obrotowych przedsiębiorstw. Sfinansowanie tej części akumulacji rzeczowej zostało dokonane przy pomocy środków płynących z dwu zasadniczych źródeł.

Pierwszym z nich są sumy wypracowane przez przedsiębiorstwa w formie zysków lub nadwyżek nagromadzonych na rachunku sum

Tabela 18

Ceny detaliczne ważniejszych artykułów żywnościowych w większych miastach w handlu prywatnym

Miejscowość	Okres czasu	Chleb żytni	Mąka pszenna	Groch	Ziemniaki	Masło	Wołowina	Wieprzowina	Słonina	Kiełbasa	Jaja	Mleko	Cukier
	1949	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt.	1 litr	1 kg
Warszawa .	VII.	35	66	96	23	581	190	250	350	300	16	49	175
	VIII.	35	66	90	20	603	190	250	350	300	16	48	175
Łódź . . .	VII.	33	66	82	28	595	190	240	350	300	17	44	175
	VIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lublin. . .	VII.	34	65	59	23	535	218	319	340	345	14	35	175
	VIII.	34	65	59	18	625	218	327	340	333	15	35	175
Poznań . .	VII.	33	65	—	35	500	190	.	350	365	15	34	175
	VIII.	33	65	—	18	—	190	260	350	365	—	34	175
Katowice .	VII.	33	65	67	—	580	200	270	360	—	17	40	175
	VIII.	33	65	66	22	—	200	270	360	—	18	40	175
Kraków . .	VII.	35	66	80	30	575	180	260	350	—	17	36	175
	VIII.	35	66	—	23	688	180	260	350	—	17	37	175

Źródło: G. U. S.

obrotowych. Są to środki własne przedsiębiorstw.

Drugim źródłem, uzupełniającym pokrycie wydatków związanych ze wzrostem zapasów w surowcach, materiałach, wyrobach w toku lub wyrobach gotowych, był krótkoterminowy kredyt bankowy. Kredyt ten, z natury swej przeznaczony na sfinansowanie przejściowej lub sezonowej akumulacji środków obrotowych, był w naszych warunkach przeznaczony częściowo również na sfinansowanie zapasów normalnych (normatywów).

Ogólna suma udzielonych kredytów obrotowych w okresie sprawozdawczym wzrosła o 20,6 mlrd. zł, co stanowi 5,1% stanu zadłużenia z miesiąca poprzedniego.

Jeśli chodzi o kierunek przeznaczenia kredytów krótkoterminowych, to korzystał z nich w pierwszym rzędzie handel (46,4%), a następnie przemysł (41,1%) i transport (12,9). Udział innych gałęzi gospodarczych w korzystaniu z kredytu obrotowego nie przekroczył w poszczególnych grupach 3% ogólnej sumy kredytowej.

b) Finansowanie inwestycji. Ożywienie i stały wzrost działalności gospodarczej obserwowany od strony kredytów krótkoterminowych, obserwujemy równie na odcinku działalności inwestycyjnej. Działalność ta, regulowana prawie w całości państwowym planem inwestycyjnym, a wyrażona wysokością nakładów inwestycyjnych, przybrała największe rozmiary w budownictwie (31%), a następnie w przemyśle (21%) oraz w transporcie i komunikacji (17%). Inne gałęzie produkcyjne, jak handel i rolnictwo dokonały inwestycji w mniejszych rozmiarach. Wyniosły one mianowicie odpowiednio 11% i 10% ogólnej wartości wydatków inwestycyjnych, które osiągnęły w sierpniu 1949 r. ca 24,0 mlrd. zł.

Sfinansowanie działalności inwestycyjnej nie nastręczyło gospodarce narodowej żadnych specjalnych trudności, gdyż proces oszczędzania w tym samym okresie czasu był wystarczający. Lokaty celowe, odpisy amortyzacyjne przeznaczone na pokrycie wydatków związanych z kapitalnymi remontami oraz dotacje budżetowe, będące zasadniczym środkiem finansowania inwestycji właściwych, przekroczyły nawet potrzeby inwestorów.

c) Finanse publiczne. Finanse, zarówno administracji państwowej jak i komunalnej nie wykazały żadnych oznak, które by mogły wpłynąć ujemnie na ilość pieniądza w obiegu i jego wartość. Przeciwnie, obserwacja rachunków rządowych w NBP wykazuje stałe nadwyżki wpływów nad wydatkami budżetu Państwa.

d) Sytuacja pieniężna. Wzrost produkcji i wymiany, a wraz z tym zwiększenie krótkoterminowej akcji kredytowej banków, wpłynęły na dalszy wzrost obiegu pieniężnego i to zarówno gotówkowego jak i bezgotówkowego.

Jeśli chodzi o pieniądz gotówkowy, to nieznaczny jego wzrost (+ 2%), w porównaniu do stanu emisji na ultimo lipca, był spowodowany w części zwiększeniem się funduszu płac, co jest zjawiskiem normalnym jeśli się zważy, że w tym czasie trwały jeszcze żniwa, obserwowaliśmy niesłabnącą działalność produkcyjną oraz zapoczątkowane zakupy na wsi, które pociągają wypłaty gotówkowe.

W ten sposób prawie całe operacje czynne banków znalazły swe odbicie we wzroście pogotowia bezgotówkowego, które znalazło się na rachunkach w przeważającej mierze przedsiębiorstw, a w mniejszym stopniu instytucji oraz na rachunkach wyrównawczych. Większość nowopowstałego pieniądza pozostała na rachunkach w NBP. Kreacja pieniądza przez inne banki nie przekroczyła 2,0 mlrd. zł.

Ważniejsze pozycje bilansowe zagranicznych banków biletowych

(w milionach odnośnych jednostek monetarnych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	1949 r. VII	VI	V
U. S. A. (12 banków Fed. Rez.)			
Parytet menn. 1 $ = 0,8887 g czystego złota			
Certyfikaty złote	23.285	23.245	23.116
Walory państwowe	18.529	19.343	19.704
Dyskonto, pożyczki przem. i akcepty	317	103	247
Obieg banknotów	23.305	23.373	23.346
Wkłady banków członk. .	17.437	17.867	18.024
Wkłady rządowe.	514	438	628
Inne i zagraniczne wkłady .	1.018	941	930
Bank Anglii			
Parytet 1 £ = 4,03 $.			
Banknoty — w obiegu . . .	1.308	1.278	1.272
Banknoty — w dep. bankow.	43	22	28
Złote monety i sztaby . . .	—	—	—
Długi rządowe i walory . .	1.349	1.299	1.299
Wkłady publiczne	13	22	44
Wkłady banków	286	295	288
Inne wkłady.	90	91	89
Bank Francji			
Kurs 1 $ = 331,— fr. fr.*)			
Złoto	52.981	52.981	52.981
Portfel walorów. pryw. i publ.	300.764	259.260	261.780
Pożyczki rządowe:			
a) za koszty okupacji. . .	426.000	426.000	426.000
b) pożyczki tymczasowe .	162.700	166.900	151.500
c) pożyczki stałe (3 poz.).	120.000	120.000	120.000
Obieg banknotów	1.134.400	1.115.608	1.080.325
Salda kred. r-ków bieżących	157.909	163.255	161.504
Bank Belgii			
Parytet 1 $ = 43,83 fr.			
Złoto	31.551	30.859	29.120
Dewizy	10.392	9.685	9.795
Prywatne pożyczki i r-ki . .	2.845	4.179	4.571
Pożyczki rządowe	34.991	34.991	34.991
Obieg banknotów	85.794	84.938	84.355
Prywatne r-ki bieżące . . .	2.186	3.032	2.412
Bank Holenderski			
Parytet 1 $ = 2,65 guld.			
Złoto	447	447	446
Dewizy	457	366	333
Pożyczki i dyskonto	148	150	152
Długi rządowe i obligacje .	3.300	3.300	3.300
Obieg bank. (now. i starych)	3.119	3.049	3.084
Wkłady rządowe.	395	181	53

WYSZCZEGÓLNIENIE	1949 r. VII	VI	V
Wkłady zablokowane . . .	805	782	908
„ inne	150	138	139
Narodowy Bank Szwajcarski			
Kurs urzęd. 1 $ = 4,29 fr. szw.			
Złoto.	6,160	5.998	6.037
Dewizy.	362	416	365
Pożyczki i dyskonto	88	109	112
Banknoty w obiegu	4.323	4.319	4.279
Natychmiast płatne zobow..	1.892	1.781	1.811
Bank Szwecji			
Kurs urzęd. 1 $ = 3,60 k. sz.			
Złoto	156	157	157
Walory państw. i pożyczki Narod. Urzędu Długów . .	3.208	3.360	3.186
Weksle krajowe i pożyczki	143	143	144
Obieg banknotów	2.928	2.996	2.906
Wkłady państwowe	608	748	572
„ inne	244	182	230
Czechosłowacki Bank Narodowy			
Parytet 1 $ = 50 kor. czes.			
Złoto i dewizy	3.084	2.922	3.205
Dyskonto	21.979	20.086	19.592
Lombard walorów.	2.138	2.128	2.125
Banknoty w obiegu	65.171	64.380	65.255
Rachunki żyrowe	474	789	41
Węgierski Bank Narodowy			
Kurs urzędowy 1 $ = 11,83 forinta (sprzedaż)			
Złoto i dewizy	600	619	639
Dyskonto i walory	3	3	4
Dług rządowy.	309	310	311
Obieg banknotów	3.094	3.007	2.917
Natychmiast płatne zobow.	3	5	2
Bank Finlandii			
Kurs clearin. 1 $ = 160 mkf.			
Złoto.	269	269	269
Dewizy.	2.204	1.304	1.310
Weksle krajowe.	39.129	35.550	34.998
Walory krajowe.	196	1.165	2.523
Banknoty w obiegu	28.252	27.934	28.198
Salda rachunków bieżących	3.163	1.221	1.083
Salda zagranicznych r-ków clearingowych	2.047	1.339	1.801

*) Średni kurs wolnorynkowy dolara w dn. 28.VII.49 r.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEŃ GOSPODARCZYCH

Dr Zygmunt Witkowski

KSIĘGOWOŚĆ PLANISTYCZNA – ŚRODKIEM DO USPRAWNIENIA PLANOWANIA FINANSOWEGO

Część I

A. Wymogi racjonalnego systemu planowania finansowego

1. Znaczenie planowania finansowego.

Rozwój gospodarki planowej w skali ogólnokrajowej jest uzależniony w głównej mierze od pogłębienia planowania na szczeblu przedsiębiorstwa, tj. najniższej komórki planującej. W związku z tym coraz donioślejszym postulatem staje się zwiększenie precyzji planów jednostek gospodarczych.

Na czym polega znaczenie jednostkowego planu przemysłowo-finansowego dla samego przedsiębiorstwa i jakim wymogom winien on odpowiadać?

Plan przemysłowo-finansowy ustala dla każdego przedsiębiorstwa:

a) zadanie produkcyjne i inwestycyjne, jakie ma być wykonane w okresie objętym planem,

b) zapotrzebowanie czynników produkcji (pracy i środków materialnych), nieodzownych dla realizacji wyznaczonych zadań.

Cechą planu jest:

a) dążenie do pełnego wykorzystania i ciągłego powiększania zdolności wytwórczej przedsiębiorstwa w celu osiągnięcia coraz to większej produkcji (postulat maksymalizacji efektu użytecznego),

b) dążenie do osiągnięcia tego efektu przy pomocy jak najmniejszego nakładu pracy i środków materialnych (postulat oszczędnej gospodarki).

Plan przemysłowo-finansowy stanowi tym samym podstawę dla organizacji działalności przedsiębiorstwa w okresie objętym planem. Stanowi on dalej bodziec zmuszający przedsiębiorstwo do maksymalnych wysiłków celem osiągnięcia: jak największej, jak najlepszej i jak najtańszej produkcji. W tej okoliczności tkwi istotne znaczenie planu dla przedsiębiorstwa.

Niemniej doniosłe jest znaczenie planu, zwłaszcza finansowego (wartościowego), z punktu widzenia kontroli działalności przedsiębiorstwa. W ustroju gospodarki planowej kontrola ta — jako ważny instrument, zabezpieczający wykonanie planu — polega na:

a) śledzeniu przebiegu działalności i stanu finansowego przedsiębiorstwa na tle zaplanowanych założeń,

b) stwierdzaniu odchyleń działalności rzeczywistej od zaplanowanej,

c) wyjaśnianiu przyczyn wzmiankowanych odchyleń,

d) wskazywaniu koniecznych środków zaradczych.

Dla kontroli gospodarki finansowej przedsiębiorstwa, plan finansowy jest zatem linią wzorcową pozwalającą ocenić tempo, rozmiary i sposoby realizacji zadań wyznaczonych przedsiębiorstwu.

Wartość użytkowa planu finansowego — jako podstawy dla organizacji działalności i kontroli — jest oczywiście tym większa — im większa jest jego realność i precyzja.

Użyteczność praktyczna planów finansowych zależy w głównej mierze od ich: zasięgu przedmiotowego, skali czasowej i stopnia ścisłości.

a) Plany finansowe muszą odzwierciedlać całokształt działalności przedsiębiorstwa.

b) Planowanie finansowe powinno obejmować możliwie krótkie okresy.

c) Plany finansowe winny być jak najbardziej ścisłe.

2. Postulat planowania całokształtu działalności przedsiębiorstwa.

Działalność produkcyjna przedsiębiorstwa obejmuje szereg rozmaitych funkcji: zaopatrzenie w środki produkcji (urządzenia wytwórcze, materiały, kadry robocze, energię mechaniczną itd.), właściwą wytwórczość, realizację produkcji, sfinansowanie inwestycji, eksploatacji itp. Poza operacjami produkcyjnymi przedsiębiorstwa wykonują nadto pewne funkcje uboczne.

Wszystkie te funkcje wpływają na wynik gospodarczy działalności przedsiębiorstwa i na jego sytuację finansową.

Teoria i praktyka wykształciła dwa typowe operaty liczbowe reasumujące całość operacji przedsiębiorstwa w oznaczonym okresie i ich ostateczny rezultat. Są to: a) bilans wyników (rachunek strat i zysków, rachunek wyników), b) bilans środków (bilans majątkowy).

Bilans wyników ujmuje: a) z jednej strony ogół kosztów poniesionych w danym okresie czasu, tzn. wartość zużytych środków materialnych, energii, pracy i usług na cele działalności podstawowej i pomocniczej, b) z drugiej strony ogół dochodów osiągniętych w danym okresie, czyli wartości uzyskane ze zbytu — produkcji, świadczenia usług i inne dochody. Bilans środków ustala: a) z jednej strony — zasoby środków trwałych i obrotowych, jakimi przedsiębiorstwo rozporządza, b) z drugiej strony — źródła ich pochodzenia.

Racjonalny system planowania musi się opierać na wymienionych operatach, streszczających w sposób wyczerpujący i ścisły całokształt działalności przedsiębiorstwa. Założenia planistyczne na dany okres, ujęte w planach odcinkowych i pomocniczych, winny być zsyntetyzowane w planowanym bilansie wyników i planowanym bilansie środków. Tylko tą drogą można uzyskć pogląd na ostateczny wynik gospodarczy (zysk lub stratę) i finansowy (niedobór lub nadwyżkę środków finansowych), jaki przyniesie zaplanowana działalność.

3. Postulat krótkookresowego planowania.

Planowanie jest tym dokładniejsze, im krótsze okresy czasu obejmuje. Trzy zasadnicze względy narzucają potrzebę krótkookresowego planowania:

a) wahania sezonowe działalności przedsiębiorstw,

b) zakłócenia przypadkowe tej działalności,

c) potrzeby kontroli.

ad a) Działalność przedsiębiorstw wszystkich niemal branż gospodarczych podlega w ciągu roku wahaniom sezonowym. Występują one regularnie w różnych porach roku. Powodem ich są warunki atmosferyczne, gospodarcze, socjalne itp., hamujące lub faworyzujące okresowo zaopatrzenie w surowce, materiały pomocnicze, siłę roboczą, energię itp., bądź to zdolność produkcyjną, bądź też zbyt wytworów. Aby uchronić się przed ujemnymi skutkami tych fluktuacji, konieczne jest odpowiednie przystosowanie do nich działalności przedsiębiorstwa. Potrzebne kroki przygotowawcze lub środki zaradcze muszą być zaplanowane we właściwym terminie. Z tej racji sporządzanie planów w skali rocznej jest niewystarczające. Mogą one posiadać jedynie znaczenie planów ramowych. Dla celów operatywnych konieczne jest sporządzanie co najmniej planów kwartalnych. Zasada: plany finansowe powinny być sporządzane na tym krótsze okresy, im częstszym fluktuacjom ulegają obroty przedsiębiorstwa.

ad b) Niezależnie od wpływów sezonowych, występujących cyklicznie, działalność przedsiębiorstw podlega wpływom czynników zupełnie przypadkowych, nadzwyczajnych. Są to zaburzenia na odcinku zaopatrzenia, wytwórczości lub zbytu, wywołane klęskami żywiołowymi, siłą wyższą, awariami maszyn, urządzeń itp. Również i te zaburzenia mogą zagrażać wykonaniu planu produkcji lub planu zbytu. W przeciwieństwie do wahań sezonowych zakłócenia ostatniej kategorii są z reguły nieobliczalne. Nie można ich zaplanować, ani zabezpieczyć się skutecznie przed nimi. Niemniej możliwe jest złagodzenie ich ujemnych konsekwencji przez odpowiednią doraźną zmianę planów zaopatrzenia, zatrudnienia, produkcji lub zbytu. I ten wzgląd przemawia za planowaniem krótkookresowym.

Wreszcie nie można pominąć znaczenia, jakie posiada krótkookresowe planowanie finansowe z punktu widzenia kontroli gospodarki przedsiębiorstw. Skuteczna kontrola bieżąca możliwa jest jedynie na podstawie planów krótkookresowych. Trudno orzekać o prawidłowym przebiegu działalności przedsiębiorstwa w ciągu roku, gdy brak planów etapowych. Dopiero porównanie faktycznego rozwoju działalności z planami etapowymi ujawnia zarodki niedociągnięć lub przerostów, niezależne od wahań sezonowych. Tym samym plany krótkookresowe są ważnym środkiem zabezpieczającym prawidłowy przebieg działalności przedsiębiorstwa.

4. Postulat ścisłości planowania finansowego.

Bardzo ważnym warunkiem użyteczności praktycznej planów finansowych jest wreszcie ich ścisłość pod względem merytorycznym i rachunkowym.

Ścisłość merytoryczna planów zależy od realności założeń planistycznych. Zasadniczą rolę odgrywa tu dokładna ocena zdolności produkcyjnej zakładu, skrupulatne ustalenie zapotrzebowania materiałowego, energetycznego i siły roboczej oraz realnych możliwości pokrycia tego zapotrzebowania. Doniosłą rolę odgrywa również długość okresu czasu objętego planem. Jak wspomniano wyżej, im krótszy jest ten okres — tym realniejszy jest plan.

Ścisłość rachunkowa planów zależy od skrupulatności obliczeń i rozliczeń poszczególnych elementów planowanych. Plany finansowe sporządza się na podstawie rzeczowych założeń, wynikających z wyznaczonych zadań produkcyjnych. Założenia te przewartościowuje się w planach »odcinkowych« i »pomocniczych«. Stąd przechodzą one w różnym układzie liczbowym — do planów syntetycznych. Dobrze sporządzone plany finansowe muszą być ze sobą ściśle powiązane. Rozbieżności liczbowe w poszczególnych planach, niezharmonizowanie planów odcinkowych z planami syntetycznymi przekreśla ich użyteczność praktyczną. Plany nieuzgodnione nie mogą stanowić miarodajnej podstawy, na której by można oprzeć kontrolę gospodarki finansowej przedsiębiorstwa, planowanie kredytowe itp.

B. Księgowość planistyczna

5. Konieczność pogłębienia techniki planistycznej.

Organizacja planowania finansowego w polskiej gospodarce planowej wykazuje ciągły postęp. Uzewnętrznia się on przede wszystkim w zakresie metodologii planowania. Przegląd wzorów planowania finansowego, obowiązujących od 1945 r., uwidocznia: a) coraz to szerszy zakres zagadnień objętych planowaniem, b) coraz to głębsze ich ujmowanie i precyzowanie.

Instrukcja PKPG w sprawie opracowania planów przemysłowo-finansowych na 1950 rok wprowadza dalsze udoskonalenia metodologiczne o zasadniczym znaczeniu. Wymienić tu należy m. in. wprowadzenie planowanego arkusza rozliczeniowego. Arkusz ten: a) ułatwi przekształcenie ogólnej sumy nakładów do rozliczenia na koszty funkcyjne, b) zapewni lepsze powiązanie planów kosztów z planowanym bilansem wyników, c) zwiększy wartość analityczną planowanego wyniku działalności gospodarczej.

Nader doniosłą innowacją jest wprowadzenie rozbicia kwartalnego w planach finansowych, którego brak utrudnia niezmiernie ich praktyczne wykorzystanie. Rozbicie kwartalne elementów planistycznych podniesie wybitnie wartość użytkową planów finansowych m. in. a) ułatwi bieżącą kontrolę gospodarki finansowej, b) zwiększy jej skuteczność, c) usprawni planowanie kredytowe i kontrolę wykonania planów kredytowych.

W przeciwieństwie do metodologii planowania finansowego — technika planowania, czyli sposób sporządzania planów przez przedsiębiorstwa, wykazuje jeszcze pewne luki. W praktyce dotychczasowej, plany bywają sporządzane na podstawie oderwanych, skomplikowanych wyliczeń. Plany syntetyczne konstruuje się przez przenoszenie w różnym układzie poszczególnych elementów z planów odcinkowych i pomocniczych, przy czym brak automatycznych sprawdzianów utrudnia stwierdzenie poprawności tych przenoszeń.

W tym stanie rzeczy sporządzanie i uzgadnianie poszczególnych planów wymaga znacznego nakładu niezwykle mozolnej pracy.

Na szczególne trudności napotyka zwłaszcza opracowanie planów syntetycznych, mianowicie planu wpływów i wydatków, planowanego bilansu wyników i planowanego bilansu środków.

6. Księgowość planistyczna — środkiem usprawnienia techniki planistycznej.

W celu usunięcia trudności związanych ze sporządzeniem planów finansowych oraz zwiększenia ścisłości i użyteczności tychże, konieczne jest ulepszenie techniki planistycznej.

Udoskonalenie to jest możliwe w drodze zorganizowania »księgowości planistycznej«. Pod tym pojęciem rozumiem oparcie planowania finansowego na technice stosowanej w systemie księgowości podwójnej.

Zaplanowane założenia, ujęte w liczby, winny być księgowane identycznie, jak się księguje w księgowości podwójnej fakty dokonane.

Organizacja tak pojętej księgowości planistycznej jest nader prosta. Oto główne jej wytyczne:

1) Dla głównych elementów planistycznych tworzy się konta grupowe oparte na jednolitym planie kont. System tych rachunków winien obejmować konta zbiorowe, zarówno dla zasadniczych aktywów i pasywów jak i dla zasadniczych obrotów wynikowych.

2) Ze względu na sumaryczne księgowania oraz niewielką ilość kont grupowych wchodzących w rachubę, wskazane jest otwieranie kont planistycznych w księdze tabelarycznej na wzór dziennika amerykańskiego. Księgowość oparta o metodę tabelaryczną jest łatwa do prowadzenia i uzgadniania, łączy bowiem zapisy chronologiczne i systematyczne w jednej księdze. Jest ona poza tym bardziej przejrzysta, daje na każdej stronie swego rodzaju bilans próbny i zmniejsza wydatnie pracę przy księgowaniu.

3) Materiał liczbowy dla księgowości planistycznej stanowią założenia rzeczowe, ustalone w planach przemysłowych. Przewartościowuje się je w planach odcinkowych według cen rzeczywistych lub planowanych. Wzmiankowane plany odcinkowe, pomocnicze, planowany arkusz rozliczeniowy i — w razie potrzeby — dodatkowe, specjalne wykazy stanowią poniekąd dowody księgowości planistycznej.

7. Księgowanie planistyczne.

W zasadzie księgować należy najtypowsze obroty wpływające istotnie na wynik gospodarczy (zysk lub stratę) oraz na sytuację finansową przedsiębiorstwa (wzrost lub spadek środków obrotowych i inwestycyjnych, znaczniejszą zmianę kompozycji aktywów i pasywów). Najważniejszymi takimi obrotami są:

a) koszty w układzie rodzajowym, jakie pociąga za sobą wykonanie zadania produkcyjnego, wyznaczonego przedsiębiorstwu (w rachubę wchodzą również koszty inwestycji i kapitalnych remontów wykonywanych we własnym zakresie),

b) koszty funkcyjne wypośrodkowane w planowanym arkuszu rozliczeniowym dla poszczególnych rodzajów produkcji i działalności wewnętrznej,

c) realizacja produkcji i inkaso należności fakturowych,

d) realizacja robót kapitalnych, zleconych i wykonanych sposobem gospodarczym,

e) wyniki nadzwyczajne, finansowe i pozazakładowe (nakłady, straty, dochody, zyski),

f) zaopatrzenie materiałowe,

g) regulacja zobowiązań wobec dostawców i zobowiązań z różnych tytułów,

h) inkaso należności z różnych tytułów,

i) operacje z tytułu amortyzacji.

Obroty te należy księgować w pozycjach sumarycznych za okres objęty planem. Specyfikacja obrotów wchodzi w rachubę o tyle, o ile wymagają tego obowiązujące instrukcje w sprawie opracowania planów przemysłowo-finansowych. Nie należy planować i księgować obrotów na koncie kredytów bankowych. Ustala się je dopiero po zamknięciu wszystkich pozostałych kont planistycznych (księgowanie na tym koncie i sposób jego zamykania jest omówiony poniżej).

8. Zamykanie kont księgowości planistycznej.

Zamknięcie kont księgowości planistycznej ma na celu:

a) sporządzenie planowanego bilansu wpływów i wydatków, ustalającego niedobór względnie nadmiar środków obrotowych, w łączności z tym planowanej podwyżki lub redukcji kredytu bankowego na okres objęty planem,

b) sporządzenie planowanego bilansu wyników, ustalającego ostateczny wynik gospodarczy (zysk lub stratę za okres objęty planem),

c) sporządzenie planowanego bilansu środków na koniec okresu uwzględniającego: a) planowaną podwyżkę lub redukcję kredytu bankowego, b) planowany wynik gospodarczy.

Zamknięcie kont planistycznych obejmuje następujące czynności:

a) sumowanie planowanych obrotów zapisanych na poszczególnych kontach,

b) przeniesienie sald z kont grupowych klasy 9 i 2 na konto bilansu wyników — w wypadku, gdy odnośne obroty nie były księgowane bezpośrednio na koncie bilansu wyników,

c) wysaldowanie konta bilansu wyników i przeniesienie ustalonego wyniku ostatecznego (gospodarczego) do planowanego bilansu środków,

d) przeniesienia na konta aktywów i pasywów sald początkowych z przewidywanego bilansu otwarcia, jaki należy sporządzić na początek okresu objętego planem,

e) wypośrodkowanie sald końcowych na kontach aktywów i pasywów (z wyjątkiem

konta środków płatniczych i konta kredytów bankowych) i przeniesienie ich do bilansu planowanego.

Jako ostatnie zamyka się konta grupowe środków płatniczych i kredytów bankowych. Celem ustalenia niedoboru lub nadwyżki środków obrotowych konieczne jest tu pewne odchylenie. W przeciwieństwie do wszystkich innych kont, rachunku środków płatniczych nie należy zamykać saldem końcowym wynikającym ze zbilansowania salda początkowego i obrotów debetowych z obrotami kredytowymi. Zamiast salda końcowego należy wpisać na dobro tego konta (w ciężar konta bilansu planowanego) ustalony normatyw środków płatniczych. *)

Różnica salda początkowego i obrotów debetowych z jednej strony, a obrotów kredytowych i normatywu środków płatniczych z drugiej strony określa nadwyżkę lub niedobór środków płatniczych w okresie objętym planem. Ewentualny niedobór, postulujący podwyżkę kredytu bankowego, przenosi się na dobro konta kredytów bankowych. Ewentualną nadwyżkę finansową, umożliwiającą częściową lub całkowitą spłatę kredytu bankowego, przenosi się w ciężar konta kredytu bankowego.

Po wyrównaniu w ten sposób konta środków płatniczych zamyka się wreszcie konto kredytu bankowego. Saldo końcowe tego konta, określające automatycznie wysokość potrzebnego kredytu bankowego, przenosi się do planowanego bilansu środków.

W związku z tym wyrównuje się także konto bilansu planowanego (Saldo bilansu wyników przeniesiono do bilansu środków na samym wstępie — patrz wyżej).

W rezultacie przeprowadzonego zamknięcia kont księgowości planistycznej otrzymujemy w sposób automatyczny:

a) planowany bilans wyników (= planowany wynik działalności gospodarczej — wg wzoru PF 13),

b) planowany bilans wpływów i wydatków (= plan obrotów finansowych),

c) planowany bilans środków,

d) kompletne plany obrotów i sald na zasadniczych kontach aktywów i pasywów (zapisy na każdym koncie stanowią oddzielny plan finansowy odnośnej pozycji środków).

Wyodrębnienie w planowanym bilansie majątkowym normatywów środków obrotowych umożliwia porównanie stanów planowanych z normatywami i stwierdzenie odchyleń od ustalonych wzorców.

Zanim rozważymy korzyści, jakie daje opisany system księgowości planistycznej, zobrazujemy jej funkcjonowanie na schematycznym przykładzie liczbowym.

9. Przykład księgowości planistycznej. Uwagi wstępne.

Względy graficzno-techniczne wymagały dokonania w rozwiniętym niżej przykładzie szeregu uproszczeń. Polegają one m. in. na:

a) przedstawieniu jedynie najtypowszych obrotów,

b) stosowaniu skrótów księgowych, zwłaszcza odnośnie do rozliczenia kosztów, operacji z tytułu amortyzacji itd.,

c) pominięciu w tabeli grupy kont 00,

d) pominięciu klasy 7 i bezpośrednim księgowaniu przeniesień rozliczonych kosztów (grupy 7090, 7091 i 759) na koncie zbiorowym klasy 4,

e) pominięciu klasy 2 i 9 i bezpośrednim księgowaniu nakładów i dochodów nadzwyczajnych, finansowych i pozazakładowych oraz realizacji produkcji i robót kapitalnych na rachunku wyników (09),

f) sporządzeniu rachunku wyników w skróconym układzie rekapitulującym obroty na kontach klasy 9 i 2 (układ przewidziany w nowym jednolitym planie kont).

10. Założenia planistyczne.

W przykładzie naszym przyjmujemy następujące założenia planistyczne:

---

*) W praktyce stosuje się kilka metod obliczania normatywu środków płatniczych. Jeżeli jako rezerwę płatniczą uważa się tylko pogotowie kasowe i sumy do dyspozycji w banku, natenczas za podstawę do obliczenia normatywu środków płatniczych wystarczy przyjąć przeciętne wypłaty gotówkowe i bezgotówkowe za pewną ilość dni (np. 5-dniowe wypłaty). Jeżeli natomiast jako rezerwę płatniczą uważa się sumy do dyspozycji w banku oraz należności u zleceniodawców, natenczas za podstawę do obliczenia normatywu środków płatniczych trzeba przyjąć różnicę między normowaną rezerwą płatniczą (dzienny koszt własny produkcji pomnożony przez ilość dni, odpowiadającą cyklowi inkasowemu) a sumą normowanych należności przechodzących na okres następny.

Operacje	Suma	Wn	Ma
1. Koszty operacyjne			
Zużycie materiałów	25	4	3
Robocizna, pensje i świadczenia	21	4	15/16/17
Amortyzacja	5	4	1870/1
Inne koszty	19	4	15/16/17
2. Rozliczenie kosztów			
Koszt własny produkcji (z uwzgl. produkcji w toku)	59	800	4
Koszt własny robót kapit.	10	090	4
Produkcja w toku (zwiększenie stanu: zapas pocz. 5, zapas końc. 6, różnica 1)	1	803	4
3. Realizacja produkcji			
Sprzedaż	75	13	090
Koszt własny realiz. prod.	65	090	800
Inkaso faktury	72	10/11	13
4. Roboty kapitalne			
Realizacja rob. kap. (syst. gosp.)	10	03	090
Roboty kapitalne (syst. zlec.)	20	03	15
Finans. rob. kap. (syst. zlec.)	18	14	02
Refundacja rob. kap. (syst. gosp.)	5	10/11	02
5. Wyniki pozaoperacyjne			
Nakłady nadzwycz., finans. itd.	13	090	10/11
Dochody nadzwycz., finans. itd.	5	10/11	090
6. Zakup materiałów			
Dostawa	28	3	14
7. Regulacje.			
Zobowiązań wobec dostawców	25	14	10/11
Innych zobowiązań	54	15/16/17	10/11
Należności	4	10/11	15/16/17
8. Amortyzacja			
Odpisy amortyzacyjne	5	08	07
Przelew amortyzacji	5	1872/3	10/11
9. Zamknięcie kont			
Salda początkowe z przewidywanego bilansu otwarcia			
Salda końcowe — rezultat księgowań (z wyj. kont 10/11 i 115)			
Planowany normatyw środków płatn.	6	—	10/11
Niedobór środków finansowych (potrzebna podwyżka kredytu)	4	10/11	115

Do przewidywanego bilansu otwarcia przyjmuje się następujące stany początkowe:

Aktywa		**Pasywa**	
Środki trwałe (00)	104	Umorz. wart. środ. trw. (07)	54
Roboty kapitalne (03)	40	Fundusz własny (08)	80
Środki finansowe (10/11)	5	Zysk (089)	7
Odbiorcy (14)	17	Finans. rob. kap. (02)	30
Różne należności (15/6/7)	3	Dostawcy (13)	4
Materiały (3)	25	Różne zobow. (15/16/17)	3
Produkcja w toku (803)	5	Fund. amort. (1870/1)	4
Wyroby gotowe (800)	22	Razem	182
Przel. fund. amort. (1872/3)	4	Kredyty bankowe (115)	43
Suma aktywów	225	Suma pasywów	225

Planowany arkusz rozliczeniowy ma wygląd następujący (rozliczenie uproszczone):

Koszty	Prod.	Inwest.	Razem
Materiały bezpośr.	23	2	25
Robocizna bezpośr.	13	4	17
Koszty specjalne	—	—	—
Koszty wydziałowe	17	3	20
Koszty administracji	3	1	4
Koszty zbytu (74)	4	—	4
Razem	60	10	70
w tym prod. w toku	1		
Koszt własny produkcji	59		

11. Przykładowe księgowanie planowanych obrotów.

Sposób zaksięgowania powyższych założeń na kontach planistycznych ilustruje tablica zamieszczona na str. 538.

12. Przykładowe sporządzenie planów syntetycznych.

Plany syntetyczne (rekapitulacyjne), jakie otrzymujemy na podstawie zamknięć rachunków planistycznych, przedstawiają się jak niżej:

I. Plan wydatków i wpływów.

Plan ten jest odbiciem obrotów na koncie środków płatniczych (10/11)

Wydatki		**Wpływy**	
Zapłata faktur dostawców	25	Wpływy ze sprzedaży	72
Wypłata płac i pensji	21	Wpływy z tyt. refund. robót kapit. wykonanych syst. gospodarczym	5
Regul. różn. zobow. bież.	20	Wpływy z tyt. różnych należności	4
Wydatki pozaoperac.	13	Łączne wpływy	81
Przelew amortyzacji	5	Stan pocz. środków płatn.	5
Łączne wydatki	84		86
Normatyw środków płatn.	6	Niedobór środków płatn.	4
	90		90

II. Planowany bilans wyników.

Plan ten można sporządzić w dwojaki sposób:

a) w układzie uwzględniającym rozliczenie kosztów,

KSIĘGOWANIE PLANOWANYCH OBROTÓW

	4/7 Nakłady do rozlicz.		10/11 Środki finansowe		13 Odbiorcy		14 Dostawcy		15/16/17 Różne należności		15/16/17 Różne zobowiąz.		3 Materiały		800 Wyroby		803 Produkcja w toku		1870/1 Fundusz amortyzac.		1872/3 Przelewy funduszu amortyzac		02 Finans. rob. kap.		03 Roboty kapit.		07 Umorzenie maj. trw.		08 Fundusz własny		090 R-k wyników		115 Kredyty bankowe	
Koszty																																		
Materiały	25													25																				
Osobowe	21											21																						
Amortyzac.	5																			5														
Inne	19											19																						
Rozlicz. k)																																		
Produkcja		59													59																			
Inwestycje		10																													10			
Prod. w toku		1															1[1])																	
Realizacja prod.																																		
Sprzedaż					75																											75		
K. wł. prod.																65															65			
Inkaso			72			72																												
Realizacja inw.																																		
Inwest. wł.																									10							10		
Inw. zlec.								20																	20									
Fin. inw. zl.							18																	18										
Ref. inw. wł.			5																					5										
Wyniki pozaoper.																																		
Nakłady												13																			13			
Dochody									5																							5		
Zakup mater.								28					28																					
Regulacje																																		
Dost. mat.				25			25																											
Zobow.				54							54																							
Należn.			4							4																								
Amortyzacja																																		
Odpisy																												5	5					
Przelewy				5																	5													
Suma	70	70	81	84	75	72	43	48	5	4	54	53	28	25	59	65	1			5	5			23	30			5	5		88	90		
S-da pocz.	—	—	5		17			4	3			3	25		22		5			4	4			30	40			54		80				43
S-da końc.				6[3])		20	9			4	2			28		16		6	9			9	53			70	59		75		2[2])		×	
Suma	70	70	86	90	92	92	52	52	8	8	56	56	53	53	81	81	6	6	9	9	9	9	53	53	70	70	59	59	80	80	90	90	×	43 4[4])
Niedobór środ. fin.			4																												S-do końc.		47	
			90	90																													47	47

[1]) Zwiększenie remanentu.
[2]) Zysk.
[3]) Normatyw środków płatniczych.
[4]) Planowana wysokość kredytu.

b) w układzie nie uwzględniającym rozliczenia kosztów.

Pierwszy wariant jest odbiciem obrotów na planistycznym rachunku wyników (090):

Koszty		Dochody	
Koszt własny realizacji produkcji	65	Realizacja produkcji	75
Koszt własny realizacji robót kapitalnych	10	Realizacja robót kapit.	10
Nakłady pozaoperacyjne	13	Dochody pozaoperacyjne	5
Zysk	2		
	90		90

Bilans wyników według drugiego wariantu otrzymuje się drogą: a) wystornowania całego rozliczenia kosztów w klasie 7, 8 i częściowo w klasie 9, b) zamknięcia klasy 4 rachunkiem wyników, c) wystornowania z bilansu otwarcia zapasów początkowych, produkcji w toku i wyrobów gotowych, w ciężar rachunku wyników, d) zaksięgowania zapasów końcowych produkcji w toku i wyrobów gotowych, w ciężar bilansu zamknięcia i na dobro rachunku wyników.

Koszty		Dochody	
Koszty w układzie rodzajowym (kl. 4)	70	Realizacja produkcji	75
St. pocz. prod. w toku	5	St. końc. prod. w toku	6
St. pocz. wyr. gotowych	22	St. końc. wyr. gotowych	16
Nakłady pozaoperacyjne	13	Realizacja robót kapit.	10
Zysk	2	Dochody pozaoperacyjne	5
	112		112

Obydwa warianty rachunku wyników są przewidziane w nowym jednolitym planie kont.

III. Planowany bilans środków.

Plan ten otrzymuje się automatycznie przez zebranie sald końcowych na poszczególnych kontach planistycznych. Oto rekapitulacja sald początkowych (bilansu otwarcia), obrotów debetowych i kredytowych oraz sald końcowych (bilans zamknięcia):

Sposób wyodrębnienia normatywów środków obrotowych w planowanym bilansie środków będzie omówiony w części II niniejszego artykułu.

13. Opracowanie planów finansowych w oparciu o księgowość planistyczną.

Jak wspomniano wyżej opracowanie planów finansowo-gospodarczych na podstawie opisanej księgowości planistycznej odbywa się w sposób samorzutny. Odpadają oderwane obliczenia i żmudne uzgadnianie poszczególnych planów. Ściśle biorąc, każde otwarte konto planistyczne stanowi odrębny plan. Zależnie od potrzeb plany te mogą być zestawiane, wiązane i rozczłonkowywane dowolnie.

Wachlarz planów finansowych, wynikający z powyższego przykładu księgowości planistycznej, przedstawia się następująco:

Klasa 0 — Planistyczne konta środków trwałych i funduszów własnych:

00 Planowane zmiany środków trwałych,
02 Plan finansowania robót kapitalnych,
03 Planowane roboty kapitalne (ewtl. z rozbiciem według systemu wykonawstwa,
07 Planowane umorzenie wartości środków trwałych,
08 planowane zmiany funduszów własnych.

Klasa 1 — Planistyczne konta finansowe:

10/11 Plan wydatków i wpływów,
115 Plan kredytów bankowych,
13 Planowane obroty z odbiorcami,
14 Planowane obroty z dostawcami,
15/6/7 Plan różnych należności,
15/6/7 Plan różnych zobowiązań,
1870/1 Planowana amortyzacja,
1872/3 Planowane przelewy fund. amort. na inwestycje i remonty kap.

Klasa 3 — Planistyczne konta materiałów:

3 Plan obrotów materiałowych.

Aktywa	Stan pocz.	Obr. Wn	Obr. Ma	Stan końc.
Środki trw.	104	—	—	104
Rob. kapit.	40	30	—	70
Środki fin.	5	85	84	6
Odbiorcy	17	75	72	20
Różne należn.	3	5	4	4
Materiały	25	28	25	28
Produkcja w toku	5	1	—	6
Wyroby gotowe	22	59	65	16
Przelewy i amort.	4	5	—	9
Suma akt.	225	288	250	263
Obroty pas.	—	95	133	—
Razem	225	383	383	263

Pasywa	Stan pocz.	Obr. Wn	Obr. Ma	Stan końc.
Umorzenie	54	—	5	59
Fundusz własny	80	5	—	75
Zysk	7	—	2	9
Fin. rob. kap.	30	—	23	53
Dostawcy	4	51	56	9
Różne zobowiąz.	3	39	38	2
Fundusz amort.	4	—	5	9
Suma	182	95	129	216
Kred. bank.	43	—	4	47
Suma pas.	225	95	133	263
Obroty akt.	—	288	250	—
Razem	225	383	383	263

Klasa 4 — Planistyczne konta nakładów do rozliczenia:

4 Planowane nakłady do rozliczenia (w przykładzie strona Wn klasy 4).

Klasa 7 — Planistyczne konta kosztów w układzie kalkulacyjnym:

7090/1 i 759 Planowane rozliczenie kosztów na produkcję i inwestycje (w przykładzie strona Ma klasy 4).

Klasa 8 — Planistyczne konta wyrobów i robót w toku.

800 Plan produkcji, zbytu i zapasów wyrobów gotowych,

803 Plan produkcji w toku

Grupa 09 — Planistyczne konta sprawozdawcze.

090 Planowany bilans wyników (rekapitulacja klasy 9 i 2.

097 Planowany bilans środków (rekapitulacja klas 0, 1, 3 i 8).

Wszystkie plany w ramach klas 0, 1, 3 i 8 ustalają stany początkowe poszczególnych środków, planowane obroty i planowane stany na koniec okresu objętego planem. Skojarzenia niektórych elementów, zawartych w różnych planach, dają nowe cenne materiały analityczne. Tak np. zestawienie planowanych przelewów amortyzacji (1872), planowanych dotacji na roboty kapitalne (02) i planowanych wydatków na inwestycje i kapitalne remonty (03 i 04) obrazuje całokształt akcji inwestycyjnej i remontowej oraz sposób jej sfinansowania. Zestawienie kosztów produkcji danego okresu (7090) i różnicy między wartością produkcji w toku na początku i w końcu okresu planowanego (803) daje planowany koszt własny produkcji. Zestawienie planowanego kosztu własnego produkcji z różnicą remanentu wyrobów gotowych na początku i w końcu okresu planowanego daje planowany koszt własny sprzedaży itd.

A oto komplet planów skonstruowanych z uwzględnieniem wymogów obowiązującej instrukcji PKPG w sprawie opracowania planu przemysłowo-finansowego na rok 1950:

Wyszczególnienie planów	Podstawa produkcji
PF 1 Plan płac, PF 2 Plan świadczeń i funduszów socjalnych, PF 3 Budżet akcji socj.,	Plany odcinkowe wchodzące w skład planu nakładów do rozliczenia (kł. 4, strona Wn),
PF 4 Plan obrotów materiałowych,	Kl 3,
PF 5 Plan finansowania robót kapitalnych,	Grupa 07 (akumulacja), 02 (finans. robót kap.), 03 i 04 (wydatki inw.),
PF 6 Plan odpisów amort.,	Grupa 187,
PF 7 Plan nakład. do rozl.,	Klasa 4, (str. Wn),
PF 8 Rozlicz. pl. kosztów,	Planow. arkusz rozliczen.,
PF 9 Planowane koszty własne produkcji,	Grupa 7090 +/— różnica zapasów w grupie 803,
PF 10 Plan produkcji według wartości,	Grupa 800 (produkcja przemysłowa) oraz grupa 95 (rob. kap. w własn. zakr.) wykazana w bil. wyników,
PF 11 Plan kosztów własnych produkcji porównywalnej, PF 12 Wskaźniki jednostkowych kosztów własnych ważniejszych wyrobów,	Dane statystyczne,
PF 13 Planowany wynik działalności gospodarczej,	Grupa 090 (planowany bilans wyników z uwzgl. rozliczenia kosztów),
PF 14 Plan normatywów śr. obr.,	
PF 15 Plan pokrycia normatywów,	
PF 16 Pan finansowan. normatywów środ. obr.,	Grupa 097 (planow. bilans środków).

Sposób konstrukcji trzech ostatnich planów będzie omówiony szczegółowo w części II niniejszego artykułu.

14. Reasumcja — Presumowane korzyści księgowości planistycznej.

Oparcie planów finansowo-gospodarczych na księgowości planistycznej dałoby następujące doniosłe korzyści:

a) Księgowanie założeń planistycznych ułatwiłoby i przyśpieszyło znakomicie sporządzanie planów finansowych, a tym samym zaoszczędziłoby kosztów administracyjnych.

b) Zastosowanie metod księgowych przy opracowaniu planów finansowych zwiększyłoby ich ścisłość, a tym samym ich użyteczność praktyczną.

c) Księgowość planistyczna wzbogaciłaby planowanie finansowo-gospodarcze o szereg dodatkowych planów, które mogłyby być wykorzystane owocnie dla celów kontroli gospodarki finansowej.

d) Księgowanie obrotów planowanych umożliwiłoby sporządzanie w sposób automatyczny dokładnych syntetycznych planów finansowych: 1) planu wpływów i wydatków, stanowiącego podstawę dla planowania kredytowego, 2) planowanego bilansu wyników, posiadającego doniosłe znaczenie dla oceny działalności gospodarczej przedsiębiorstwa, 3) planowanego bilansu środków, posiadającego zasad-

nicze znaczenie dla oceny gospodarki finansowej (struktury majątkowej i źródeł sfinansowania majątku).

e) Księgowość planistyczna umożliwiłaby sporządzanie planów krótkookresowych w ramach planów rocznych. Opracowanie ich nie nastręczałoby żadnych trudności. Sposób sporządzania planów krótkookresowych jest identyczny jak opracowanie planów rocznych z tym, że za podstawę bierze się założenia planistyczne dla odnośnych okresów. Plany takie mają podstawowe znaczenie dla organizacji skutecznej kontroli finansowej przedsiębiorstwa oraz udoskonalenia planowania kredytowego.

Oparcie planowania finansowo-gospodarczego na metodach księgowych urzeczywistniłoby tym samym trzy główne wymogi, omówione na wstępie, jakim powinny odpowiadać plany finansowe.

W jednym z następnych numerów Wiadomości Narodowego Banku Polskiego omówimy bliżej metody wykorzystania planów syntetycznych, skonstruowanych przy pomocy techniki księgowej, dla celów:

a) ustalania wysokości kredytów obrotowych (normatywnego, specjalnego, refundacyjnego, przejściowego itd.,
b) kontroli gospodarki eksploatacyjnej,
c) ustalania zapotrzebowania środków na sfinansowanie robót kapitalnych,
d) bieżącej kontroli postępu akcji inwestycyjnej i sprawozdawczości inwestycyjnej, opartej na bilansach.

c. d. n.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Dr Kazimierz Niemski

PROJEKT JEDNOLITEGO PLANU KONT DLA BANKÓW*)

Wstęp. Opracowany ostatnio jednolity plan kont dla banków (dalej nazywać go będziemy skrótem »j.p.k.b.«) ma stać się od 1 stycznia 1950 roku podstawą nowego systemu rachunkowości bankowej i formalnymi ramami procedury operacyjnej zreformowanego aparatu bankowego.

W pracach nad j. p. k. b. brali udział teoretycy i praktycy bankowi włącznie z naczelnymi księgowymi największych banków, co zapewniło uwzględnienie w projekcie j.p.k.b. potrzeb całego aparatu bankowego i operatywną realność samego projektu. Opracowanie j. p. k. b. wymagało przede wszystkim uprzedniego, dokładnego sklasyfikowania wszystkich operacyj bankowych i rozlicznych stosunków prawnych zachodzących pomiędzy bankami a jednostkami gospodarki narodowej oraz ich przebiegu w technice operacyjnej banków. J. p. k. b. jest ostatecznym formalnym wyrazem i usystematyzowaniem przeprowadzonej klasyfikacji.

Omawiany projekt j. p. k. b. stanowi konstrukcję na wskroś oryginalną i pionierską w dziedzinie rachunkowości bankowej. Autorzy j. p. k. b. nie mogli wzorować się w swej pracy na rachunkowości bankowej krajów zachodnich, ta bowiem nie posiada jednolitych planów kont dla całego aparatu bankowego, a gdyby nawet takie istniały — byłyby nieprzydatne dla potrzeb naszej gospodarki bankowej. Natomiast zaczerpnęliśmy sporo z cennych doświadczeń techniki operacyjnej i rachunkowości banków radzieckich, uwzględniając odpowiednio te doświadczenia w konstrukcji naszego j. p. k. b.

J. p. k. b. jest oczywiście prawie całkowicie odmienny od wchodzących równocześnie z nim w życie jednolitego planu kont dla przemysłu i jednolitego planu kont dla handlu. Nie może być inaczej, zważywszy że treścią operacyj banków jest niemal wyłącznie pieniądz w jego dwojakiej postaci i różnorakich powiązaniach z procesami gospodarczymi zachodzącymi w obszarze całej gospodarki narodowej oraz stosunki płatnicze z zagranicą. Tylko klasa kont majątku trwałego i funduszów własnych j. p. k. b. jest w dużym stopniu upodobniona do odpowiedniej klasy w jednolitych planach kont dla przemysłu i handlu — z myślą o ułatwieniu jednolitej statystyki majątku narodowego.

*) Niniejszy projekt jednolitego planu kont dla banków ulegnie jeszcze pewnym zmianom, mimo to uważamy za pożyteczne i celowe zapoznanie czytelników z powyższym projektem.

Zasady konstrukcji j. p. k. b.

Formalna konstrukcja i znakowanie j. p. k. b. ma układ decymalny. Oznacza to, że j. p. k. b. dzieli się na 10 klas oznaczonych symbolami jednocyfrowymi 1.... 9 i 0. Każda klasa z kolei dzieli się na 10 grup oznaczonych symbolami dwucyfrowymi 10... 99 i 00... 09. Grupy dzielą się każda na 10 kont oznaczonych symbolami trzycyfrowymi 100...999 i 000... 099. W ten sposób w znaku symbolu jakiegokolwiek konta pierwsza cyfra oznacza odpowiednią klasę planu kont, druga cyfra —odpowiednią grupę, a trzecia cyfra — konto.

W księdze głównej, w bilansach banków i w raportach obrotów — zależnie od potrzebnej szczegółowości — występować będą bądź grupy, bądź poszczególne konta, bądź pośrednie zespoły kont złożone z kilku kont poszczególnych.

W zasadzie podział i znakowanie kont księgi głównej kończy się na symbolach trzycyfrowych. Dalsze miejsca dziesiętne przeznacza się na oznaczenie subkont analitycznych, np. rachunków poszczególnych przedsiębiorstw, instytucyj i osób, szczegółowych subkont wydatków i dochodów w budżetach bankowych itd.

Numeracja klas biegnie w kolejności od 1 do 9 dla kont bilansowych, a na końcu klasa 0 dla kont pozabilansowych. Taką kolejność oznaczenia klas przyjęto z uwagi na to, że przy księgowości maszynowej niektóre maszyny rachujące przy posługiwaniu się symbolami kont nie odbijałyby cyfry 0 na początku liczby, natomiast nie przewiduje się stosowania księgowości maszynowej dla ewidencji kont pozabilansowych.

Należy na marginesie zaznaczyć, że układ dziesiętny j. p. k. b. został przyjęty przez większość komisji głównie dla jego zalet klasyfikacyjnych i mnemotechnicznych (łatwego utrwalenia w pamięci pracowników operacyjnych). Zasada układu dziesiętnego była jednak na wstępie prac poddana krytyce ze strony mniejszości komisji, która układ ten uznała za zbyt sztywny.

Co dotyczy liczebności kont, których j. p. k. b. liczy 444, należało pogodzić dwie sprzeczne dążności. Z jednej strony wzgląd na zamierzone wprowadzenie we wszystkich bankach scentralizowanej księgowości skłaniał do ograniczenia liczby kont, z drugiej zaś—potrzeby planowania i celowość możliwie ścisłego powiązania statystyki bankowej z najbardziej miarodajnym i szybko uzyskiwanym materiałem cyfrowym, jakim są dane księgowości, przesądził o takim właśnie formalnym układzie kont, jaki znalazł wyraz w j. p. k. b.

Przechodząc do omówienia układu j. p. k. b. pod względem merytorycznym zaznaczyć należy, że przy podziale kont na klasy i grupy chodziło o możliwie ścisłe odbicie treści ekonomicznej poszczególnych dziedzin operacyj bankowych i ich dynamiki. Chodziło także—w miarę możliwości — o rozgraniczenie środków obrotowych (kl. 1) i finansowania obrotu (kl. 3) od środków inwestycyjnych (kl. 2) i finansowania inwestycyj i kapitalnych remontów (kl. 4). W osobną klasę (5) zostały wydzielone rachunki rządowe w tych wypadkach, gdy Skarb Państwa wprost lub przez resorty rządowe występuje jako klient aparatu bankowego. Także osobna klasa kont (6) przeznaczona została dla operacyj walutowych i zagranicznych. Klasy 1 do 6 obejmują działalność operacyjną banków, przy czym klasy 1 — 5 dotyczą operacyj krajowych, a klasa 6— operacyj finansowych z zagranicą. Pozostałe klasy kont bilansowych służą dla kontroli rachunków bankowych o charakterze raczej wewnętrznym, admistracyjno-gospodarczym, jak majątku trwałego i funduszów własnych (kl. 7), wydatków i dochodów (kl. 8), rachunków przejściowych, rozgraniczających i zamknięcia (kl. 9). Klasa 0, mająca charakter pozabilansowej klasy operacyjnej, służy dla rejestracji czynności komisowych, należności i zobowiązań fakultatywnych i do kontroli limitów inwestycyjnych.

Przy rozwiązaniu poszczególnych klas j.p.k.b. przystosowano je w zasadzie do potrzeb scentralizowanej księgowości bankowej. Równolegle jednak przewidziano wszystkie konta potrzebne przy systemie zdecentralizowanej księgowości, który ewentualnie będzie jeszcze musiał być pozostawiony przejściowo w niektórych bankach, do czasu ich odpowiedniego wyposażenia technicznego. Poszczególne klasy — stosownie do potrzeby — obejmują zarówno konta aktywne jak i pasywne.

Załączona tablica, na stronicy 543, przedstawia schemat układu klas i grup j. p. k. b.

Kierunek poziomy obejmuje podział na klasy — kierunek pionowy — na grupy.

Z kolei omówimy znaczenie i przeznaczenie poszczególnych klas, grup i kont.

SCHEMAT KLAS I GRUP JEDNOLITEGO PLANU KONT DLA BANKÓW

KLASA / GRUPA	1 Obrót Pieniężny	2 Fundusze Inwestycyjne i Środki Akumulowane	3 Kredyty Obrotowe	4 Finansowanie Inwestycji	5 Rachunki Rządowe	6 Operacje Walutowe i Zagraniczne	7 Majątek Trwały i Fundusze Własne	8 Wydatki i Dochody	9 Rachunki Przejściowe, Rozgraniczające i Zamknięcia	0 Rachunki Pozabilansowe
0	10 Obrót gotówkowy	20 Środki inwestycyjne roku X	30 Kredyty normatywne	40 Inwestorzy ze środków bezzwrotnych roku X	50 Papiery wartościowe i rachunki zu iązane z emisją pieniędzy	60 Waluty zagraniczne i dewizy	70 Majątek trwały	80 Dochody operacyjne	90 Sumy do wyjaśnienia	00 Inkaso
1	11 Rachunki żyrowe-czekowe	21 Środki inwestycyjne roku Y	31 Kredyty sezonowe i specjalne	41 Inwestorzy ze środków zwrotnych roku X	51 Rachunki skarbowe	61 Rachunki i kredyty w walucie obcej	71 Likwidacja majątku trwałego	81 Wydatki operacyjne	91 Zaliczki	01 Akredytywy
2	12 Rachunki banków w NBP	22 Środki inwestycyjne roku Z	32 Kredyty przejściowe	42 Inwestorzy ze środków własnych roku X	52 Rozliczenia przejściowe z Ministerstwem Skarbu	62 Rachunki krajowe w walucie obcej	72 Finansowanie inwestycyj i kapitalnych remontów własnych	82 Różnice kursowe	92 Należności i zobowiązania pozaoperacyjne	02 Gwarancje i obligo ewidencyjne
3	13 Rozliczenia w drodze	23 Społeczny Fundusz Oszczędnościowy	33 Kredyty importowe i eksportowe	43 Inwestorzy ze środków bezzwrotnych roku Y	53 Rozrachunek gospodarczy przedsiębiorstw	63 Rachunki zagraniczne w złotych	73 Inwestycje i kapitalne remonty rozpoczęte	83 Wydatki osobowe	93 W	03 Zagraniczne rachunki pozabilansowe
4	14 Inne natychmiast płatne zobowiązania	24 Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej	34 Kredyty inkasowe i rozrachunkowe	44 Inwestorzy ze środków zwrotnych roku Y	54 Rachunki specjalne różnych ministerstw	64 Różne rachunki w złotych z tytułu operacyj zagranicznych	74 Inwestycje i kapitalne remonty zakończone	84 Wydatki rzeczowe	94 W	04 Depozyty
5	15 Rachunki i rozliczenia międzybankowe	25 Wkłady	35 Kredyty drobnorolnicze	45 Inwestorzy ze środków własnych roku Y	55 W	65 W	75 W	85 Koszty organizacyjne	95 Rozliczenia z rachunkami starymi i okupacyjnymi	05 Limity planu inwest. roku X
6	16 W	26 Lokaty celowe na finansowanie kredytów inwestycyjnych	36 Komunalne kredyty finansowe	46 Inwestorzy ze środków bezzwrotnych roku Z	56 Należności i zobowiązania rządowe z tytułu operacyj zagranicznych	66 W	76 Udziały	86 Administracja nieruchomości	96 Fundusze emerytalne i ubezpieczeniowe	06 Limity planu inwest. roku Y
7	17 W	27 Rachunki likwidacyjne środków inwestycyjnych z lat ubiegłych	37 Kredyty dyskontowe	47 Inwestorzy ze środków zwrotnych roku Z	57 Różne operacje zlecone	67 W	77 Rozliczenia amortyzacyjne	87 Wydatki i dochody pozaoperacyjne oraz straty i zyski nadzwyczajne	97 Rezerwy	07 Limity planu inwest. roku Z
8	18 Rachunki zastępcze międzybankowe	28 Rachunki inwestycyjne międzybankowe	38 Kredyty pośrednie (refinansowe)	48 Inwestorzy ze środków własnych roku Z	58 Rozliczenia ze Skarbem Państwa z tytułu oprocentowania kredytów i lokat	68 W	78 Fundusze własne	88 Amortyzacja, rezerwy i odpisy	98 Rozliczenia międzyokresowe	08 Banki za limity
9	19 Rachunki międzyoddziałowe	29 Operacje emisyjne	39 Różni dłużnicy z tytułu udzielonych kredytów	49 Kredyty inwestycyjne	59 Rozliczenia z funduszów administrowanych	69 W	79 W	89 Podatki, daniny i opłaty	99 Rachunki zamknięcia	09 Centrala i Oddziały za limity

Klasa 1 — Obrót pieniężny

Konta tej klasy dają obraz obrotu pieniężnego, a w szczególności wysokość znajdującego się w obiegu pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego w całym gospodarstwie narodowym.

Klasa ta, podobnie zresztą jak inne klasy j. p. k. b., ma zdecydowany charakter dynamiczny i obrazuje poszczególne fazy operacyjne w ruchu pieniądza kontrolowanego przez aparat bankowy.

Grupa 10 — Obrót gotówkowy — obejmująca konta aktywne: 100 — Kasa, 101 — Gotówka w drodze (dla scentralizowanej księgowości), 102 — Gotówka w obcych skarbcach, 108 — Emisja biletów bankowych i 109 — Emisja bilonu — pozwala ustalić wysokość obiegu pieniądza gotówkowego na zewnątrz aparatu bankowego (stan kont 108+109—stan kont 100 +101+102)oraz wysokość rezerw gotówkowych w bankach.

Grupa 11 — Rachunki żyrowe-czekowe z kontami wyłącznie pasywnymi: 110 — Rachunki żyrowe-czekowe przedsiębiorstw objętych systemem finansowym i 111 — Różne rachunki żyrowe-czekowe — reprezentują pieniądz bezgotówkowy w momencie statycznym.

Cały szereg kont objętych grupami 12-15, 18 i 19 ujmuje natomiast pieniądz bezgotówkowy w ruchu.

Grupa 12 z kontami 120 — Rachunki operacyjne (żyrowe) banków w Narodowym Banku Polskim i 129 — Izba Rozrachunkowa — obejmuje wzajemne rozrachunki banków i Narodowego Banku Polskiego jako ich nadbudowy rozrachunkowej. W skonsolidowanym bilansie łącznym banków rachunki tej grupy kompensują się.

Grupa 13 — Rozliczenia w drodze z kontami 130 — Uznania w drodze (konto pasywne) i 131 — Obciążenia w drodze (konto aktywne) jest niezbędną przy systemie scentralizowanej księgowości i stanowi bądź powiększenie pieniądza bezgotówkowego (konto 130), bądź jego zmniejszenie (konto 131).

Grupa 14—Inne natychmiast płatne zobowiązania — obejmuje same pasywne konta, stanowiące zwiększenie pieniądza bezgotówkowego, którego główny trzon stanowi grupa 11. Należą tu następujące konta: 140 — Wydane akredytywy (za które pobrano od zleceniodawcy pokrycie z góry), 141 — Wydane przekazy bankowe (i ewentualnie czeki własne), 142 — Przekazy do wypłaty, 143—Wpływy inkasowe do wypłaty, 144 — Czeki potwierdzone, 145 — Limitowane książeczki czekowe, 146 — Rachunki rozliczeniowe inwestorów (w bankach finansujących inwestycje) — dotyczą wypłat księgowanych już na kontach finansowania inwestycyj w klasie 4, lecz jeszcze nie przelanych na odpowiednie rachunki żyrowe-czekowe przedsiębiorstw wykonawczych), 149 — Różni za sumy do wyjaśnienia.

Grupa 15 — Rachunki i rozliczenia międzybankowe — obejmuje konta, których charakter wyjaśniają same nazwy: 150 — Bankowe rachunki operacyjne w PKO, 151 — Rachunki rozliczeniowe międzybankowe (central banków poza Narodowym Bankiem Polskim), 152—Rachunki central finansowych ze spółdzielniami kredytowymi (dotyczy wzajemnych rozrachunków Banku Rolnego, Banku Rzemiosła i Handlu i PKO z kontrolowanymi przez nie spółdzielniami kredytowymi) oraz cztety konta, które znajdą zastosowanie przy scentralizowanej księgowości i scentralizowanych, automatycznych rozrachunkach międzybankowych: 156 — Wysłane zlecenia uznaniowe, 157 — Wysłane zlecenia obciążeniowe, 158 — Otrzymane zlecenia uznaniowe i 159 — Otrzymane zlecenia obciążeniowe.

Grupa 18 — Rachunki zastępcze międzybankowe — dotyczy prowadzenia zastępstw innych banków (np. zastępstwo Banku Komunalnego prowadzone przez oddziały powiatowe Banku Rolnego).

Grupa 19 — Rachunki międzyoddziałowe — występuje przy zdecentralizowanej księgowości i obejmuje konta: 190 — Rachunki Centrali (lub Oddziału Głównego) z oddziałami i 191 — Rachunki między oddziałami. Konta tej grupy kompensują się wzajemnie w bilansie zbiorczym danego banku (ma to miejsce w bilansie netto, w bilansach brutto występują salda wynikające z dni pocztowych).

Rozpatrując klasę 1—Obrót pieniężny jako całość — po skompensowaniu znoszących się w skali całego aparatu bankowego rachunków i rozliczeń międzybankowych i międzyoddziałowych — otrzymujemy sumę środków finansowych służących głównie jako pokrycie realizowanego w danej chwili planu kredytowego całego gospodarstwa narodowego.

Klasa 2 — Fundusze inwestycyjne i środki akumulowane

Zgodnie z przyjętą w systemie uspołecznionej gospodarki planowej zasadą rozdziału środków obrotowych od środków inwestycyj-

nych nastąpiło w j. p. k. b. wyraźne rozgraniczenie funduszów inwestycyjnych i środków akumulowanych, które ze swego charakteru lub wyraźnego przeznaczenia służyć mają na sfinansowanie inwestycyj i kapitalnych remontów—od pozostałych środków finansowych stanowiących pokrycie innych operacyj bankowych. Temu celowi służy klasa 2, na której kontach gromadzone są fundusze definitywnie wydzielone na sfinansowanie planów inwestycyjnych określonych lat, jak również środki zebrane drogą akumulacji społecznej lub indywidualnej, mające potencjonalnie stanowić uzupełnienie poprzednio wymienionych funduszów.

Przy konstrukcji tej klasy miano na uwadze obowiązujące normy prawne w tej materii, a w szczególności uchwałę KERM z dnia 9 sierpnia 1949 roku w sprawie planu sfinansowania inwestycji w 1950 roku, zakładając, że główne zasady tej uchwały będą niewątpliwie stosowane analogicznie w okresie całego sześcioletniego planu.

Trzy kolejne grupy 20, 21 i 22 i konta w nich zawarte obejmują fundusze wydzielone definitywnie na finansowanie inwestycji i kapitalnych remontów trzech kolejnych rocznych planów inwestycyjnych oznaczonych symbolami X, Y Z: roku poprzedzającego rok ubiegły (lub przejściowo lat ubiegłych, np. 1945 — 1948), roku ubiegłego (z uwagi na okres ulgowy lub poślizg w wykonaniu planu inwestycyjnego) i roku bieżącego, operacyjnego.

Przyjmuje się, że najpóźniej w trzecim roku (np. 1951) nastąpi zamknięcie rachunków planu inwestycyjnego roku pierwszego (np. 1949) drogą rozliczenia pomiędzy odpowiednimi kontami klasy 2 i 4 i w związku z tym zwolnienie kompletu kont dla kontroli finansowania planu inwestycyjnego następnego roku.

Grupa 20—Środki inwestycyjne roku X—mieści w sobie konta poszczególnych rodzajów środków. Konto 200 — Wpłaty amortyzacji na Rachunek Inwestycyjny w roku X — obejmuje wpłaty przedsiębiorstw na Rachunek Inwestycyjny Banku Inwestycyjnego w Narodowym Banku Polskim tej części amortyzacji, która przeznaczona jest na finansowanie inwestycji, zaś konto 205 — Wpłaty na rachunek Kapitalnych Remontów w roku X — obejmuje analogiczne wpłaty (do banków finansujących eksplotację) tej części amortyzacji, jaka przeznaczona jest na kapitalne remonty.

W pierwszym wypadku banki finansujące inwestycje, w drugim — banki finansujące eksplotację prowadzić będą subkonta—rachunki poszczególnych przedsiębiorstw dla kontroli wykonania przez te ostatnie planu wpłat. W bankach współdziałających z Bankiem Inwestycyjnym księgowania na koncie 200 odbywać się będą dwustronnie: po stronie M-a wpłaty przedsiębiorstw, po stronie W-n odprowadzenie na Rachunek Inwestycyjny Banku Inwestycyjnego (na podstawie awizów Banku Inwestycyjnego); ostatecznie więc wszystkie wpłaty na to konto zgromadzą się w Banku Inwestycyjnym. Na koncie 201 — Dotacje Skarbu Państwa na Rachunek Inwestycyjny w roku X— gromadzić się będą uzupełnienia tego rachunku przez Skarb Państwa w trybie przewidzianym powołaną wyżej uchwałą KERM z dnia 9 sierpnia 1949 roku pkt 12, lit. a, ustęp trzeci. Konto to prowadzone będzie tylko w Banku Inwestycyjnym, zapisy zaś dokonywane będą na podstawie awizów Narodowego Banku Polskiego o zaczerpnięciu dotacji Skarbu Państwa. Konto 202 — Lokaty celowe na inwestycje Planu Inwestycyjnego w roku X — będzie miało zastosowanie w Narodowym Banku Polskim i dotyczy definitywnie wydzielonych lokat na finansowanie planu danego roku. Konto 203— Wpłaty środków własnych inwestorów z planu na rok X i konto 204 — Pozaplanowe wpłaty środków — będą miały zastosowanie we wszystkich bankach finansujących inwestycje z podziałem tych kont na subkonta — rachunki osobowe poszczególnych inwestorów.

Analogiczny układ i podział jak opisany wyżej z odpowiednią zmianą numeracji kont mają grupy następne: 21 — Środki inwestycyjne roku Y i 22 — Środki inwestycyjne roku Z. O sposobie zlikwidowania sald kredytowych tych kont będzie mowa przy klasie 4.

Grupa 23 — Społeczny Fundusz Oszczędnościowy — obejmuje następujące konta: 230 — SFO Fundusz A, 231 — SFO Fundusz B, 232 — SFO Fudusz C, 233 — SFO Fundusz D (z podziałem tych kont na oddzielne subkonta: wpłat i wypłat), 234 — SFO Rachunki rozliczeniowe, 235 — SFO Fundusz premiowy (wydzielone oprocentowanie 2% rocznie w formie premii dla uczestników SFO), 236 — SFO Rachunki wolne (wydzielone 5% wkładów rocznie podlegające ewentualnym wypłatom), 237 — Dochody SFO (dodatki za zwłokę pobierane od uczestników, odsetki od lokat), 238 — Wydatki SFO (oprocentowanie wkła-

dów 2% rocznie oraz wydatki administracyjne), 239 — Przelewy SFO do budżetu i na lokaty.

Omawiana grupa odzwierciedla całość bilansu SFO i po zsaldowaniu kont pasywnych i aktywnych wykazujepozostałość nierozdysponowanych w danej chwili środków SFO,

Konta tej grupy prowadzone będą prawie wyłącznie w PKO, z tym że konto 234 pojawia się także w placówkach zastępczych, inkasujących składki SFO.

Grupa 24 — Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej — zawiera konta środków finansowych gromadzonych na cele kapitalnych remontów domów mieszkalnych w trybie dekretu z dnia 28 lipca 1948 roku o najmie lokali (Dz. U. R. P. nr 36 poz. 259).

Konto 240 — FGM — Rachunek rozliczeniowy służy do rozliczeń banku gestyjnego z placówkami bankowymi inkasującymi wpłaty na rzecz FGM.

Konto 241 — FGM — Fundusz Ogólnokrajowy i konto 242 —FGM— Fundusz Komitetów Lokalnych— wykazują każdorazowo pozostałość tych funduszów. Wreszcie konta: 243 — FGM—Środki na kapitalne remonty roku X, 244 — FGM — Środki na kapitalne remonty roku Y i 245 — FGM — Środki na kapitalne remonty roku Z— służą dla kontroli środków definitywnie wydzielonych przez Zarząd Funduszu Ogólnokrajowego lub przez Komitety Funduszów Lokalnych na finansowanie planów kapitalnych remontów danych lat. Konta te są administrowane bądź przez bank gestyjny, bądź przez banki zastępcze. O sposobie likwidowania sald kredytowych tych kont będzie mowa przy klasie 4.

Grupa 25 — Wkłady—obejmuje konta: 250 — Wkłady terminowe, 251 — Wkłady oszczędnościowe i 252 — Asygnaty kasowe, na których gromadzone są wkłady osób indywidualnych lub prawnych, względnie instytucyj społecznych bez osobowości prawnej, mające służyć jako ewentualny podkład bankowy dla finansowania inwestycyj.

Grupa 26 — Lokaty celowe na finansowanie kredytów inwestycyjnych na razie z jednym kontem 260 — Lokaty celowe na skonwertowane pożyczki inwestycyjne — służy dla księgowania lokat zwrotnych Skarbu Państwa, instytucyj publicznych i ewentualnie banków (np. PKO). W tym ostatnim wypadku konto 260 występować będzie w banku przyjmującym lokatę w pasywach, a w banku składającym lokatę—w aktywach bilansu, kompensując się wzajemnie w skonsolidowanym bilansie łącznym banków, co jest prawidłowe, bowiem akumulacja pierwotna występuje na właściwym koncie w pasywach bilansu banku składającego lokatę.

Grupa 27 — Rachunki likwidacyjne środków inwestycyjnych z lat ubiegłych—obejmuje konta, jakie okażą się potrzebne przy przejściu z dotychczasowego systemu kont na nowy, jak również w przyszłości konta dla likwidacji rozliczeń finansowania inwestycyj i kapitalnych remontów ze środków bezzwrotnych i zwrotnych pomiędzy klasą 4 a 2.

Grupa 28—Rachunki inwestycyjne międzybankowe—zawiera w sobie mechanizm rozliczeń międzybankowych w zakresie finansowania inwestycyj pomiędzy Narodowym Bankiem Polskim, Bankiem Inwestycyjnym i bankami współdziałającymi, wynikający z przyjętej zasady, że gros środków na finansowanie inwestycyj (oprócz środków własnych inwestorów) gromadzone ma być w Narodowym Banku Polskim, skąd banki finansujące inwestycje czerpać je będą dopiero w momencie dokonywania wypłat inwestorom. Mamy tu trzy zespoły kont dla trzech kolejnych lat X, Y, Z — podobnie jak w pierwszych trzech grupach tej klasy.

Na koncie 280—Rachunek Inwestycyjny Banku Inwestycyjnego w Narodowym Banku Polskim na rok X (analogicznie na koncie 281—na rok Y i na koncie 282 — na rok Z) gromadzone są wpłaty przedsiębiorstw do Narodowego Banku Polskiego z tytułu amortyzacji przeznaczonej na inwestycje a także dotacje Skarbu Państwa (por. wyżej grupy 20, 21 i 22) i z tych kont czerpią Bank Inwestycyjny i banki współdziałające, środki na wypłaty inwestycyjne. Narodowy Bank Polski prowadzi w ramach tego konta subkonta, osobne dla wpłat i osobne dla wypłat. Takie same konto jako odpowiednik prowadzi Bank Inwestycyjny, natomiast nie prowadzą go banki współdziałające, których rozliczenia z Bankiem Inwestycyjnym z tytułu kwot pobranych z Rachunku Inwestycyjnego są księgowane na kontach: 283 — Dotacje dla banków współdziałających ze środków bezzwrotnych na rok X (względnie: Bank Inwestycyjny za dotacje ze środków bezzwrotnych na rok X) i 283 — na rok Y, 284 — na rok Z, prowadzonych równolegle w bankach współdziałających i w Banku Inwestycyjnym, w tym ostatnim, z podziałem na subkonta poszczególnych banków.

Uchwała KERM z dnia 9. 8. 1949 roku przewiduje w pkt. 12 lit. b, że »kredyty ze środ-

ków limitowanych zwrotnych udzielają banki finansujące inwestycje w ramach lokat Skarbu Państwa, instytucji publicznych i innych w Narodowym Banku Polskim drogą refinansowania się w Narodowym Banku Polskim za pośrednictwem Banku Inwestycyjnego«, Dla księgowego ujęcia tych operacyj pomiędzy Narodowym Bankiem Polskim, Bankiem Inwestycyjnym i bankami współdziałającymi służyć będą konta: 286 — Rachunek refinansowy środków zwrotnych na inwestycje roku X i odpowiednio 287 — roku Y, 288 — roku Z, z których to kont placówki terenowe Banku Inwestycyjnego i banków współdziałających czerpią pokrycie w oddziałach NBP, w momencie ralizacji wypłat ze środków zwrotnych. Omawiane konta dzielą się w Banku Inwestycyjnym na dwa subkonta: 2860—Rachunek refinansowy środków zwrotnych Banku Inwestycyjnego w NBP na inwestycje roku X (i odpowiednio: 2870—roku Y, 2880 — roku Z) oraz 2861 — Rachunek refinansowy środków zwrotych banków współdziałających na inwestycje roku X (i odpowiednio: 2871—roku Y, 2881 —roku Z) z dalszymi subkontami dla poszczególnych banków współdziałających.

Wszystkie konta grupy 28 kompensują się wzajemnie w skonsolidowanym bilansie łącznym banków, pozostawiając czysty stan lokat celowych w omówionych poprzednio grupach

Grupa 29 — Operacje emisyjne — znajdzie zastosowanie w razie przystąpienia Banku Inwestycyjnego do emisji obligacyj, co stanowi jego uprawnienie statutowe. W takim wypadku nastąpi rozplanowanie kont w tej grupie w zależności od charakteru przyszłych operacyj emisyjnych. Obligacje nadawałyby się jako podkład dla sfinansowania skonwertowanych pożyczek inwestycyjnych (ze środków zwrotnych). Odbiorcami obligacyj mogłyby być w pewnych warunkach banki (np. PKO) i inne instytucje finansowe.

Klasa 3 — Kredyty obrotowe

Zgodnie z przyjętą zasadą rozgraniczenia działalności bankowej w zakresach finansowania eksploatacji i inwestycji tak w pasywach (środki finansowe) jak i w aktywach (operacje czynne) — klasa 3 obejmuje kredyty bankowe na finansowanie wyłącznie działalności eksploatacyjnej (bieżącej) jednostek gospodarczych. J. p. k. b. wprowadza w tej klasie bardziej szczegółowy — od stosowanego dotychczas w księgowości bankowej — podział kredytów w grupach i kontach księgi głównej, odpowiednio do ich charakteru ekonomicznego.

Forma techniczno-bankowa kredytów, odmiennie niż w dotychczasowych bilansach banków sprowadzona jest do roli drugorzędnej. Jako zasadniczą formę kredytu przyjmuje się rachunek bieżący (kontokurent), z nielicznymi wyjątkami (weksle zdyskontowane i pożyczki skryptowe drobnorolnicze).

Poszczególne grupy i konta tej klasy nie wymagają na tym miejscu obszerniejszych komentarzy, obejmują bowiem operacje na ogół już ustalone i znane.

Dla kontroli finansowania przedsiębiorstw uspołecznionych wszelkich rodzajów i form prawnych przewidziane są następujące grupy i konta:

Grupa 30 — Kredyty normatywne,
Grupa 31 — Kredyty sezonowe i specjalne,
Grupa 32 — Kredyty przejściowe,
Grupa 33 — Kredyty importowe i eksportowe z podziałem na konta:
330 — Kredyty importowe biegowe, 331 — Kredyty importowe inwestycyjne, 332 — Kredyty eksportowe.

Grupa 34 — Kredyty inkasowe i rozrachunkowe — z podziałem na konta: 340 — Kredyty na dokumenty w inkasie i 341 — Kredyty rozrachunkowe (ta forma kredytu może znaleźć zastosowanie w przyszłości w razie wprowadzenia w życie instytucji »biur wzajemnych rozrachunków« przy Narodowym Banku Polskim dla poszczególnych resortów gospodarczych).

Następne grupy i konta służą dla szczególnych wypadków operacyj kredytowych.

Grupa 35 — Kredyty drobnorolnicze — będzie miała zastosowanie w Banku Rolnym, spółdzielniach kredytowych i dotyczy pożyczek na skrypty indywidualnych rolników na ogólne cele produkcji rolniczej, pożyczek nawozowych, siewnych, plantatorskich, żniwnych, hodowlanych itp.

Grupa 36 — Komunalne kredyty finansowe— dotyczy Banku Komunalnego i obejmuje kredyty udzielone związkom samorządowym na terminowe wykonanie zadań objętych budżetem zwyczajnym. Kredyty te w swej istocie są antycypacją wpływów podatkowych i innych dochodów zwyczajnych w ramach jednego roku budżetowego.

Grupa 37—Kredyty dyskontowe — (bezpośrednie) ma charakter szczątkowy i może występo-

wać jeszcze w Banku Rzemiosła i Handlu, spółdzielniach kredytowych, zanikając stopniowo w miarę kurczenia się resztek sektora kapitalistycznego. Na grupę tę składają się następujące konta: 370 — Weksle zdyskontowane w portfelu, 371 — Weksle zdyskontowane w inkasie u korespondentów, 372 — Weksle zdyskontowane w redyskoncie, 373 — Weksle protestowane.

Grupa 38 — Kredyty pośrednie (Kredyty refinansowe). Nazwę pierwszą nosi ta grupa (i odpowiednio poszczególne konta) w banku udzielającym kredytu pośredniego (refinansowego) i pojawia się w aktywach jego bilansu, drugą — w banku korzystającym z kredytu refinansowego i wchodzi do pasywów jego bilansu. Należą tu konta: 380 — Weksle zdyskontowane w Narodowym Banku Polskim (Redyskonto w NBP), 381 — Otwarty kredyt w Narodowym Banku Polskim (Kredyt refinansowy w NBP), 382 — Weksle zdyskontowane we własnej centrali finansowej (Redyskonto we własnej centrali finansowej), 383 — Otwarty kredyt we własnej centrali finansowej (Kredyt refinansowy we własnej centrali finansowej). W skonsolidowanym bilansie łącznym banków konta tej grupy wzajemnie kompensują się, w rezultacie czego klasa 3 obrazuje czysty stan kredytów obrotowych wykorzystanych przez gospodarstwo narodowe.

Grupa 39 — Różni dłużnicy z tytułu udzielonych kredytów — zawiera następujące konta: 390 — Kredyty obrotowe w drodze, 397 — Kredyty obrotowe przeterminowane, 398 — Należne odsetki od kredytów obrotowych (zaległości odsetkowe w razie ich wyjątkowego aktywowania), 399 — Należności wątpliwe z tytułu kredytów obrotowych. Konto 390 ma charakter techniczno-księgowy, znajdując zastosowanie w scentralizowanej księgowości bankowej przy przenoszeniu administracji kredytów z jednego oddziału banku do drugiego.

Budowa klasy 3 czyni zadość potrzebom kontroli wykonania planu kredytowego. Poszczególne banki mogą — zależnie od potrzeb — rozbudować grupy i konta w sposób bardziej szczegółowy dla celów statystyki kredytowej, przez zastosowanie dalszego podziału decymalnego.

Klasa 4 — Finansowanie inwestycji

Klasa 4 służy dla kontroli finansowania inwestycji, w szczególności kontroli wykonania bieżącego finansowania i rozliczenia planów trzech kolejnych lat. Dla każdego rocznego planu inwestycyjnego przeznaczono trzy grupy kont.

Grupa 40 — Inwestorzy ze środków bezzwrotnych roku X (odpowiednio: grupa 43 — ...roku Y i grupa 46 — ...roku Z),

Grupa 41 — Inwestorzy ze środków zwrotnych roku X (odpowiednio: grupa 44 — ...roku Y i grupa 47 — ...roku Z),

Grupa 42 — Inwestorzy ze środków własnych roku X (odpowiednio: grupa 45 — ...roku Y i grupa 48 — ...roku Z).

Każda z tych grup dzieli się — przy zastosowaniu odpowiednich zmian w dziesiętnym oznaczeniu symbolów oraz nazw kont — jak następuje (podajemy dla grupy 40): 400 — Wypłaty ze środków bezzwrotnych na inwestycje z planu roku X — krajowe, 401 — Wypłaty ze środków bezzwrotnych na inwestycje z planu roku X — z importu, 402 — Wypłaty ze środków bezzwrotnych na inwestycje roku X — ze specjalnych dostaw zagranicznych, 403 — Wypłaty ze środków bezzwrotnych na inwestycje roku X — do zaplanowania, 405 — Wypłaty ze środków bezzwrotnych na kapitalne remonty z planu roku X — krajowe, 406 — Wypłaty na kapitalne remonty z planu roku X — z importu.

W grupie 42 (i odpowiednio w grupach 45 i 48) znajduje się ponadto konto 429 (bądź 459 i 489) — Wypłaty na kapitalne remonty ze środków FGM.

Jak łatwo stwierdzić z porównania konstrukcji odpowiednich grup i kont klasy 2 i 4 — przyjęta została w j.p.k.b. zasada księgowania finansowania inwestycji »w szyku rozwiniętym«, tzn. odpowiednim rodzajom wypłat z poszczególnych kont w klasie 4 odpowiadają środki uzyskane na to i księgowane w klasie 2. W ten sposób na odpowiednich kontach w klasie 4 narastają stopniowo — w miarę wykonania planu — salda debetowe, a na odpowiednich kontach w klasie 2 — salda kredytowe, dając dokładny obraz przebiegu finansowania przez banki planu inwestycyjnego oraz wydzielania na ten cel właściwych funduszów inwestycyjnych, bądź narastania środków akumulowanych. Po zamknięciu rachunków planu inwestycyjnego danego roku (X) i skontrolowaniu ich przez banki finansujące inwestycje, co powinno nastąpić w zasadzie w ciągu następnego roku (Y), a najdalej w ciągu trzeciego roku (Z), przewiduje się zwolnienie z obliga inwestorów ze środków bezzwrotnych i własnych przez odpo-

wiednie księgowanie likwidacyjne na dobro kont klasy 4 i na ciężar kont klasy 2. Zadłużenie inwestorów ze środków zwrotnych — po ustaleniu planu spłaty tj. skonwertowaniu — przenosi się na odpowiednie konto w grupie 49 w klasie 4.

Księgowania zwalniające, o jakich mowa wyżej, powinny być zgodnie i synchronicznie przeprowadzone w księgowości zainteresowanych inwestorów — klientów banków w ciężar grupy 02 — Finansowanie robót kapitalnych i na dobro grupy 04 — Roboty kapitalne zakończone (według j.p.k.b. dla przemysłu i handlu).

Ostatnia grupa klasy 4 — 49 Kredyty inwestycyjne — obejmuje następujące konta: 490 — Kredyty inwestycyjne w drodze (analogiczne do omówionego wyżej konta 390 — Kredyty obrotowe w drodze), 491 — Pożyczki skonwertowane z planów inwestycyjnych, 492 — Kredyty inwestycyjne pozaplanowe, 493 — Kredyty krótkoterminowe do refundacji z planu inwestycyjnego, 497 — Kredyty inwestycyjne przeterminowane (zaległości kapitałowe), 498 — Należne odsetki od kredytów inwestycyjnych (zaległości odsetkowe w razie ich wyjątkowego aktywowania), 499 — Należności wątpliwe z tytułu kredytów inwestycyjnych.

Przez porównanie ogólnego stanu operacyj zawartych w klasie 4 ze stanem funduszów inwestycyjnych i środków akumulowanych objętych klasą 2, bądź odpowiednich grup obu tych klas, uzyskujemy łatwość analizy przebiegu finansowania inwestycyj, a w szczególności dowiadujemy się, jaka suma środków akumulowanych, znajdujących się w dyspozycji banków, może być wykorzystana na bieżące inwestycje (różnica — nadwyżka pomiędzy stanem klasy 2 a stanem klasy 4) lub — odwrotnie — jaka część wypłat na finansowanie bieżących inwestycyj jest zaczerpnięta w danej chwili bądź z obrotowych, bądź z innych środków (różnica — niedobór pomiędzy stanem klasy 4 a stanem klasy 2).

Klasa 5 — Rachunki rządowe

Tutaj ujęte są operacje, w których bezpośrednio Skarb Państwa albo resorty rządowe występują jako klienci banków bądź to w charakterze dłużnika, bądź wierzyciela. Zwłaszcza w bilansie Narodowego Banku Polskiego, do którego zadań należy między innymi główna obsługa kasowa i bankowa Państwa, przedstawiają rachunki rządowe poważny ciężar gatunkowy, co uzasadnia celowość ich ujęcia w osobną klasę 5. Z zasadą tą nie stoi w sprzeczności prowadzenie w klasie 2 funduszów inwestycyjnych, wydzielonych definitywnie przez Skarb Państwa na finansowanie planów inwestycyjnych. Do klasy 5 należą następujące grupy i konta:

Grupa 50 — Papiery wartościowe i rachunki związane z emisją pieniędzy—obejmująca konta: 500 — Bilety skarbowe, 501 — Obligacje pożyczek państwowych, 502 — Zobowiązania dłużne Skarbu Państwa, 508 — Wymiana biletów bankowych i 509 — Bilon wycofany z obiegu.

W związku z nowym układem planu kont nie wykazuje się zapasu biletów skarbowych (konto 500) w pogotowiu kasowym. Wprowadzenie konta 502 wiąże się z wykonaniem dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 roku o uregulowaniu niektórych zobowiązań przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej i instytucyj publicznych (Dz.U.R.P. nr 46 poz. 342).

Grupa 51—Rachunki skarbowe — zawiera konta: 510 — Rachunek Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu, 511 — Rachunki urzędów i instytucyj państwowych i 512 — Rachunki skarbowe specjalne (jak »UNRRA«, »Demobil« itp.). Grupa ta jest w klasie Rachunków rządowych odpowiednikiem grupy 11 — Rachunki żyrowe — czekowe w klasie 1.

Grupa 52 — Rozliczenia przejściowe z Ministerstwem Skarbu—mieści w sobie aktywne i pasywne konta przejściowe, które po rozliczeniu bądź zmniejszają, bądź powiększają wierzytelności skarbowe wykazane w grupie 51, a mianowicie: 520 — Zasiłki dla Izb i Kas Skarbowych, 521 — Ministerstwo Skarbu — za wykupione faktury, 522 — Różne skarbowe rachunki debetowe, 523 — Różne skarbowe rachunki kredytowe (w tym także subkonta Urzędów Rewizyjnych za potrącone podatki itp.), 529 — Ministerstwo Skarbu — udział w nadwyżce Banku.

Grupa 53 — Rozrachunek gospodarczy przedsiębiorstw — obejmuje trzy konta, których charakter i mechanizm znany jest z obowiązujących zasad systemu finansowego. Są to: 530— Rachunek wyrównawczy środków obrotowych, 531 — Rachunek wyrównawczy cen i 532 — Rachunek narzutów administracyjnych.

Grupa 54 — Rachunki specjalne różnych ministerstw—może w poszczególnych bankach dzielić się na konta, w zależności od aktualnej potrzeby.

Grupa 55 — pozostawiona jest wolna jako rezerwowa.

Grupa 56 — Należności i zobowiązania rządowe z tytułu operacyj zagranicznych — może dzielić się na konta według charakteru operacyj. Grupa ta jest w klasie Rachunków rządowych odpowiednikiem klasy 6 — Operacje walutowe i zagraniczne.

Grupa 57 — Różne operacje zlecone — mieści w sobie tymczasem poniższe konta: 570 — Likwidacja instytucyj bankowych, 571 — Likwidacja towarzystw kredytowych, 572 — Koszty rejestracji dokumentów na okaziciela i 573— Zaliczki na koszty postępowania odszkodowaniowego.

Grupa 58 — Rozliczenia ze Skarbem Państwa z tytułu oprocentowania kredytów i lokat—obejmuje następujące konta, które dzielić się mogą na potrzebne subkonta: 580 — Rozliczenia z Ministerstwem Skarbu z tytułu oprocentowania kredytów i lokat, 581 — jak wyżej — z Ministerstwem Administracji Publicznej i 582 — jak wyżej — z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Grupa ta jest w klasie Rachunków rządowych odpowiednikiem klasy 8 — Wydatki i dochody.

Grupa 59 — Rozliczenia z funduszów administrowanych — dotyczy na razie wyłącznie Banku Rolnego oraz Banku Komunalnego i dzieli się się na poniższe konta: 590 — Wpłaty nierozliczone na Fundusz Ziemi, 591 — Fundusz Ziemi — spłaty, 592 — Wpłaty nierozliczone na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej, 593 — Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej — spłaty, 594—Wpłaty nierozliczone za dostawy z UNRRA, 595 — UNRRA — spłaty, 596 — Wpłaty nierozliczone na skrypty rolnicze z rządowych akcji siewnych i nawozowych, 597 — Rządowe akcje siewne i nawozowe — spłaty skryptów rolniczych, 598 — Samorządowy Fundusz Wyrównawczy — w pożyczkach 599—Samorządowy Fundusz Wyrównawczy — do dyspozycji. Charakter poszczególnych kont objaśniają dostatecznie ich nazwy. Fundusze ściągane w ramach kont 590—597 stanowią jedno ze źródeł zasilających fundusze inwestycyjne w klasie 2.

Klasa 6 — Operacje walutowe i zagraniczne

W klasie tej zostały ujęte operacje walutowe i zagraniczne zarówno wolnodewizowe, jak i clearingowe oraz rozrachunek z tytułu importu i eksportu.

Grupa 60 — Waluty zagraniczne i dewizy — przeznaczona jest do księgowania skupu i sprzedaży złota, walut obcych i dewiz i zawiera następujące konta: 600 — Złoto, 601 — Pieniądze zagraniczne, 602 — Pieniądze zagraniczne w drodze (wysłane do korespondentów celem zapisania na nasz rachunek lub zakupione zagranicą a jeszcze nie otrzymane), 603 — Dewizy à vista, 604 — Dewizy terminowe, 605 — Dewizy niehonorowane, zwrócone z zagranicy z po wodu niezapłacenia, do pokrycia przez krajowego podawcę.

Grupa 61 — Rachunki i kredyty zagraniczne w walutach obcych obejmuje należności (avoir'y) lub zobowiązania banku wobec zagranicy we wzajemnych operacjach korespondencyjnych. Konto 610 — Banki zagraniczne »Nostro« jest głównym kontem operacyjnym w tej grupie. Rachunki szczegółowe w ramach tego konta o saldach debetowych zamieszcza się w aktywach bilansu, o saldach kredytowych — w pasywach bilansu banku. Konto pasywne 611 — Banki zagraniczne »Nostro« — dyspozycje — służy do przejściowego księgowania wydanych na zagranicę przekazów, poleceń wypłat, akredytyw gotówkowych. Po otrzymaniu od korespondentów obciążeń przeksięgowuje się wykonane zlecenia na dobro konta 610. Podobny charakter ma konto pasywne 612 — Przejściowe »Nostro« — akredytywy importowe — przeznaczone dla księgowania wydanych przez bank na zagranicę akredytyw towarowych do czasu ich realizacji i rozliczenia z korespondentami przez konto 610.

Konto aktywne 613 — Przejściowe »Nostro«— akredytywy eksportowe — dotyczy wydanych na bank krajowy przez zagranicę akredytyw towarowych do czasu ich realizacji i rozliczenia z korespondentami przez konto 610.

Konto 614 — Banki zagraniczne »Loro« w walutach obcych — jest prowadzone dla banków zagranicznych, które utrzymują w kraju fundusze w walutach obcych. Konto 615 — Rachunki bieżące zagraniczne w walutach obcych — dotyczy osób i firm zagranicznych (nie banków). Konta 616 — Kredyty zagraniczne w walutach obcych, 617 — Zobowiązania inkasowe wobec zagranicy w walutach obcych, 618 — Zlecenia zagraniczne do wypłaty — nie wymagają objaśnień. Ostatnie konto tej grupy: 619 — Niewykonane zlecenia na zagranicę — służy do księgowania przyjętych, a nie wykonanych zleceń wypłaty na zagranicę.

Grupa 62 — Rachunki krajowe w walutach obcych — obejmuje konta: 620 — Banki krajowe w walutach obcych i 621 — Rachunki bieżące krajowe w walutach obcych (dla osób i firm krajowych — nie banków).

Grupa 63 — Rachunki zagraniczne w złotych— obejmuje konta: 630 — Banki zagraniczne »Loro« (rachunki banków zagranicznych w złotych), 631 — Rachunki bieżące zagraniczne — wolne i 632 — Rachunki bieżące zablokowane (rachunki w złotych osób i firm zagranicznych — nie banków).

Grupa 64 — Różne rachunki w złotych z tytułu operacyj zagranicznych — służy do księgowania rozliczeń z krajowymi importerami i eksporterami. Konto 640 — Transakcje kompensacyjne—obejmuje wpłaty importerów i wypłaty eksporterom. Saldo debetowe lub kredytowe sygnalizuje po której stronie zachodzi brak równowagi. Konto 641 — Akredytywy eksportowe do wypłaty — koresponduje w momencie otwarcia akredytywy z kontem 613. W momencie zaś realizacji akredytywy koresponduje z klasą 1, przy równoczesnym księgowaniu z konta 613 na 610 (przy transakcjach wolnodewizowych) lub na 640 (przy transakcjach kompensacyjnych). Konto 642 — Wpłaty na akredytywy importowe — służy do przejściowego księgowania wpłat lub przelewów importerów, do momentu otwarcia przez bank akredytywy na zagranicę. W tym momencie koresponduje z kontami 610, 612 lub 640. Konto 643 — Różne należności od importerów — obejmuje nierozliczone z importerami należności banku, konto 644 — Zagraniczne wpływy inkasowe do wypłaty — nie wymaga komentarza, wreszcie konto 649 — Sumy nierozliczone — służy do księgowania różnych pozycji podlegających wyjaśnieniu.

Konta grup 60, 61 i 62 prowadzi się w walucie obcej (złoto w jednostkach wagi) i w złotych.

Na klasie 6 kończy się zespół kont bilansowych ściśle operacyjnych, tj. kontrolujących różne dziedziny zewnętrznej działalności finansowej banków. Następne trzy klasy kont bilansowych 7 — 9 są przeznaczone w zasadzie dla kontroli wewnętrznej gospodarki finansowej banków i działalności pozaoperacyjnej.

Klasa 7 — Majątek trwały i fundusze własne

Konta tej klasy ujmują z jednej strony kontrolę majątku trwałego oraz inwestycyj i kapitalnych remontów własnych, jako bazy technicznej dla sprawnego funkcjonowania banku, z drugiej zaś strony — fundusze własne obrazujące w pierwszym rzędzie sposób sfinansowania aktywów trwałych, w dalszym zaś — w wypadku przewyżki funduszów własnych nad aktywami trwałymi — reprezentujące konieczne rezerwy kapitałowe na pokrycie ryzyk finansowych nieodłącznych od działalności bankowej.

Zbilansowanie kont aktywnych i pasywnych w ramach tej klasy daje pogląd w jakim rozmiarze została ewentualnie część środków obrotowych zamrożona we własnych aktywach trwałych, bądź też — odwrotnie — w jakim stopniu część funduszów własnych banku, stanowiąca jego rezerwy kapitałowe, uczestniczy w finansowaniu operacyj bankowych. Przy takiej analizie należy jednak brać zawsze pod uwagę także stan kont klasy 8 i 9.

Grupa 70 — Majątek trwały — składa się z następujących kont: 700 — Place pod budynkami bankowymi, 701 — Budynki bankowe, 702 — Place, grunty i tereny uboczne (np. pod budynkami mieszkalnymi), 703 — Budynki uboczne (np. domy mieszkalne), 704—Ruchomości i wyposażenie bankowe, 705 — Ruchomości i wyposażenie uboczne (np. w domach zdrowia), 706 — Środki lokomocji, 707 — Inwentarz żywy, 708 — Rożne prawa majątkowe (tu mają być księgowane np. zakończone inwestycje w obiektach powierzonych i dzierżawionych), 709 — Koszty usunięcia szkód wojennych (przejściowe konto dla księgowania w ramach rachunku polskiego inwestycyj zakończonych w obiektach, które należą jeszcze do rachunku starego lub okupacyjnego).

Dla poszczególnych obiektów nieruchomych i praw majątkowych lub jednorodnych grup ruchomości itp., prowadzi się subkonta szczegółowe połączone z tabelą amortyzacyjną, wykazującą ustaloną wysokość odpisów na umorzenie wartości.

Grupa 71 — Likwidacja majątku trwałego — służy do księgowania zmian zachodzących w majątku trwałym na skutek zużycia, zniszczenia, sprzedaży lub bezpłatnego przekazania innej instytucji. We wszystkich tych wypadkach wartością książkową likwidowanego obiektu obciąża się grupę 71, uznając właściwe konto w grupie 70. Z kolei uznaje się grupę 71 za sumę dotychczasowej amortyzacji (w ciężar konta 770 — Fundusz amortyzacyjny majątku trwałego) i ewentualnie za sumę uzyskaną ze sprzedaży obiektu, za złom, ewentualne odszkodowanie pogorzelowe itp.

Końcowy rezultat powyższych księgowań, wyrażający się bądź w saldzie kredytowym (zysk książkowy na likwidacji obiektu), bądź w saldzie debetowym (strata książkowa na likwidacji obiektu) przenosi się wprost na konto 783 — Zwiększenie funduszów własnych lub na konto 784 — Zmniejszenie funduszów własnych, a więc z pominięciem klasy 8 wynikowej.

Trzy następne grupy przeznaczone są dla kontroli przebiegu inwestycyj i kapitalnych remontów własnych oraz ich finansowania i skonstruowane są analogicznie jak w jednolitych planach kont dla przedsiębiorstw przemysłowych i dla handlu z pewnymi odrębnościami właściwymi dla banków.

Wprowadzenie tych grup powinno zapewnić dyscyplinę finansową w wewnętrznej gospodarce samych banków, wtedy gdy one występują w charakterze inwestorów. Są to:

Grupa 72 — Finansowanie inwestycyj i kapitalnych remontów własnych — na którą składają się konta pasywne: 720 — Finansowanie inwestycyj własnych ze środków bezzwrotnych, 721 — Finansowanie inwestycyj własnych ze środków własnych, 722 — Finansowanie kapitalnych remontów ze środków bezzwrotnych, 723 — Finansowanie kapitalnych remontów ze środków własnych.

Grupa 73 — Inwestycje i kapitalne remonty rozpoczęte — z podziałem na konta aktywne: 730 — Inwestycje rozpoczęte, 731 — Kapitalne remonty rozpoczęte.

Grupa 74 — Inwestycje i kapitalne remonty zakończone—obejmująca konta aktywne: 740 — Inwestycje zakończone, 741 — Kapitalne reremonty zakończone.

Dla każdego z omówionych wyżej kont w grupach 72, 73 i 74 prowadzi się szczegółowe subkonta wg poszczególnych obiektów lub grup obiektów majątkowych oraz planów inwestycyjnych lat X, Y, Z.

Funkcjonowanie powyższych kont jest następujące: Wydatki na inwestycje lub kapitalne remonty księguje się w toku ich dokonywania na ciężar kont 730 lub 731 i na dobro konta 920 — Rachunki dostawców i przedsiębiorców w klasie 9. Jeżeli pokrycie faktur inwestycyjnych następuje wprost przez Bank Inwestycyjny, bank będący inwestorem — klientem księguje na ciężar konta 920 i na dobro konta 720 lub 721 sumy, które Bank Inwestycyjny przelał dostawcom i przedsiębiorcom. Jeżeli natomiast bank — inwestor pokrywa faktury przejściowo ze środków obrotowych (uznając jedno z kont klasy 1), to na dobro konta 720 lub 721 księguje w czasie późniejszym uzyskaną z Banku Inwestycyjnego refundację wyłożonych sum (w ciężar jednego z kont klasy 1). W ten sposób na koncie 720 lub 721 gromadzą się środki uzyskane z Banku Inwestycyjnego na sfinansowanie danych inwestycyj. Księgowania na omawianych kontach muszą być zgodne co do kwot i synchroniczne z odpowiednimi zapisami Banku Inwestycyjnego na właściwych kontach w klasie 4, w trybie finansowania inwestycji, gdzie Bank Inwestycyjny traktuje dany bank (bądź własną komórkę techniczno-budowlaną) tak jak pozostałych klientów — inwestorów.

Podobne jest posługiwanie się kontami 722 i 723 przy finansowaniu kapitalnych remontów z tą zmianą, że konto 722 może być zasilane wprost z konta 773 — Odpisy amortyzacyjne na Rachunek kapitalnych remontów — jeżeli przyjmie się zasadę, iż część własnych odpisów amortyzacyjnych banków pozostanie w dyspozycji każdego z banków. Konto 723 będzie z reguły zasilane w ciężar jednego z kont grupy 78 — Fundusze własne.

Z chwilą definitywnego zakończenia inwestycji lub kapitalnego remontu danego obiektu lub grupy obiektów przenosi się całkowity ich koszt z konta 730 — Inwestycje rozpoczęte — na konto 740 — Inwestycje zakończone—lub z konta 731 — Kapitalne remonty rozpoczęte — na konto 741 — Kapitalne remonty zakończone. Konta 740 i 741 są kontami rozliczeniowymi, przeznaczonymi do kontroli prawidłowego sfinansowania zakończonych inwestycyj lub kapitalnych remontów. Porównanie salda debetowego konta 740 lub 741 (właściwych subkont) z zatwierdzonymi limitami (prowadzonymi ewidencyjnie na kartach kontowych inwestycyj lub kapitalnych remontów) wykazuje ewentualne przekroczenie planu lub osiągnięte oszczędności; porównanie zaś salda debetowego konta 740 z saldami kredytowymi kont 720 i 721, bądź odpowiednio konta 741 z kontami 722 i 723, sygnalizuje ewentualny brak równowagi pomiędzy dokonanymi wydatkami a ich prawidłowym sfinansowaniem i konieczność poczynienia kroków zaradczych dla zlikwidowania odchyleń — czy to przez załatwienie refundacyj z Bankiem Inwestycyjnym, czy to przez uzyskanie z Banku Inwestycyjnego dodatkowych środków, czy wreszcie przez wyjednanie zgody władzy zwierzchniej na użycie pewnych

funduszów własnych celem pokrycia brakującej różnicy.

W terminie uzgodnionym z Bankiem Inwestycyjnym zostają środki finansowe z kont 720 i 721 przeniesione na konto 740, na którym (na właściwym subkoncie) następuje wyrównanie w razie prawidłowego sfinansowania, albo też pozostaje pewne saldo, przechodzące do bilansu, które wskazuje na konieczność finansowego uporządkowania zakończonych inwestycyj. W analogiczny sposób, tylko bez udziału Banku Inwestycyjnego, odbywa się zamknięcie kont 741 oraz 722 i 723.

Równocześnie z opisanymi księgowaniami odbywa się wprowadzenie zakończonej inwestycji w pełnej wartości do majątku trwałego i do funduszów własnych, przez obciążenie odpowiedniego konta majątkowego w grupie 70 i uznanie konta 783 — Zwiększenie funduszów własnych. Natomiast zakończony kapitalny remont nie zwiększa wartości majątku trwałego, lecz tylko całkowicie lub częściowo przywraca wartość pierwotnie umorzoną na skutek zużycia obiektu, to też równoległe księgowanie w tym wypadku polega na zadebetowaniu pasywnego konta 770 — Fundusz amortyzacyjny majątku trwałego i zakredytowaniu pasywnego konta 783 — Zwiększenie funduszów własnych, z odpowiednią wzmianką w tabeli amortyzacyjnej. Księgowanie, o którym ostatnio mowa, nie może przekraczać z jednej strony kosztu zakończonego kapitalnego remontu, a z drugiej — wysokości kwot umorzeniowych dotyczących danego obiektu i zapisanych swego czasu na dobro konta 770.

Grupa 76 — Udziały — i konto 760 — Udziały w innych przedsiębiorstwach — (tu należą także akcje) utrzymuje się jeszcze w j. p. k. b. jako zjawisko szczątkowe, bowiem niektóre banki posiadają na razie tego rodzaju aktywa.

Grupa 77 — Rozliczenie amortyzacji — obejmuje dwojakiego rodzaju zapisy amortyzacyjne, która to dwoistość wynika z zasad systemu finansowego. Na koncie 770 — Fundusz amortyzacyjny majątku trwałego — kontrolowany jest równoważnik ubytku wartości obiektów majątku trwałego z grupy 70 wg ustalonych w tabeli amortyzacyjnej norm czasowych i technicznych. Księgowanie przy zamknięciach rocznych polega na obciążeniu konta 784 — Zmniejszenie funduszów własnych i uznaniu konta 770. Jak już wspomnieliśmy — w razie wykonania kapitalnych remontów, które restytuują pierwotną wartość obiektu — następuje księgowanie odwrotne: na debet konta 770 i na kredyt konta 783 — Zwiększenie funduszów własnych. Saldo konta 770 wchodzi do pasywów bilansu banku.

Niezależnie od powyższych księgowań dokonywane będą periodyczne odpisy amortyzacyjne w ciężar kont klasy 8 — 880 i 881 z których według ustalonego klucza część amortyzacji przeznaczona będzie do odprowadzenia na Rachunek Inwestycyjny Banku Inwestycyjnego i księgowana na dobro konta 771 — Odpisy amortyzacyjne na Rachunek Inwestycyjny, zaś w momencie efektywnego przelewu — na ciężar konta 772 — Przelewy odpisów amortyzacyjnych na Rachunek Inwestycyjny Banku Inwestycyjnego w Narodowym Banku Polskim.

W końcu roku następuje przeksięgowanie z konta 772 na 771; ewentualna po tym przeksięgowaniu pozostałość kredytowa na koncie 771 wykazuje na jaką sumę nie został dokonany przelew amortyzacji. Druga część amortyzacji według klucza — przeznaczona na finansowanie bezzwrotne kapitalnych remontów, pozostaje w dyspozycji banków i księgowana jest na dobro konta 773 — Odpisy amortyzacyjne na rachunek kapitalnych remontów. W miarę wykonywania przez bank kapitalnych remontów w ramach uzyskanych limitów, księguje się zużywane z tego źródła pokrycie w ciężar konta 774 — Przelewy odpisów amortyzacyjnych na rachunek kapitalnych remontów i na dobro omówionego już poprzednio konta 722 — Finansowanie kapitalnych remontów ze środków bezzwrotnych. Stan konta 774 przenosi się w końcu roku na konto 773, a saldo tego ostatniego konta wchodzi do bilansu.

Grupa 78 — Fundusze własne dzieli się na następujące konta: 780 — Fundusz zakładowy, 781 — Fundusz rezerwowy, 782 — Fundusze specjalne, 783 — Zwiększenie funduszów własnych, 784 — Zmniejszenie funduszów własnych i 789 — Wynik netto (z ewentualnymi subkontami dla wyników netto — nadwyżek lub strat — poszczególnych lat).

Na kontach 783 i 784 księgowane są w ciągu roku wszelkie zmiany wpływające na zwiększenie lub zmniejszenie funduszów własnych, jak otrzymanie dotacji pieniężnej od Skarbu Państwa na fundusz zakładowy, wartość otrzymanych bezpłatnie od innych instytucyj obiektów majątku trwałego, wartość zakończonych inwestycyj i kapitalnych remontów, nadwyżki

powstałe z likwidacji majątku trwałego itp., a z drugiej strony — wartość oddanych bezpłatnie innym instytucjom obiektów majątku trwałego, przeniesienie umorzenia wartości majątku trwałego na fundusz amortyzacyjny, straty wynikłe z likwidacji majątku trwałego itp.

W końcu roku po dokonaniu wszystkich powyższych księgowań następuje kompensata kont 783 i 784 drogą przeniesienia salda jednego konta na drugie (najpierw zamyka się konto, które wykazuje mniejsze saldo) i ostatnie saldo, tj netto zwiększenie lub zmniejszenie funduszów własnych, przenosi się — za zgodą Ministerstwa Skarbu — na ustalone konto lub konta funduszów własnych: 780 (Fundusz zakładowy), 781 (Fundusz rezerwowy), 782 (Fundusze specjalne). Ta ostatnia procedura dotyczy odpowiednio także przeniesienia wyniku netto — konto 789 — po uprzednim wydzieleniu z nadwyżki udziału Skarbu Państwa (na dobro konta 529).

Klasa 8 — Wydatki i dochody.

Przeznaczeniem tej klasy jest kontrola gospodarki budżetowej banków. Przyjęty w j.p.k.b. termin »wydatki« i »dochody« ma tu znaczenie szersze, niż nadawane mu potocznie i raczej odpowiada pojęciom »wydatków« i »dochodów« stosowanym w budżecie państwowym, z uwzględnieniem jednak odrębności gospodarki bankowej, bowiem zawiera w sobie zarówno efektywne jak i kalkulowane operacje wynikowe, które wpływają na ostateczny wynik i wykazują rentowność lub deficytowość banku.

Grupa 80 — Dochody operacyjne — obejmuje prowizje, dodatki administracyjne i odsetki pobierane przez bank, z podziałem na konta i subkonta szczegółowe odpowiadające poszczególnym rodzajom operacyj czynnych i klasom kont operacyjnych. *)

Grupa 81 — Wydatki operacyjne — obejmuje prowizje i odsetki płacone przez bank, z podziałem na konta i subkonta według poszczególnych rodzajów i klas operacyj biernych*).

Grupa 82 — Różnice kursowe — zawiera konta: 820 — Różnice kursowe na papierach wartościowych, 821 — Różnice kursowe na pieniądzach zagranicznych i 822 — Różnice kursowe na dewizach i rachunkach korespondentów zagranicznych. Konta te mogą mieć zarówno salda debetowe (straty), jak i kredytowe (zyski).

*) Pomijamy szczegółowe omówienie kont i subkont w tych grupach.

Grupa 83 — Wydatki osobowe — dzieli się na konta i subkonta, według różnych rodzajów wynagrodzeń, płac i świadczeń *).

Grupa 84 — Wydatki rzeczowe — ma podział na konta i subkonta według przeznaczenia rzeczowego wydatków administracyjnych *).

Grupa 85 — Koszty organizacyjne — może dzielić się na konta zależnie od potrzeb poszczególnych banków.

Grupa 86 — Administracja nieruchomości — obejmuje konta i subkonta prowadzone »w szyku rozwiniętym« (a więc oddzielnie debetowe i kredytowe), dotyczące wydatków na administrację nieruchomości (gmachów bankowych, domów mieszkalnych itp.), podatków od nieruchomości i dochodów z nieruchomości*).

Grupa 87 — Wydatki i dochody pozaoperacyjne oraz straty i zyski nadzwyczajne — mieści w sobie konta: 870 — Wydatki pozaoperacyjne, 871 — Dochody pozaoperacyjne, 872 — Straty nadzwyczajne, 873 — Zyski nadzwyczajne.

Grupa 88 — Amortyzacja, rezerwy i odpisy — obejmuje następujące konta: 880 — Amortyzacja na Rachunek Inwestycyjny 881 — Amortyzacja na Rachunek Kapitalnych Remontów (por. omówione poprzednio korespondowanie tych kont z kontami 771 i 773), 883 — Przeniesienia na fundusze statutowe (np. dotacje na fundusz emerytalny itp.), 884 — Rezerwa na wątpliwe należności, 885 — Rezerwa na różnice kursowe, 886 — Inne rezerwy specjalne (te trzy konta korespondują z grupą 97 w klasie 9), 887 — Odpisy na dłużnikach (koresponduje z klasą 3, 4 lub 6), 888 — Sumy odzyskane i refundowane (konto pasywne).

Grupa 89 — podatki, daniny i opłaty — mieści w sobie konta: 890 — Opłaty rejestracyjne, 891 — Podatek obrotowy, 892 — Podatek od lokali, 893 — Inne podatki, 894 — Opłaty skarbowe, 895 — Opłaty obowiązkowe na rzecz nadrzędnych instytucyj (dotyczy spółdzielni kredytowych), 899 — Podatek dochodowy.

Preliminarz budżetowy banków zostanie dostosowany do układu kont i subkont klasy 8, dzięki czemu ułatwiona będzie bieżąca kontrola wykonania budżetu.

Konstrukcja klasy 8 pozwala ponadto na łatwą analizę kosztów i rentowności poszczególnych komórek operacyjnych i rodzajów operacyj bankowych, co ma duże znaczenie dla prawidłowego ustalenia taryfy odsetek i stawek prowizyjnych za usługi bankowe.

Konta klasy 8 zamykają się w końcu roku przez Rachunek zamknięcia wydatków i dochodów (konto 998) w klasie 9, a wynik netto z tego ostatniego przenosi się na konto 789 — Wynik netto w klasie 7, skąd przechodzi do bilansu.

Klasa 9 — Rachunki przejściowe, rozgraniczające i zamknięcia.

W klasie tej prowadzi się konta służące dla kontroli wewnętrznej gospodarki banków, nie objętej klasą 7 i 8, niejako »marginesowej«, dalej konta należności i zobowiązań pozaoperacyjnych, rozliczeń z masą likwidacyjną rachunków starych i okupacyjnych, rozliczeń międzyokresowych, wreszcie rachunki zamknięcia.

Grupa 90 — Sumy do wyjaśnienia — obejmuje konta: 900 — Braki kasowe i 901 — Nadwyżki kasowe.

Grupa 91 — Zaliczki — obejmuje konta: 910 — Zaliczki na płace pracowników, 911 — Zaliczki na koszty podróży, 912 — Zaliczki na wydatki administracyjno-gospodarcze.

Grupa 92 — Należności i zobowiązania pozaoperacyjne — określa się dostatecznie przez samą swą nazwę. Na szczególną uwagę w tej grupie zasługuje konto 920 — Rachunki dostawców i przedsiębiorców (z subkontami osobowymi dla poszczególnych firm), została bowiem przyjęta zasada, która w praktyce banków stanowić będzie »novum« (a od dawna stosowana jest w innych instytucjach), że wszelkie rozrachunki z dostawcami oraz przedsiębiorstwami budowlanymi, wykonującymi świadczenia dla banków, muszą być przeprowadzane na podstawie faktur na dobro konta 920 (i na ciężar odpowiedniego konta w klasie 7 lub 8).

Przelew należnej sumy na rachunek żyrowyczekowy dostawcy lub przedsiębiorcy, we właściwym banku lub wypłata gotówkowa, gdy przepisy na nią zezwalają, dokonuje się w ciężar konta 920. Również przez konto 920 księgowane będą zaliczki wypłacane dostawcom i przedsiębiorcom przed wykonaniem świadczeń (na debet) i pokrywane następnie w momencie otrzymania faktury i uznania konta 920.

Dalsze konta tej grupy nie wymagają objaśnień: 921 — Kaucje i wadia pieniężne, 922 — Zadłużenie lokatorów domów czynszowych, 923 — Ubezpieczalnie społeczne, 924 — Niepodniesione pobory pracowników i emerytury, 925—Zadłużenie pracowników zwolnionych, 926 — Wydatki zwrotne na rachunek innych instytucyj, 929 — Różne należności i zobowiązania pozaoperacyjne.

Grupa 92 — Rozliczenia z rachunkami starymi i okupacyjnymi — obejmuje konta: 950 — Przejęte aktywa rachunku starego, 951 — Przejęte aktywa rachunku okupacyjnego (obydwa konta prowadzone są w rachunku polskim w pasywach jako zobowiązanie wobec rachunku starego i okupacyjnego z tytułu zrealizowanych aktywów), 952 — Przejęte pasywa rachunku starego i 953 — Przejęte pasywa rachunku okupacyjnego (obydwa konta występują w aktywach jako pretensja do rachunku starego i okupacyjnego z tytułu wypłaconych pasywów).

Grupa 96 — Fundusze emerytalne i ubezpieczeniowe — zawiera konta: 960 — Fundusz emerytalny i 961 — Fundusz ubezpieczeniowy, które prowadzone są w tych bankach, gdzie wymienione fundusze nie są wyodrębnione pod względem finansowym i majątkowym.

Grupa 97 — Rezerwy — obejmuje konta: 970 — Rezerwy podatkowe, 971 — Rezerwy na wątpliwe należności i 972 — Rezerwa na różnice kursowe. Rezerwy te mają charakter zobowiązaniowy, bądź równoważnika należności, bądź szacunku prawdopodobnych ryzyk kursowych itp. Zasilane są one z kont 884, 885 i 886 z klasy 8. Nie mogą w grupie tej być prowadzone żadne rezerwy o charakterze funduszów własnych, te bowiem należą do klasy 7. W konsekwencji też — w razie ustalenia, iż którekolwiek rezerwy w grupie 97 stały się nieaktualne — winny one być refundowane na dobro konta 888 w klasie 8.

Grupa 98 — Rozliczenia międzyokresowe. Przez konto 980 — Aktywne rozliczenia międzyokresowe — przeprowadza się: wydatki poniesione za przyszłe okresy gospodarcze, zaległe dochody należne za ubiegły okres gospodarczy, zapasy materiałów gospodarczych przechodzące na następny okres. Odpowiednio konto 981 — Pasywne rozliczenia międzyokresowe — obejmuje: zaległe wydatki za ubiegły okres, dochody uzyskane za przyszłe okresy.

Grupa 99 — Rachunki zamknięcia — obejmuje konta: 990 — Rachunek bilansu otwarcia 998 — Rachunek zamknięcia wydatków i dochodów i 999 — Rachunek bilansu zamknięcia, które nie wymagają objaśnień.

Klasa O — Rachunki pozabilansowe.

Tematyka rachunków pozabilansowych jest w ujęciu j. p. k. b. tak rozległa i ważna, że zamierzamy jej poświęcić oddzielny artykuł. Wobec tego ograniczymy się obecnie do najogólniejszych uwag.

Klasa O — obejmuje najpierw pięć grup, które kontrolują operacje bankowe o charakterze komisowym i usługowym, należności i zobowiązania fakultatywne lub przyszłe, operacje-depozytowe itp., jednym słowem, tego rodzaju transakcje, w których banki nie angażują na razie pieniądza i które wobec tego nie należą do żadnej z klas bilansowych.

Są to grupy: 00 — Inkaso, 01 — Akredytywy, 02 — Gwarancje i obligo ewidencyjne, 03 — Zagraniczne rachunki pozabilansowe i 04 — Depozyty.

Komisja Rachunkowości Bankowej przyjęła zasadę, że omawiane operacje pozabilansowe powinny być bezwzględnie księgowane i wykazywane w osobnym załączniku do bilansu, lecz równocześnie zaleciła najdalej idące uproszczenia i automatyzację zapisów. Ze względów technicznych rozdziela się całkowicie księgowość operacyj bilansowych od pozabilansowych, czyli odstępuje się od tzw. »księgowań krzyżowych« przy których konto bilansowe może korespondować z kontem pozabilansowym.

Następne pięć grup klasy 0 stanowią grupy limitów planu inwestycyjnego, prowadzone w bankach finansujących inwestycje. Należą tu grupy: 05 — Limity planu inwestycyjnego roku X, 06 — Limity planu inwestycyjnego roku Y, 07 — Limity planu inwestycyjnego roku Z, 08 — Banki za limity (dla rozliczeń limitów pomiędzy Bankiem Inwestycyjnym i bankami współdziałającymi), 09 — Centrala i Oddziały za limity (dla rozliczeń limitów pomiędzy centralą i oddziałami banków finansujących inwestycje). Ta ostatnia grupa przy przejściu na księgowość scentralizowaną otrzyma nazwę: »Limity w drodze«. Księgowość limitów będzie zmechanizowana przy zastosowaniu automatyzacji posługiwania się odpowiednimi przebitkami formularzowymi. Celem księgowości limitów będzie utrzymywanie bieżącej aktualności planu inwestycyjnego przez codzienne zapisy zmian wynikających z powiększeń, zmniejszeń i przeniesień (virements) limitów. Kartoteki limitów będą prowadzone w centrali (pełne) i w oddziałach Banku Inwestycyjnego (finansowanie bezpośrednie), jak również w centralach i oddziałach banków współdziałających (w ich zakresie finansowania).

Zakończenie.

Jak wynika z powyższej — ze względu na rozmiar tematu bardzo krótkiej — charakterystyki j.p.k.b., stanowić on będzie poważny krok naprzód w organizacji pracy aparatu bankowego, tak pod względem usprawnienia techniki operacyjnej w dziedzinie obrotu pieniężnego i finansowania gospodarstwa narodowego, jak również ułatwienia i pogłębienia planowania i kontroli finansowej we wszystkich kierunkach działalności bankowej, wreszcie — uporządkowania wewnętrznej gospodarki majątkowej i budżetowej banków i wzmocnienia jej kontroli.

Nie potrzeba także podkreślać znaczenia, jakie dla dalszego rozwoju techniki operacyjnej i rachunkowości bankowej, a przede wszystkim dla operatywności państwowego planowania finansowego będzie miało wprowadzenie jednolitego planu kont dla banków i jednolitej techniki bankowej. Poza tym ułatwi ono znakomicie szkolenie nowych i doszkalania dawnych kadr pracowników bankowych.

Oczywiście j.p.k.b. nie jest wyrazem ostatecznej doskonałości. Zadaniem aparatu bankowego będzie dalsze ulepszanie i przystosowywanie j. p. k. b. do aktualnych potrzeb, w miarę ewolucji naszego gospodarstwa narodowego do doskonalszych form i metod planowania.

Trawestując słynne powiedzenie Lenina, że **»socjalizm to przede wszystkim rachunek«** pragnęlibyśmy przy sposobności wprowadzenia w życie jednolitego planu kont dla banków podkreślić, że bankowość w systemie planowej gospodarki socjalistycznej — to przede wszystkim rachunkowość. Jak banki są niezastąpionym i ważnym elementem ustroju socjalistycznego, stanowiąc w nim instrument kontroli wykonania planów gospodarczych, tak znowu rachunkowość jest najistotniejszą podstawą nowoczesnego mechanizmu bankowego.

Wszelki postęp i usprawnienie w dziedzinie rachunkowości jest więc konkretnym przyczynkiem w dziele budowy nowego socjalistycznego ustroju.

Mgr Roman Secomski

ZASADY SYSTEMU FINANSOWANIA INWESTYCYJ NA ROK 1950

W ostatnim roku realizacji Planu Odbudowy Gospodarczej na miejsce wielu doraźnie stosowanych systemów finansowania inwestycyj, niekiedy o wybitnie pionierskim charakterze, wprowadzono zasady jednolitego systemu. Rok bieżący stanowi więc okres generalnej próby dla nowego systemu, dokonywanej w obliczu zbliżających się wielkich zadań, jakie będą realizowane w dziedzinie inwestycyj objętych Planem Rozwoju i Przebudowy Polski w latach 1950—1955. Obecny system finansowania inwestycyj nie jest jeszcze całkowicie dojrzały i uporządkowany na wszystkich odcinkach, tworzy on jednak już te zręby, na których będzie można oprzeć finansowanie inwestycyj planu sześcioletniego.

Polska, podobnie jak i inne kraje demokracji ludowej, znajduje się na drodze wiodącej do socjalizmu. Warunki gospodarki wielougładowej, w której istnieją obok potężnych elementów socjalistycznych również elementy drobnokapitalistyczne, wymagają między innymi odpowiedniego dostosowania metod finansowania inwestycyj.

Nowy jednolity system finansowania inwestycyj opiera się w dużej mierze na bogatych doświadczeniach okresu powojennego. Stanowi on rozwinięcie i pogłębienie obecnie obowiązującego trybu finansowania inwestycyj oraz udoskonalenie istniejących urządzeń.

Nie bez wpływu na nowy system pozostały wielkie osiągnięcia Związku Radzieckiego w dziedzinie finansowania rosnących z roku na rok nakładów inwestycyjnych w ramach kolejnych planów pięcioletnich. Odrębność jednak modelu gospodarczego Polski wymagała, zwłaszcza na odcinku sektora drobnokapitalistycznego, szukania innych rozwiązań.

Nowy więc system finansowania inwestycyj w Polsce dostosowany jest do potrzeb gospodarki wielougładowej oraz uwzględnia w pełni doświadczenia powojenne i bogaty w tej dziedzinie dorobek Związku Radzieckiego.

Podstawę prawną do przeprowadzenia zasadniczej reformy w dziedzinie finansowania inwestycyj stanowiły:

1. Dekret o reformie bankowej z dnia 25 października 1948 r.
2. Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie finansowania inwestycyj i rozliczeń z tytułu dostawy i robót inwestycyjnych przedsiębiorstw objętych systemem finansowym oraz zniesienia zaliczkowania przedsiębiorstw budowlanych i montażowych.
3. Uchwała Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 1948 r. w sprawie trybu finansowania inwestycyj objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1949.

Dotychczasowe wyniki realizacji reformy zasad finansowania inwestycyj dowodzą o słuszności przyjętych założeń, jednak opracowanie wszechstronne zasad stałego i jednolitego systemu w obecnym już stadium rozwoju i przebudowy gospodarki narodowej jest jeszcze przedwczesne.

Rok 1950 nie przyniesie wprawdzie na tym odcinku zasadniczych zmian, niemniej jednak Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 1949 r. w sprawie planu sfinansowania inwestycyj w roku 1950 wnosi szereg istotnych korektur do obecnie stosowanych przepisów i przyczyni się niewątpliwie do dalszego pogłębienia tego zagadnienia.

1. Zakres planu finansowania inwestycyj

Dotychczasowe plany inwestycyjne, chociaż opiewały na okresy kalendarzowe roczne, jednak wykonywane były w okresach dłuższych, przeważnie piętnastomiesięcznych. Doprowadziło to w praktyce do przesunięcia, u znakomitej większości inwestorów, terminów rozpoczynania robót z pierwszego na drugi kwartał, natomiast zakończenia robót na następny rok kalendarzowy. I tak np. Państwowy Plan Inwestycyjny na rok 1948 był oficjalnie realizowany w zakresie rzeczowym do końca marca br., a rozliczeniowo do końca maja br.

Doprowadziło to do znacznych poślizgów w wypłatach środków inwestycyjnych, które w latach 1946—1948 utrzymywały się na poziomie około 27% limitu rocznego na dany rok planu. Z uwagi na znaczny wzrost nominalnych sum planów inwestycyjnych, roczne poślizgi finansowe wykazywały z roku na rok gwałtowne zwiększenie kwot absolutnych. Wypłaty tych poślizgów absorbowały aparat banku zwykle przez pełne pierwsze półrocze, co niewątpliwie odbijało się

ujemnie na sprawności finansowania i kontroli inwestycyj.

Państwowy Plan Inwestycyjny na rok 1950 będzie realizowany w zakresie rzeczowym wyłącznie w okresie roku kalendarzowego. Likwidacja poślizgu wykonania rzeczowego planu inwestycyjnego, która zresztą będzie po raz pierwszy przeprowadzona już w roku bieżącym, w odniesieniu do Planu Inwestycyjnego na rok 1949, nie doprowadzi jednak do likwidacji poślizgu finansowego.

Plan sfinansowania inwestycyj na rok 1950 obejmie potrzebne środki na pokrycie faktur i rozliczeń z tytułu nakładów inwestycyjnych objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1949, wykonanych do dnia 31 grudnia 1949 r., a płatnych po tej dacie. Natomiast do powyższego planu sfinansowania nie wejdą faktury i rozliczenia refundacyjne z Państwowego Planu Inwestycyjnego na rok 1950, za dostawy, względnie roboty wykonane do końca 1950 roku, a rozliczone w terminie późniejszym, lecz zostaną pokryte w ramach planu na rok następny. Ponadto do planu finansowego wprowadzona będzie odpowiednia rezerwa na pokrycie różnic cen i płac w roku 1950, w stosunku do przyjętych za podstawę do opracowania wniosków inwestycyjnych do planu na rok 1950.

Problem zwyżek cen i płac w pierwszych latach powojennych stwarzał poważne trudności na odcinku realizacji planów inwestycyjnych. Wywoływał on konieczność dofinansowania przeważnie wszystkich tytułów w ramach dodatkowych planów, co nie zawsze było realizowane i powodowało zwykle bądź przekroczenie limitu, a więc przekroczenie dyscypliny finansowej przez inwestora, bądź też ograniczenie robót. Zjawiska te bardzo niepożądane musiały być z konieczności tolerowane, zwłaszcza że ówczesna sytuacja gospodarcza nie pozwalała na radykalniejsze rozwiązanie. W roku 1950 przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, w porozumieniu z ministrem skarbu, ma ustalić odpowiednie wskaźniki zmian poziomu cen i płac, co pozwoli na dofinasowanie tytułów inwestycyjnych i da możność inwestorom pełnego wykonania programu rzeczowego,

W roku bieżącym zagadnienie zwyżki poziomu cen i płac na odcinku planu inwestycyjnego, w myśl poleceń Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, miało być pierwotnie rozwiązane przez zastosowanie metody wskaźników. Na podstawie opracowanych materiałów przez PKPG, Bank Gospodarstwa Krajowego miał przeprowadzić akcję dofinansowania planu, używając na ten cel głównie zawinkulowanych oszczędności. Sprawa ta została jednak rozwiązana na innej płaszczyźnie w ramach »Akcji Kontroli Planu Inwestycyjnego«, zarządzonej w lipcu br. przez przewodniczącego PKPG.

2. Akumulacja amortyzacyj na sfinansowanie inwestycyj

W myśl uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 1949 r., w sprawie finansowania kapitalnych remontów przedsiębiorstw objętych systemem finansowym, amortyzacja majątku trwałego przedsiębiorstw dzielona będzie w roku 1950 na dwie części, a mianowicie: część przeznaczoną na kapitalne remonty, jaką będzie dysponowało samo przedsiębiorstwo oraz część przeznaczoną na sfinansowanie inwestycyj. Uchwała powyższa ustala jedynie podział procentowy dla poszczególnych branż, przy czym wysokość stawek waha się w granicach od 20 do 50%. W ramach ustalonego procentu właściwe ministerstwa uprawnione są do dalszego zróżniczkowania stawek dla podległych im przedsiębiorstw.

Część amortyzacyj, przeznaczona na sfinansowanie inwestycyj w przedsiębiorstwach objętych systemem finansowym, odprowadzana będzie, zgodnie z uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia br., do Narodowego Banku Polskiego na odrębny rachunek Banku Inwestycyjnego, Rachunek Inwestycyjny 1950 roku. Przedsiębiorstwa obowiązane będą do dnia 25-go każdego miesiąca przekazywać powyższą część amortyzacyj do banku finansującego inwestycje — w kwotach 1/12 części rocznego planu wpłat oraz dokonywać rozliczeń według odpowiednich zamknięć rachunkowych. W wypadku niedokonania przelewu przypadającej raty miesięcznej, bank finansujący inwestycje będzie miał prawo żądać przymusowego jej uiszczenia przed innymi płatnościami z wyjątkiem wynagrodzeń za pracę.

Gromadzona na Rachunku Inwestycyjnym 1950 roku amortyzacja będzie przeznaczona na sfinansowanie inwestycyj dokonywanych ze środków bezzwrotnych. Kwota ta jednak nie wystarczy na sfinansowanie wszystkich inwestycyj realizowanych z tej kategorii środków i uzupełniona będzie odpowiednią dotacją Skarbu Państwa, przewidzianą w ustawie skarbowej. Na podstawie upoważnienia ministra skarbu, Narodowy Bank Polski w ustalonych terminach

dokonywać będzie odpowiednich przelewów z rachunku żyrowego Skarbu Państwa. Wypłaty środków bezzwrotnych będą dokonywane przede wszystkim z wpływów amortyzacyjnych i dopiero gdy te zostaną wyczerpane — z dotacji budżetowej.

Zagadnienie przeznaczenia amortyzacji majątku trwałego przedsiębiorstw objętych systemem finansowym w roku 1950 różni się w sposób zasadniczy od obecnie obowiązujących przepisów.

W roku bieżącym pełne odpisy amortyzacyjne przekazywane są na specjalny rachunek do Narodowego Banku Polskiego i zarachowywane na dochód budżetu państwowego. Finansowanie zarówno kapitalnych remontów jak i inwestycyj właściwych dokonuje się w roku 1949 ze środków budżetu państwa, przy czym ogólne wpływy skarbowe gwarantują terminowy dopływ środków na sfinansowanie odpowiednich planów.

Rok 1950 przyniesie już silniejsze powiązanie amortyzacji z ostatecznym jej przeznaczeniem. Na odcinku finansowania kapitalnych remontów część amortyzacji przeznaczona na te cele gromadzona będzie na oddzielnym rachunku przedsiębiorstwa i służyć będzie wyłącznie do zaspokajania jego potrzeb. Część amortyzacji przeznaczona na sfinansowanie inwestycyj gromadzona będzie na odrębnym rachunku Banku Inwestycyjnego, z którego zaspokajane będą potrzeby wszystkich przedsiębiorstw objętych systemem finansowym.

Odpisy amortyzacyjne oderwane więc zostały całkowicie od budżetu państwowego, ustawa skarbowa przewidywać jedynie będzie odpowiednią dotację na wyrównanie różnicy między ogólnym limitem środków bezzwrotnych Państwowego Planu Inwestycyjnego na rok 1950 a wpływami części amortyzacji przeznaczonej na sfinansowanie inwestycji. W związku z tym banki finansujące inwestycje, a zwłaszcza Bank Inwestycyjny muszą zaprowadzić ścisłą kontrolę akumulacji amortyzacji dla każdego przedsiębiorstwa i czuwać nad terminowością przekazywanych rat miesięcznych. Powstanie poważniejszych zaległości może spowodować całkowite wyczerpanie środków Banku Inwestycyjnego, z Rachunku Inwestycyjnego 1950 roku, co niewątpliwie stworzyłoby pewne komplikacje w płynnym procesie finansowania inwestycyj.

3. Środki limitowane zwrotne

W miarę rozszerzania zasad systemu finansowego na przedsiębiorstwa państwowe, poza resortami przemysłowymi i handlowymi, w których je już poprzednio zaprowadzono, rola kredytu bankowego, jako forma finansowania inwestycyj kurczy się. I tak w Planie Inwestycyjnym na rok 1949 kredyty bankowe wynoszą niecałe 7% ogólnej sumy limitów planu, podczas gdy w poprzednich latach stanowiły one główne źródło finansowania planu inwestycyjnego. W roku 1950 z powyższego źródła finansowane jedynie będą inwestycje spółek prawa prywatnego z udziałem majątkowym państwa, central spółdzielczo-państwowych, instytucji samorządu gospodarczego, spółdzielczości oraz osób fizycznych i prawnych prawa prywatnego, o ile te ostatnie dokonują inwestycyj przy pomocy Państwa.

Pokrycie dla akcji kredytowej stanowić będą, podobnie jak w roku bieżącym, lokaty Skarbu Państwa, instytucji publicznych i innych. Lokaty te będą skoncentrowane jedynie w Narodowym Banku Polskim, który będzie refinansował, za pośrednictwem Banku Inwestycyjnego, akcję kredytową banków finansujących inwestycje. Tym samym pokrycie limitowanych środków zwrotnych zostało skoncentrowane w Narodowym Banku Polskim. Banki finansujące inwestycje zwolnione więc zostały od obowiązku gromadzenia odpowiednich środków, a otrzymywać je będą w ramach zgłaszanych zapotrzebowań.

4. Środki nielimitowane

Kumulacja środków nielimitowanych odbywać się będzie zasadniczo w bankach finansujących inwestycje.

Na środki nielimitowane złożą się następujące pozycje:

1. Fundusze gromadzone przez samorządy terytorialne i gospodarcze, spółdzielczość, instytucje i organizacje polityczne, społeczne i zawodowe oraz osoby fizyczne i prawne prawa prywatnego, o ile ich inwestycje są wykonywane także przy pomocy Państwa.
2. Wpłaty dokonywane przez użytkowników przyszłych inwestycyj.
3. Odszkodowania z tytułu ubezpieczeń majątku trwałego.
4. Przelewy części funduszów wygospodarowanych przez przemysł węglowy na likwidację szkód górniczych.

5. Inne środki, jeśli ich użycie na cele inwestycyjne oparte jest na szczegółowych przepisach.

Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 1949 r. w sprawie zasad systemu spółdzielczości ustala źródła akumulacji środków nielimitowanych. Stanowić je będą: nie mniej niż 10% czystej nadwyżki, odpisy amortyzacyjne składników majątku trwałego oraz ewentualne odliczenia w wysokości 0,2% w stosunku do obrotu po cenach sprzedaży, w granicach jednak marży zysku. Odliczenia mogą być stosowane jedynie w organizacjach spółdzielczych posiadających nie mniej niż 15% środków własnych w obrocie i tylko w wypadku, gdy brak środków inwestycyjnych spowodować może niewykonanie zadań gospodarczych. Środki nielimitowane spółdzielczości w ramach dodatkowego planu inwestycyjnego, zatwierdzonego przez właściwego ministra, będą włączane do planu sfinansowania inwestycyj.

Inwestorzy, wykonujący inwestycje ze środków nielimitowanych, obowiązani są uprzednio wpłacić je do właściwego banku finansującego inwestycje, zasadniczo w miesięcznych równych ratach w wysokości 1/12 zaplanowanego limitu rocznego. W przypadkach, kiedy tempo realizacji inwestycji wymaga szybszej mobilizacji środków finansowych, inwestor może wpłacić je wcześniej do banku, jednak w kwocie nie większej niż wynosi jego limit roczny. Przepis powyższy nie dotyczy wpłat użytkowników, którzy winni dokonywać je stosownie do zawieranych umów. Również nie dotyczy on wpłat odszkodowań z tytułu ubezpieczeń majątkowych oraz przelewów części kwot wygospodarowanych przez przemysł węglowy na likwidację szkód górniczych.

Od obowiązku wpłat do banku finansującego inwestycje środków nielimitowanych mogą być zwolnieni, decyzją właściwego ministra, inwestorzy, o ile wartość wykonywanych przez nich inwestycyj nie przekracza 5 milionów zł. Obowiązani są oni jednak w terminach ustalonych z bankiem przedkładać do kontroli odpisy faktur i rozliczeń wraz z potrzebnymi zestawieniami. Zwolnienia nie mogą być stosowane bez względu na wysokość kwoty środków nielimitowanych, gdy ten sam tytuł inwestycyjny korzysta jeszcze z innego rodzaju środków.

Wyjątek jednak stanowią środki nielimitowane drobnych i średnich gospodarstw chłopskich, które są z zasady zwolnione od wpłat oraz samorządy terytorialne, o ile w ich siedzibie nie ma oddziału banku. Drobne i średnie gospodarstwa chłopskie obowiązane są odprowadzać środki nielimitowane do banków jedynie w odniesieniu do nakładów na główne sieci przy elektryfikacji wsi.

Zarówno zasady jak i sposób akumulacji środków nielimitowanych na rok 1950 nie są jednolicie unormowane dla wszystkich inwestorów. Liczne zwolnienia od obowiązku dokonywania wpłat powyższych środków do banków finansujących inwestycje wynikają w dużej mierze z braku dostatecznie rozbudowanej sieci terenowej banków. Odnosi się to szczególnie do inwestycyj samorządowych i rolnych. Należy się jednak liczyć z tym, że w następnych latach coraz większy odsetek inwestycyj realizowanych ze środków nielimitowanych będzie kontrolowany przez aparat bankowy.

5. Tryb finansowania inwestycyj

Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie finansowania inwestycyj i rozliczeń z tytułu dostaw i robót inwestycyjnych przedsiębiorstw objętych systemem finansowym oraz zniesienia zaliczkowania przedsiębiorstw budowlanych i montażowych, normuje szczegółowo tryb finansowania inwestycyj. W myśl powyższej uchwały banki finansujące inwestycje opłacają bezpośrednio ze środków Planu Inwestycyjnego:

a) faktury wystawiane przez przedsiębiorstwa budowlane i montażowe za wykonane roboty inwestycyjne,
b) faktury wystawiane z tytułu wykonania robót inwestycyjnych przez wyodrębnione wydziały inwestycyjne,
c) faktury za materiały, których dostawy zobowiązał się inwestor w umowach o wykonanie robót inwestycyjnych,
d) faktury za zakupy stanowiące nakład inwestycyjny,
e) faktury za wykonanie dokumentacji technicznej i prawnej,
f) wszelkie wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw i zakładów w okresie ich budowy.

Wszystkie inne wydatki inwestycyjne, a zwłaszcza wydatki związane z realizowaniem inwestycyj sposobem gospodarczym są opłacane ze środków obrotowych, przez banki finansujące eksploatację.

Uchwała niniejsza weszła w życie z początkiem bieżącego roku w odniesieniu do inwe-

storów podlegających w tym czasie Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Zniosła ona równocześnie zaliczkowanie przedsiębiorstw budowlanych i montażowych.

Realizacja finansowa planu inwestycyjnego na rok bieżący wykazuje jednak z miesiąca na miesiąc znaczne narastanie kwoty zaangażowanych środków obrotowych zarówno przedsiębiorstw wykonawczych jak i inwestorów realizujących roboty systemem gospodarczym. Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane oraz instrukcja 7/F Departamentu Finansowego PKPG z dnia 23 sierpnia 1949 r., w sprawie przyśpieszenia refundancji środków obrotowych zużytych w inwestycjach prowadzonych systemem gospodarczym przez przedsiębiorstwa objęte systemem finansowym, powinny przynieść na tym odcinku znaczną poprawę. Zaległości w sporządzaniu faktur oraz rozliczeń są z punktu widzenia gospodarki narodowej wybitnie niezdrowym objawem. Obecny stan wywołany jest splotem specyficznych okoliczności, na które złożyły się: brak dokumentacji technicznej, reorganizacja przedsiębiorstw wykonawczych, opóźnienia w zamknięciach rachunkowych itp. W miarę jednak unormowania tych spraw wysokość środków obrotowych zaangażowanych w inwestycjach powinna opaść do poziomu normalnego.

Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r. wymagać jednak będzie przystosowania do wydanych już zarządzeń w sprawie zasad finansowania inwestycyj na rok 1950. Uchwała ta przewiduje między innymi pokrywanie faktur bezpośrednio ze środków planu inwestycyjnego za materiały, do dostawy których zobowiązał się inwestor lub zleceniodawca, w umowach o wykonanie robót inwestycyjnych z przedsiębiorstwami budowlanymi i montażowymi lub w udzielonych im zleceniach. Przepis ten na rok 1950 wymaga korektury, gdyż inwestor będzie całkowicie zwolniony z dostaw materiałów na rzecz przedsiębiorstwa wykonawczego. Pomimo tego, gdyby w rzeczywistości takie wypadki zaistniały, to inwestor będzie finansował je ze środków obrotowych, a następnie refundował z właściwych środków inwestycyjnych. Materiały nabywane przez inwestora w momencie zakupu nie stanowią nakładu inwestycyjnego, ponieważ mogą być częściowo zużyte na potrzeby bądź bieżącej produkcji, bądź też kapitalnych remontów.

Również punkt 8 uchwały wymaga pewnych zmian i nie uwzględnia wypadku, gdy rozliczenie składane przez inwestora zostało już zrefundowane, a wykryty w późniejszym czasie błąd uzasadnia konieczność zwrotu części środków inwestycyjnych przez bank finansujący danego inwestora. Omówione wyżej przykłady wprawdzie nie wyczerpują całkowicie wypadków uzasadniających konieczność zmiany uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r., niemniej jednak dotyczą one wszystkich zagadnień mniej istotnych.

W roku 1950 tegoroczny tryb finansowania inwestycyj w swojej istocie nie będzie wymagać zmian.

6. Wykonanie planu sfinansowania i terminy wykorzystania środków

Procedura otwarcia limitów i uruchomienia środków odbywać się będzie podobnie jak w roku bieżącym. Otwarcie limitów przewidzianych w planie sfinansowania inwestycyj w roku 1950 nastąpi jednorazowo i na cały rok na podstawie uchwały Rady Ministrów. Wypłata środków limitowanych następować będzie, aż do momentu wyczerpania limitu danego inwestora bezpośredniego, natomiast środków nielimitowanych w miarę ich uprzedniej wpłaty do banku finansującego inwestycje.

Uchwała w sprawie sfinansowania inwestycyj w roku 1950 przewiduje jedynie zgłaszanie przez Bank Inwestycyjny zapotrzebowania kwartalnego na środki limitowane bezzwrotne. Na podstawie analizy spodziewanego przebiegu realizacji inwestycyj i na ocenie zgłoszonych w tym względzie postulatach poszczególnych inwestorów, Bank Inwestycyjny będzie opracowywał kwartalne zapotrzebowania i przedstawiał je ministrowi skarbu na 10 dni przed początkiem danego kwartału. Materiały te Bank Inwestycyjny przesyłać również będzie przewodniczącemu PKPG.

Planowanie zapotrzebowania środków limitowanych bezzwrotnych będzie więc oparte na materiałach oddolnych oraz na analizie procesów inwestycyjnych, która jednocześnie służyć będzie do sprawdzania uzyskanych zapotrzebowań od poszczególnych inwestorów. Tak opracowane zapotrzebowanie powinno w dużym przybliżeniu określić późniejsze faktyczne wykorzystanie środków.

Minister skarbu na podstawie zgłaszanego zapotrzebowania upoważni Narodowy Bank Polski do obciążenia rachunku żyrowego Skarbu

Państwa z tytułu części środków bezzwrotnych, podlegającej pokryciu z budżetu Państwa.

O planowaniu zapotrzebowania środków limitowanych zwrotnych oraz nielimitowanych w roku 1950 nie wspomina powyższa uchwała. Z uwagi na stosunkowo mały ciężar gatunkowy tych środków w ogólnym planie oraz ze względu na odmienny tryb ich akumulacji, zagadnienie to zostało pominięte. Niewątpliwie sprawą tą zajmie się Bank Inwestycyjny i ustali dla własnych potrzeb metodę planowania zapotrzebowania tych środków.

Termin wykorzystania środków przeznaczonych na sfinansowanie inwestycyj objętych Państwowym Planem Inwestycyjnym na rok 1950 upływa z dniem 31 grudnia 1950 r.

Po tej dacie faktury będą pokrywane do dnia 31.I.1951 r., a rozliczenia refundacyjne z tytułu wstępnego sfinansowania inwestycyj ze środków obrotowych do dnia 28.II.1951 r., jednak już w ciężar planu sfinansowania inwestycyj na rok 1951. Limity niewykorzystane we właściwych terminach automatycznie wygasają. Saldo na Rachunku Inwestycyjnym przekazane zostanie na rzecz budżetu Państwa, natomiast środki nielimitowane pozostają na właściwych rachunkach aż do czasu zatwierdzenia dodatkowego planu lub innej decyzji odnośnie ich przeznaczenia.

Bankowi Inwestycyjnemu — jako naczelnej instytucji — powierzona będzie realizacja planu sfinansowania inwestycyj w roku 1950, który zadania swe spełniać będzie bądź bezpośrednio, bądź też za pośrednictwem banków współdziałających.

Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 1949 r. w sprawie planu sfinansowania inwestycyj w roku 1950 posiada charakter ramowy i na jej podstawie opracowane dopiero zostaną zarządzenia i szczegółowe instrukcje zainteresowanych resortów oraz banków finansujących inwestycje. Przyczynią się one niewątpliwie do dalszego pogłębienia obecnie obowiązującego jednolitego systemu finansowania inwestycyj w Polsce.

Dr Seweryn Żurawicki

RADZIECKI PLAN KASOWY

Plany finansowe tego typu, jak bilans przychodów i rozchodów poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej, budżet, plan kredytowy i kasowy Banku Państwowego czy też plany banków specjalnych finansujących budownictwo, stanowią w ZSRR nader ważne i istotne ogniwa w planowaniu i urzeczywistnianiu gospodarki socjalistycznej. W planowej gospodarce socjalistycznej plany finansowe są bowiem tym czynnikiem, który ustala, zgodnie z postulatami socjalistycznego budownictwa, kierunek redystrybucji zasobów pieniężnych potrzebnych dla realizacji rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej.

W planowaniu finansowym, a zwłaszcza w wykonywaniu planów finansowych, poważna rola przypada w udziale Bankowi Państwa, który stanowi w ZSRR nie tylko kasowy i rozrachunkowy ośrodek całej gospodarki, tudzież jedyną i wyłączną instytucję emisyjną ale nadto i jedyny organ krótkoterminowego kredytu. Ześrodkowanie krótkoterminowego kredytu w Banku Państwowym pozwoliło dziś w ZSRR na bardzo precyzyjne planowanie środków obrotowych dla każdego przedsiębiorstwa, zgodnie z nakreślonymi dla danego przedsiębiorstwa zadaniami, tudzież umożliwiło ścisłe rozgraniczenie sfery obrotu bezgotówkowego i gotówkowego. Przy zdecydowanej przewadze obrotu bezgotówkowego na obecnym etapie rozwoju gospodarki radzieckiej, ruch gotówki w ZSRR określany jest przede wszystkim dochodami i wydatkami ludności. Gotówką realizuje się dziś bowiem w ZSRR w zasadzie tylko płatności wynikające z zobowiązań władz, instytucyj i przedsiębiorstw w stosunku do ich pracowników, opłaty obywateli z tytułu najrozmaitszych usług świadczonych ludności przez instytucje państwowe itp. zobowiązania podatkowe niektórych grup ludności i wreszcie gotówką są opłacane należności z tytułu zakupywanych przez ludność towarów, tudzież zobowiązania wynikające z dozwolonych prawem transakcyj powstałych między poszczególnymi obywatelami. Głównymi więc kanałami przez które płynie gotówka do kas Banku Państwowego i poprzez które z powrotem uchodzi to — płaca zarobkowa, pensje emerytalne i zasiłki, opłata

dni pracy w kołchozach, opłata gromadzonych zapasów, wydatki gospodarczo-operatywne (bieżące), utarg za sprzedane towary, opłata usług instytucyj komunalnych, kulturalnych i transportowych, podatki i pożyczki, i wreszcie wpływy z kas oszczędnościowych i urzędów pocztowo-telegraficznych jak również przekazy pieniężne dla zasilenia tych ostatnich. Podstawą wpływów gotówkowych jest utarg przedsiębiorstw handlowych, zaś głównym strumieniem wypłat, płaca robocza.

Podział na sferę obrotu gotówkowego i bezgotówkowego uzasadnia istnienie w ZSRR odrębnego planu kasowego i kredytowego, jakkolwiek oba te plany są ze sobą niewątpliwie organicznie związane. Zarówno plan kasowy jak i kredytowy stanowią część składową ogólnonarodowego planu ZSRR i są nie tylko dyrektywami odnośnie emisyjnej działalności Banku Państwowego, tudzież odnośnie obrotu pieniężnego w kasach Banku ale jednocześnie i wskazaniami odnośnie mobilizacji środków nieodzownych dla operacyj kredytowych, tudzież wiążącymi nakazami w zakresie krótkoterminowego kredytu. Rola tych planów jest w ZSRR zdecydowanie aktywna i dlatego stanowią one ważną dźwignię w rozwoju gospodarki radzieckiej.

Zasięgiem swym ogarnia radziecki plan kasowy całą sferę gotówkową i stanowi konkretny mechanizm planowego regulowania obiegu pieniężnego. Poprzez plan kasowy określa się w ZSRR nie tylko ilość pieniędzy niezbędnych dla obiegu ale również i kierunek biegu strumieni pieniężnych. Zadaniem radzieckiego planu kasowego jest bowiem zarówno wzmożenie wpływów gotówkowych do kas Banku Państwowego, tudzież ujawnienie nowych źródeł dopływów jak i wskazanie sposobów wykorzystania gotówki. Plan kasowy jest więc planem mobilizacji zarówno na odcinku podatków, pożyczek, kas oszczędnościowych, ubezpieczeń itp. jak i planem zasilania w gotówkę określonych odcinków życia gospodarczego. Wprawdzie i radziecki plan kasowy nie jest absolutnym odzwierciedleniem wszystkich znajdujących się w obiegu pieniędzy, bowiem i w warunkach radzieckich pewna część pieniędzy osiada w ręku ludności, z uwagi jednak na to, że ilość tych pieniędzy pozostających w ręku ludności jest, proporcjonalnie rzecz biorąc, bardzo nikła, praktycznie można od niej w planie kasowym całkowicie abstrahować. W planie kasowymześrodkowują się i bezpośrednio odzwierciedlają wpływy i wydatki gotówkowe wszystkich przedsiębiorstw i organizacyj, plan kasowy jest więc w ZSRR planem kołobiegu całej masy pieniężnej i pozostaje w ścisłym związku z planem obiegu towarowego, planami produkcji, planowanymi funduszami płac itd.

Stosowany obecnie w Związku Radzieckim system planowania kasowego jest rzecz jasna rezultatem długoletnich doświadczeń i długiego procesu rozwojowego. Formy i metody planowania kasowego w ZSRR przeobrażały się w miarę postępów i rosnących potrzeb socjalistycznego budownictwa. Wzrost uprzemysłowienia kraju, kolektywizacja gospodarki rolnej, tudzież likwidacja elementów kapitalistycznych ułatwiły w znacznym stopniu planowanie w ogóle a tym samym i planowanie w dziedzinie obrotu pieniężnego.

Potrzeba regulowania strumieni pieniężnych przepływających poprzez kasy Banku Państwowego zmuszała rzecz jasna czynniki rządzące, od samego zarania socjalistycznego budownictwa, do planowych poczynań w zakresie pieniądza, ale aż do czasu wprowadzenia planowania kasowego regulowanie np. emisji urzeczywistniano poprzez Wydział Emisyjny Banku Państwowego, który w poczynaniach swych zdany był jedynie na plany kredytowe dostarczane przez obwodowe kantory Banku, tudzież na materiał wynikający z wniosków oddziałów Banku, zabiegających o zasilenie ich funduszów. Proces emisji dokonywał się więc niemal mechanicznie, co rzecz prosta nie pozwalało na uchwycenie istoty zachodzących w praktyce odchyleń od planu. Należy mieć przy tym na uwadze i ten fakt, że do roku 1922 aktywne operacje Banku Państwowego były prowadzone tylko w ramach środków bądź przekazywanych przez Komisariat Ludowy Finansów (przy czym asygnowania budżetowe płynęły periodycznie w miarę potrzeby kredytowania poszczególnych gałęzi gospodarki), bądź w ramach chwilowo wolnych zasobów pozostających na kontach przedsiębiorstw i organizacyj. Od roku 1923 poczęto zasoby Banku Państwowego specyfikować, tudzież stosować prognozy w skali miesięcznej. Ustalanie funduszów dla poszczególnych oddziałów Banku dokonywało się jednak tylko aproksymatywnie, na podstawie oceny całej sumy przewidywanych aktywnych operacyj, przy uwzględnieniu możliwości przyciągnięcia przez dany oddział środków skądinąd. Jeśli zapotrzebowanie w funduszu obrotowym jakiegoś oddziału wzrastało, kanto-

ry obwodowe mogły wystąpić do Wydziału Emisyjnego o zarachowanie części funduszu zapasowego na konto kasy obrotowej. W wypadku natomiast gdy zarząd Banku zmniejszał fundusze obrotowe danemu oddziałowi, ten ostatni był obowiązany do przekazywania odpowiedniej sumy na fundusz zapasowy. W latach 1925/6 kasa obrotowa dla operacyj bieżących nie przekraczała 15 do 20% ogólnej sumy na rachunkach bieżących.

Reforma 1930/31 przeobraziła w znacznym stopniu planowanie w dziedzinie pieniądza i kredytu. Od sierpnia 1930 r. Bank Państwowy począł systematycznie układać plany kasowe, zaś od stycznia 1931 r. rząd radziecki zobligowuje wszystkie przedsiębiorstwa i instytucje państwowe jak również przedsiębiorstwa spółdzielcze posiadające konta bankowe, tudzież wszelkie przedsiębiorstwa i instytucje dotowane z budżetu, do przedkładania oddziałom Banku, w których znajdowały się konta tych instytucyj, wniosków kasowych. We wnioskach tych winne były przedsiębiorstwa i organizacje ujawnić wszystkie oczekiwane wpływy gotówkowe jak również przewidywane zapotrzebowanie gotówki. Wnioski takie miały być składane co kwartał, a nadto przedsiębiorstwa i organizacje miały obowiązek składania nie później jak do 20 każdego miesiąca oddziałom Banku operatywnych planów na miesiąc przyszły.

W roku 1931 jak wiadomo w Związku Radzieckim nastąpiło generalne przejście od cyfr kontrolnych do planowania ogólnonarodowego, fakt ten zaważył zdecydowanie i w dziedzinie planowania kredytowego i kasowego. Wzrosła możność manewrowania zasobami pieniężnymi, tudzież możliwość ich maksymalnej mobilizacji i wykorzystywania. Od krótkoterminowych operacyj kredytowych i kasowych opartych na ocenie ogólnej koniunktury gospodarczej i orientacyjnego planowania opartego tylko na materiale dostarczanym przez poszczególne przedsiębiorstwa, można było teraz przejść do precyzyjnego planowania kredytowego i kasowego opartego o ogólnonarodowy plan. Na precyzję planowania na odcinku kredytu i pieniądza wpłynęło też niewątpliwie dodatnio zlikwidowanie kredytu towarowego.

Po reformie 1930/31 plan kasowy obrazował już obrót pieniężny w szczegółowym przekroju źródeł wpływów i kierunków wydatków. Zmierzając początkowo do maksymalnej detalizacji planu Zarząd Banku Państwowego przewidywał następujące pozycje w planie kasowym—w części przychodowej: realizacja towarów (przy zastosowaniu podziału na ich rodzaje), wpływy z tytułu pożyczek, zwrot pożyczek rolnych, rozliczenia z kasami oszczędnościowymi, udziały spółdzielczości spożywczej, utarg spółdzielni rzemieślniczo - przemysłowych i mieszkaniowo-budowlanych, opłaty komunalne, wpływy z transportu lokalnego, komorne, rozliczenia z organami łączności, wpływy z widowisk i imprez, składki członkowskie organizacyj, a wreszcie przekazy i salda kasowe na początek planowanego okresu — w części rozchodowej przewidywano zaś następujące pozycje: płaca zarobkowa (z rozbiciem na poszczególne ważniejsze Komisariaty Ludowe i instytucje), zaległości w płacach na jednostkę planowanego okresu, opłata dni pracy kołchoźników, zapasy materiału drzewnego, zapasy rolne, długi z tytułu zapasów rolnych, wydatki gospodarczo - operatywne, wypłata gotówką pożyczek rolnych, wydatki w związku z pożyczkami, wypłata premij ubezpieczeniowych, zasiłki z tytułu ubezpieczeń społecznych, subsydia dla kas oszczędnościowych, rozrachunki z organami łączności, tudzież saldo kasowe na koniec planowanego okresu. Jak widzimy planowanie miało przekrój nie tylko celowy ale i branżowy. Życie jednak wykazało, że tak daleko posunięta detalizacja planu kasowego jest zbędna, w rezultacie czego została ona zarzucona.

Do roku 1934 plan kasowy budowano w dwóch przekrojach — z jednej strony konstruowano plan obrotu gotówkowego gospodarki uspołecznionej, bez względu na to poprzez jakie kasy przepływała gotówka (włączano tu też bezgotówkowe rozliczenia z ludnością z tytułu pożyczek, podatków itp.) — z drugiej strony konstruowano plan obrotów kasowych Banku Państwowego włączając tu jednocześnie obroty banków komunalnych. Znaczenie operatywne miał rzecz prosta przekrój drugi, zaś przekrój pierwszy stanowił jeno bazę dla planu kasowego Banku Państwowego, rozrachunki bowiem bezgotówkowe włączone w pierwszy plan miały się równoważyć w zasadzie w części przychodowej i rozchodowej, saldo obu planów powinno więc było być jednakie. W latach następnych plan kasowy udoskonalano coraz bardziej, zwłaszcza na odcinku płac.

Przejściowo plany kasowe zostały w ZSRR w 1936 roku zlikwidowane ale już w roku 1937 przywrócono je z powrotem a w latach 1938/9 rząd radziecki podjął szereg kroków zobowią-

zujących poszczególne Komisariaty Ludowe do dostarczania Bankowi Państwowemu niezbędnych materiałów dla skonstruowania planu kasowego. Jednocześnie postanowiono, że zarówno kwartalne jak i miesięczne plany kasowe będą zatwierdzane przez rząd. Rola planu kasowego zostaje spotęgowana jeszcze bardziej na mocy postanowienia Rady Ekonomicznej z dn. 1.X 1938 r. Zgodnie z tym postanowieniem plan kasowy tworzy się odtąd stale w oparciu zarówno o wskaźniki planu ogólnonarodowego jak i krytycznie przeanalizowany materiał, który lokalne organizacje Banku zbierają od przedsiębiorstw i instytucyj (w postaci danych obrazujących przewidywane wpływy gotówkowe i płatności). Obowiązkiem Banku Państwowego jest jednakże odtąd nie tylko planowanie ale również i uwzględnianie w comiesięcznych planach koniunkturalnych zmian powstających w toku wypełniania ogólnonarodowego planu a więc wprowadzanie korektyw do planu kwartalnego.

Struktura planu kasowego w ZSRR przedstawia się obecnie następująco:

Przychód	**Rozchód**
1. Utarg towarowy i społeczne wyżywienie.	1. Płaca zarobkowa.
2. Wpływy z transportu kolejowego, wodnego i powietrznego.	2. Inne rodzaje płac i stypendia.
3. Wpływy z podatków i opłat.	3. Opłata zapasów rolniczych.
4. Wpływy z komornego i opłat komunalnych.	4. Wypłata emerytur, zasiłków ubezpieczeniowych.
5. Wpływy z pożyczek państwowych.	5. Opłata zapasów nierolniczych.
6. Wpływy z lokalnego transportu.	6. Wypłata pożyczek na indywidualne budownictwo mieszkaniowe.
7. Wpływy z widowisk.	7. Wypłaty z kont kołchozów.
8. Wpływy z przedsiębiorstw użyteczności publicznej.	8. Subsydia dla organów łączności.
9. Wpłaty na konta kołchozów.	9. Subsydia dla kas oszczędności.
10. Wpływy organów łączności.	10. Wypłaty na podróże służbowe.
11. Wpływy kas oszczędnościowych.	11. Gospodarczo-operatywne i inne wydatki.
12. Różne wpływy.	

Radziecki plan kasowy jest jednolitym scentralizowanym planem dla całego Związku Radzieckiego, plan taki opiera się zarówno — jak już wskazywano — na wskaźnikach planu ogólnonarodowego jak i krytycznie przeanalizowanych materiałach dostarczanych regularnie przez przedsiębiorstwa i organizacje. Plany kasowe zestawia się na okres kwartalny, co ułatwia powiązanie planu kasowego z innymi planami operatywnymi. Dla regulowania emisji jednakże przekrój kwartalny jest zbyt długi toteż zgodnie z postanowieniem z dnia 1.X. 1938 r., suma emisji jest ustalana na każdy miesiąc, przy czym jednak plany miesięczne buduje się w oparciu o kwartalne, uwzględniając zmiany zachodzące w trakcie wykonywania zadań gospodarczych. Plany miesięczne są planami par excellence mobilizującymi, ustalają one bowiem zadania dla poszczególnych przedsiębiorstw i organizacyj oraz nastawiają zarówno te ostatnie jak i oddziały Banku na walkę o realizację wytyczonych zadań gospodarczych i zaopatrzenie gospodarki radzieckiej w niezbędną gotówkę.

Kasowe plany banków finansujących kapitalne budownictwo włącza się w ZSRR w plany kasowe oddziałów i kantorów obwodowych Banku Państwowego. Nieco inna jest sytuacja banków komunalnych posiadających swój własny aparat kasowy.

Porządek zestawiania planów kasowych kwartalnych jest następujący: do dnia 5 miesiąca poprzedzającego kwartał objęty planowaniem, wszystkie przedsiębiorstwa i organizacje przedstawiają oddziałom Banku Państwowego wnioski, które stanowią przewidywane prognozy odnośnie wpływów i wydatków gotówkowych danych przedsiębiorstw i organizacyj na przyszły kwartał. Prognozy te zostają poddane krytycznej analizie przez oddziały Banku Państwowego i w oparciu o skorygowany w ten sposób materiał zostaje opracowany projekt planu kasowego, który do 11 tegoż jeszcze miesiąca zostaje telegraficznie przekazany obwodowym kantorom. Obwodowe kantory wprowadzają ze swej strony odpowiednie korektywy (w oparciu o materiały dostarczone przez wszystkie oddziały obwodu) i najpóźniej do 16 tegoż miesiąca przekazują również telegraficznie zarządowi Banku Państwowego projekt planu już w przekroju obwodu. Wydział Planowania Banku Państwowego w oparciu o nadesłane wnioski, projekty i materiały, tudzież w oparciu o wskaźniki planu ogólnonarodowego oraz materiały dostarczone przez władze centralne, tworzy plan w skali państwowej, który zarząd Banku za pośrednictwem ministra finansów przedkłada rządowi do zatwierdzenia. Jednocześnie projekt planu kasowego zostaje poddany ocenie Państwowej Komisji Planowania.

Po zatwierdzeniu planu kasowego zarząd Banku ustala definitywnie plan w przekroju obwodu, dla poszczególnych swych kantorów, a te z kolei swoim oddziałom. Plany miesięczne Bank Państwowy buduje już w oparciu o plany kwartalne.

Szereg pozycyj planu kasowego opiera się jak już wspominano na zbiorczych wskaźnikach planu ogólnonarodowego tak np. utarg handlowy oparty jest na planach obrotu towarowego, wypłata płacy zarobkowej — na funduszu płac, wpływy podatkowe — na odpowiednich pozycjach przewidywanych przez budżet państwowy itp. lokalne materiały odgrywają tu jeno rolę pomocniczą. Inaczej jednakże przedstawia się sprawa, gdy idzie o przychody i wydatki kołchozów, przedsiębiorstw i instytucyj usługowych, wpływy z widowisk i imprez, świadczenia komunalne itp., tutaj materiały lokalne mają szczególnie doniosłe znaczenie dla poprawnego zestawienia planu. Materiały te są jednak zawsze poddawane przez Bank krytycznej analizie przy jednoczesnym uwzględnieniu planów ubiegłorocznych, sezonowości, tudzież zadań przewidywanych na planowany okres.

Źródłem wpływów kasowych Banku jest w warunkach radzieckich przede wszystkim utarg handlowy. Około 90% przewidywanego przez plan obrotu towarowego utargu detalicznego zostaje uchwycone w planie kasowym. Natomiast naczelną pozycję w wydatkach kasowych stanowi płaca robocza. Stosunek wpływów i wydatków gotówkowych zależy oczywista w znacznej mierze od wahań sezonowych obrotów pieniężnych, wzrostu lub skurczenia się obrotu towarowego jak również od zamierzonej w danym okresie polityki pieniężnej. Odchylenia od planu produkcyjnego pociągają rzecz prosta i odchylenia w poszczególnych punktach planu kasowego, tak np. przekroczenie planu produkcyjnego pociąga za sobą wzrost płacy roboczej, co powoduje nieuchronie z jednej strony konieczność dodatkowej mobilizacji zasobów pieniężnych jak i z drugiej strony, przedsięwzięcie odpowiednich zabiegów oszczędnościowych w innych pozycjach. Planowanie obrotów kasowych stanowi więc potężną dźwignię gospodarczą, zadaniem planowania kasowego jest bowiem pobudzenie do jak największych oszczędności gotówkowych przy wypełnianiu planów ogólnonarodowych, do jak najpełniejszego wykorzystywania wszystkich możliwych źródeł wpływów gotówkowych od ludności, tudzież do najpełniejszego i jak najszybszego akumulowania gotówki w kasach Banku. W ten sposób radziecki plan kasowy zabezpiecza najbardziej oszczędne i najbardziej efektywne wydatkowanie środków w toku wypełniania planu ogólnonarodowego. Bilansowanie się wpływów i wydatków gotówkowych ma tu doniosłe znaczenie dla przezwyciężenia dysproporcyj wynikających w toku wypełniania planów produkcyjnych, tudzież zachowania równowagi między akumulacją, wzrastającymi potrzebami narodowymi i rezerwami. Plan kasowy jest więc jednym z istotnych mechanizmów zabezpieczających rozszerzoną socjalistyczną akumulację. Aktywna rola planu kasowego w ZSRR wzmożona jest jeszcze i przez to, że plan ten budowany jest w przekroju terytorialnym. Wynika z tego, że plan kasowy w zależności od charakteru danego rejonu, czy obwodu może nawet w pewnym okresie przewidywać przekroczenie wydatków ponad wpływy ale ogólna suma dla całego państwa musi się dokładnie pokrywać z dyrektywami generalnymi. W ten sposób radziecki plan kasowy stwarza niemal automatycznie działający rozgałęziony system kontrolny i mechanizm oddziałujący pobudzająco na gospodarkę.

Wskazano wyżej, że najpoważniejszą pozycję w dochodowej części planu kasowego stanowi utarg handlowy. Wpływy pochodzą tu z realizacji towarów kupowanych. Planując tę pozycję plan kasowy bierze pod uwagę całą sieć handlową, tudzież sieć wyżywienia społecznego Ministerstwa Handlu, Centrosojuzu, spółdzielni przemysłowych i inwalidzkich, specjalizowaną sieć detaliczną poszczególnych ministerstw przemysłowych, apteki itp. Uwzględnia się tu nawet wpływy z warsztatów naprawiających odzież, obuwie itp. (o ile materiał dostarczany jest przez same warsztaty a nie przez klientów), bierze się tu również pod uwagę wpływy z wydawnictw i kolportażu, (jeśli tylko należność zostaje uiszczona gotówką). Struktura planu kasowego na tym odcinku wiąże się więc ściśle z planem obrotu towarowego — wyjątkowo tylko w tej pozycji do planu kasowego wchodzą również i udziały spółdzielcze spożywców. Plan kasowy i plan obrotu towarowego nie pokrywają się jednakże. Plan detalicznego obrotu towarowego daje nam wolumen całego obrotu, jednak sumy cen tych towarów nie pokrywają się z sumą gotówki wpływającej do kas Banku Państwowego. Do planu obrotu towarowego włączona jest bowiem również realizacja towarów pobieranych przez organi-

zacje i przedsiębiorstwa bezgotówkowo, nadto rozbieżności między planem obrotu towarowego i planem kasowym muszą wynikać i stąd, że wedle obowiązujących przepisów w ZSRR, przedsiębiorstwa mają prawo część swego utargu rozchodować bezpośrednio. (Przedsiębiorstwa handlujące towarami przemysłowymi mają prawo wydatkować część utargu na płace sprzedawców nie wyżej jednakże 5%, przedsiębiorstwa handlujące artykułami spożywczymi w miastach 4%, na wsi zaś 15%, instytucje społecznego wyżywienia mogą zużywać na niezbędne operatywne potrzeby 12%, a spółdzielnie na wsi nawet do 30% utargu, na zakup surowców rolniczych).

W ramach norm ogólnych poszczególne oddziały Banku Państwowego uzgadniają z reguły z przedsiębiorstwami i organizacjami sposób wykorzystywania gotówki bez pośrednictwa Banku. Pozwala to na bardziej dokładne ustalenie procentu inkasacji utargu przez Bank. Ustalenie procentu inkasacji jest rzeczą ze wszech miar ważną, stwarza to bowiem dodatkowe bodźce mobilizacyjne. W praktyce procent inkasa wynosi zazwyczaj 85 do 90%.

Obok utargu handlowego w planie kasowym znajdują również odzwierciedlenie podatki i opłaty ludności. Jeśli idzie o zobowiązania podatkowe i pożyczki państwowe robotników i pracowników przedsiębiorstw i organizacyj to potrąceń z płac dokonują tu same instytucje ale reszta ludności, zwłaszcza ludność wiejska dokonuje gotówką wpłat z tego tytułu do kas Banku Państwowego bądź bezpośrednio, bądź przez specjalnych agentów.

Jeśli idzie o tę pozycję planu kasowego, to podstawą planowania jest tu w zasadzie materiał dostarczany przez organa finansowe i ubezpieczeniowe ale i tu określenie procentu inkasa jest rzeczą doniosłą, z uwagi na wyżej przytoczony fakt bezpośrednich potrąceń w odniesieniu do pracowników instytucyj. Realizacja ustalonego procentu inkasacji jest tu również narzędziem walki z podatkowymi zaległościami.

Pozycje planu kasowego, obejmujące wpływy z kolejowego, wodnego, powietrznego i lokalnego transportu, ustala się w ZSRR na podstawie planów przewozu osób i bagażu, tudzież danych materiałowych dostarczanych przez wyżej wspomniane organizacje transportowe, rzecz prosta że planując te pozycje ma się zawsze na uwadze sezonowe wahania, zmiany taryf itp.

Wpływy z tytułu komornego, opłat za wodę, światło, kanalizację, telefon, radio itp. stanowią dalsze pozycje planu kasowego, które również wymagają skrupulatnej analizy. Podobnie ma się rzecz z wpływami z najrozmaitszych instytucyj użyteczności publicznej, tudzież widowisk i imprez.

W części dochodowej planu kasowego figuruje też jak widzieliśmy pozycja »Wpłaty na konta kołchozów«. Wpływy obejmują tu tylko wpłaty gotówkowe kołchozów, płynące w zasadzie z utargu na rynku kołchoźniczym. Zapłata za obowiązkowe dostawy, skup państwowy itd. dokonuje się bowiem drogą bezgotówkowych rozliczeń. Podstawą planowania jest tu w zasadzie rok miniony.

Specyficzną pozycję stanowią wpływy z tytułu rozrachunku z organami łączności i kasami oszczędnościowymi, pozycje te posiadają korespondujące odpowiedniki w pozycji rozchodowej planu kasowego, w postaci subsydiów wydawanych przez oddziały Banku wyżej wspomnianym instytucjom. Instytucje te muszą gotówkę poza określonym limitem, stale przekazywać do banku ale w odległych miejscach prowincjonalnych dopuszcza się możliwość wzajemnego subsydiowania się kas oszczędności i agencyj pocztowo-telegraficznych.

Pod pozycją »Różne wpływy« plan kasowy ujmuje natomiast wpływy z tytułu składek członkowskich organizacyj, zwrot niewykorzystanej gotówki itp.

W części rozchodowej planu kasowego najpoważniejszą pozycję stanowią wypłaty na płace zarobkowe (około 75%). U podstaw planowania tej pozycji tkwi planowany fundusz płac. Fundusz ten posiada strukturę branżową i jest synchronizowany z planami produkcyjnymi, plan kasowy musi tu jednakże uwzględniać i szereg innych momentów, jak np. nadliczbówki, urlopy, premie, awanse, opłatę dni pracy kołchoźników, traktorzystów itp. Ponieważ nadto fundusz płac nie jest budowany w przekroju terytorialnym (jak to ma miejsce w planie kasowym) powstaje tu cały szereg problemów, które dają się rozwiązać tylko w oparciu o materiały lokalne.

Inne pozycje jak np. opłata zapasów planuje się w oparciu o materiały oddziałów i organizacyj trudniących się przygotowywaniem zapasów. Pozycje zaś takie jak np. wypłaty na podróże służbowe są ściśle limitowane i przy ich planowaniu musi być skrupulatnie uwzględniona specyfika obwodów i rejonów (jeśli podział

limitowanej sumy ma nastąpić w sposób prawidłowy i zgodny z faktycznymi potrzebami).

Wypełniając plan kasowy oddziały Banku pobudzają organizacje gospodarcze i przedsiębiorstwa do wypełnienia i przekroczenia zadań, zmuszając poszczególne przedsiębiorstwa do maksymalnego poszerzania obrotu towarowego w ramach lokalnych zasobów, wypełniając plan kasowy oddziały banku kontrolują w jaki sposób zostają do konsumenta doprowadzone towary, czy w sposób dostateczny i należyty rozwija się sieć usługowa itp., realizując plan kasowy oddziały Banku mają możność szybkiego ujawnienia zastoin, tudzież kontrolować sposób rozchodowania płac.

W procesie więc zarówno tworzenia jak i realizowania planu kasowego zostają ujawnione utajone materialne i finansowe rezerwy, które powinny być włączone w procesy gospodarcze, zostaje poddany kontroli przebieg realizacji ogólnonarodowego planu co pozwala na podjęcie zabiegów w wypadku jakichkolwiek uchybień. Dzięki planom kasowym staje się też możliwa kontrola innych planów w aspekcie obrotu pieniężnego. Kasowy plan pozwala ocenić w jakich obwodach i rejonach nastąpiło zaburzenie ustalonych przez plan ogólnonarodowy proporcyj, a tym samym pozwala na natychmiastowe podjęcie operatywnych zabiegów, w celu usunięcia tych dysproporcyj.

Jak więc z powyższego wynika, zadaniem planu kasowego jest nie tylko odzwierciedlanie gospodarczych procesów ale i aktywne wpływanie na ich tok. Plan kasowy ujawnia i kieruje we właściwe działy gospodarki istniejące zasoby, pobudza oszczędność w wydatkach, wykrywa dysproporcje i pozwala na tworzenie rezerw. Obok planu kredytowego i innych planów finansowych stanowi więc plan kasowy niezbędne narzędzie w wielkim dziele socjalistycznego budownictwa.

Prenumerata kwartalna zł 300.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“** Nr 2 w Wydziale Walutowym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto „Wiadomości N. B. P.“ Warszawa Nr 1 — 6753. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P.“ prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Złota 1.

Drukarnia Narodowego Banku Polskiego Nakład 3,000 — wym. 61 X 86, kl. V, 70 gr. Zam. 873. Nr B. - 90940